

**TARSUS İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN
TURİZME YÖNELİK REKREASYONEL PEYZAJ
POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

Sümeyye GENCER

Danışman: Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ

Yüksek Lisans

Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı

2022

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANA BİLİM DALI

**TARSUS İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZME YÖNELİK
REKREASYONEL PEYZAJ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ**

(Determination of Tarsus County and Recreational Landscape Potential for Tourism)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye GENCER

Danışman: Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ

Erzurum

Ocak, 2022

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Sümeyye Gencer tarafından hazırlanan “Tarsus İlçesi ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreatif Peyzaj Potansiyelinin Belirlenmesi” başlıklı çalışması 04 / 01 / 2022 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mehmet Akif IRMAK

Aslı Islak İmzalıdır

(Atatürk Üniversitesi)

Danışman: Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ

Aslı Islak İmzalıdır

(Atatürk Üniversitesi)

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Feran AŞUR

Aslı Islak İmzalıdır

(Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi)

Enstitü Yönetim Kurulunun
....../.../.... tarih ve sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Saltuk Buğrahan CEYHUN

Enstitü Müdürü

Aslı Islak İmzalıdır

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaklardan yapılan bildiriş, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak olarak kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ danışmanlığında sunulan “Tarsus ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreatif Peyzaj Potansiyelinin Belirlenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	%7	30
Kuramsal Temeller	%11	30
Materyal ve Yöntem	%34	35
Araştırma Bulguları	%17	20
Tartışma ve Sonuç	%18	20
Tezin Geneli	%18	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
SümeYYe GENCER	Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ
18.01.2022	18.01.2022
İmza: Aslı Islak İmzalıdır	İmza: Aslı Islak İmzalıdır

* Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun/....../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu araştırmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, tez savunma esnasında jüri üyesi olarak katkılarda bulunan Sayın Prof. Dr. M. Akif IRMAK’a, Sayın Doç. Dr. Feran AŞUR’a teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans tezi olarak yapmış olduğum bu çalışmayı, araştırma alanım olan Tarsus ilçelerinde anket sorularına sabırla cevap veren bölgenin değerli yerel halkı ve kamu kuruluşları çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarım sırasında, istatistiksel analizlerde yardımlarını esirgemeyen Atatürk üniversitesi Ziraat fakültesi öğretim üyelerinden Sayın Dr. Öğr. Üy. Aycan Mutlu YAĞANOĞLU’na teşekkürlerimi sunarım.

Sümeyye GENCER

Ocak 2022

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TARSUS (MERSİN) İLÇESİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN TURİZME YÖNELİK
REKREASYONEL PEYZAJ POTANSİYELİNİN BELİRLENMESİ

Sümeyye GENCER

Danışman: Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ

Amaç: Bu çalışmada Mersin iline bağlı Tarsus ilçesi tarihi ve kültürel zenginliklerinin uygun ve etkin şekilde kullanılmasına yardımcı olmak aynı zamanda turizm için uygun olan turizm etkinliklerini tespit etmek ve bölgenin turizm yönünü keşfetmek amaçlanmıştır. Yapılan bu araştırma ve analizler sonucunda yörenin tanıtılmasına yardımcı olmak ve halkın ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda gelişmesini katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Yöntem: Tarsus'ta bulunan turizm alanları çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Literatür araştırması sonucu elde edilmiş olan görsel veri ve yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Ayrıca alanda yapılan gözlemler ve fotoğraflama çalışmaları, yerinde yapılan analizler, haritalar ve Tarsus halkına yapılan anketler diğer materyalleri oluşturmaktadır. Tarsus ilçesinde yaşayan insanlara yapılan anketler sonucundan elde edilen verilerin istatistiksel analizinin yapılması için SPSS programı, haritaların oluşturulması için CBS (ArcGIS), Google Earth ve Photoshop programları kullanılmıştır. Ayrıca günümüzde bilgiye ulaşma aracı olarak kullanılan internetten elde edilen veriler doğrultusunda konularındaki yerli ve yabancı bilimsel araştırmalar, kitap ve dergilerde materyal olarak kullanılmıştır.

Bulgular: Tarsus ilçesine yönelik bulgulara Tarih boyunca ilçede birçok farklı kültürlerden insanlar yaşamıştır. Yapılan anket çalışmasında katılımcılara Tarsus kentinin turizm alanında (tarihi mekânlar, kültürel yapı, yöresel el sanatları, yöresel yemekler, mağaralar, kamp / karavan, fauna, flora, gastronomi turizmi, yöresel zenginliği, doğal çekicilikleri ve güzellikleri) hangi turizmin baskın olduğu sorulmuştur. Buna yönelik çoğunlukta tarihi mekânlar (%80) ve kültürel yapısı (%59) şeklinde olmuştur. En az tercih edilenler; kamp / karavan, flora ve fauna turizmi olmuştur.

Sonuç: Tarsus turizm potansiyeli açısından hak ettiği pozisyonda değildir. Kültürel mirası ve doğal peyzaj özellikleri bakımında turizm için önemli kaynakları ve değerleri bulunmaktadır. Turizm, peyzaj ve rekreasyon faaliyetlerini ağırlık verilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Tarsus, Peyzaj, Turizm Potansiyeli, Rekreasyon

Ocak 2022, 146 sayfa

ABSTRACT
MASTER THESIS
**DETERMINATION OF TARSUS COUNTY AND RECREATIONAL LANDSCAPE
POTENTIAL FOR TOURISM**

Sümeyye GENCER

Supervisor: Doç. Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ

Purpose: In this study, it is aimed to help the historical and cultural riches of Tarsus district of Mersin province to be used appropriately and effectively, as well as to determine the tourism activities suitable for tourism and to explore the tourism aspect of the region. As a result of these researches and analyzes, it is aimed to help the promotion of the region and to contribute to the economic, social and cultural development of the people.

Method: The tourism areas in Tarsus constitute the main material of the study. The visual data and written sources obtained as a result of the literature research were used. In addition, observations and photographing studies in the area, on-site analyzes, maps and surveys made to the people of Tarsus constitute other materials. SPSS program was used for statistical analysis of the data obtained as a result of the surveys made on the people living in Tarsus, and GIS (ArcGIS), Google Earth and Photoshop programs were used to create the maps. In addition, in line with the data obtained from the internet, which is used as a means of accessing information today, it has been used as a material in domestic and foreign scientific researches, books and journals on their subjects.

Findings: In the findings for the Tarsus district, people from many different cultures lived in the district throughout history. In the survey study, the participants were asked which tourism is dominant in the tourism area of the city of Tarsus (historical places, cultural structure, local handicrafts, local foods, caves, camping / caravan, fauna, flora, gastronomy tourism, local richness, natural attractions and beauties). For this purpose, it was mostly historical places (80%) and cultural structure (59%). Least preferred; There has been camping/caravan, flora and fauna tourism.

Conclusion: Tarsus is not in the position it deserves in terms of tourism potential. It has important resources and values for tourism in terms of its cultural heritage and natural landscape features. Tourism, landscape and recreation activities should be emphasized.

Keywords: Tarsus, Landscape, Tourism Potential, Recreation

January 2022, 146 pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	xii
1.GİRİŞ	1
1.1.Turizm Tanımı	3
1.2.Turizmin Özellikleri	4
1.3.Turizmin Çeşitleri	5
1.3.1.Katılımcıların sayısına göre turizm türleri	6
1.3.2.Gerçekleşme yerine göre turizm türleri	7
1.3.3.Katılımcıların yaşlarına göre turizm türleri	8
1.3.4. Katılımcıların gelir düzeyine göre turizm türleri	9
1.3.5.Amacına göre turizm türleri	10
1.3.6. Katılımcıların turizm aktivitelerini geçirdikleri sürelerle göre turizm türleri	15
1.3.7.Gerçekleşme mevsimine göre turizm türleri	16
1.3.8.Temel turizm yaklaşımına göre turizm türleri	17
1.4.Turizmin Etkileri	20
1.4.1.Turizmin ekonomik etkileri	20
1.4.2.Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine etkisi	22
1.4.3.Turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerine etkileri	25
1.5.Rekreasyon Kavramı	25
1.5.1.Rekreasyon ve Turizm İlişkisi	26
1.6.Peyzaj Kavramı	27
1.6.1.Peyzaj ve turizm ilişkisi	28
2.KURAMSAL TEMELLER	29
3.MATERYAL VE YÖNTEM	35
3.1.Materyal	35
3.1.1.Tarsus ve Yakın Çevresinin Doğal Peyzaj Özellikleri	36
3.1.2.Tarsus ve Yakın Çevresinin Sosyo- Ekonomik Yapısı	52
3.2.Yöntem	56

4.ARAŞTIRMA BULGULARI.....	59
4.1.Çalışma Alanından Elde Edilen Haritalar.....	59
4.1.1.Çalışma Alanının Fiziki Haritası	59
4.1.2.Çalışma Alanının Eğim Haritası	61
4.1.3.Tarsus Çayı ve Yakın Çevresinin Haritası	63
4.1.4.Çalışma Alanının Doğal Bitki Örtüsü Haritası	64
4.1.5.Çalışma Alanının Hidroloji Haritası	72
4.1.6.Çalışma Alanının Ulaşım Haritası	74
4.2.Tarsus ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyeli.....	76
4.2.1.Kültür Turizmi	76
4.2.2.Mağara Turizmi	91
4.2.3.Gastronomi Turizmi	91
4.2.4.Festival Turizmi	93
4.2.5.Yayla Turizmi	95
4.2.6.Sağlık ve Termal Turizmi.....	96
4.2.7.Yaz Turizmi	96
4.2.8.İnanç Turizm.....	97
4.2.9.Doğa Sporları Turizmi.....	102
4.3.Tarsus İlçesi ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreasyonel Peyzaj Potansiyeli İle İlgili Halkın Bakış Açılarının Belirlenmesi	105
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	115
KAYNAKLAR	123
EKLER	131
EK-1. Etik Kurul Onay Belgesi	131
ÖZGEÇMİŞ.....	132

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Turizmin Ekonomiye Olumlu ve Olumsuz Etkileri (Kolcu 1993; Uluşan 2009; Bahar ve Kozak 2013; Kozak vd 2014).	22
Tablo 2. Turizmin Sosyal ve Kültürel Yapı Üzerine Etkileri (Civelek 2010; GÜdü Demirbulat 2012; Göktaş ve Türkeri 2016).....	25
Tablo 3. Rekreasyon Sınıflandırması (Karaküçük 2014).	26
Tablo 4. Çalışma Alanının Genel Arazi Varlığı (2014) (Anonim 2021d)	44
Tablo 5. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Ağaç Türleri ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)	44
Tablo 6. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Çalı-Ağaççık Türleri ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)	45
Tablo 7. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Otsu Bitkiler ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)	46
Tablo 8. Çalışma Alanının Yıllık Sıcaklık Değerleri (Anonim 2021g)	48
Tablo 9. Çalışma Alanının En Düşük ve En Yüksek Sıcaklık Değerleri (Anonim 2021g)	49
Tablo 10. Günlük En Yüksek Yağış Miktarı, En Hızlı Rüzgâr, En Yüksek Kar Miktarı (Anonim 2021g)	49
Tablo 11. Tarsus Kentinde Ankete Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	105
Tablo 12. Tarsus ilçesinin turizm ve rekreasyonel potansiyelinin öneminin belirlenmesine yönelik değerlendirme.....	113

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Turizm Türleri ve Sınıflandırması	6
Şekil 2. Çevre Etmenleri	23
Şekil 3. Peyzajın Sınıflandırması	28
Şekil 4. Tarsus İlçesinin Konumu.....	35
Şekil 5. Eshab-ı Kehf Tepesinden Görünüm.....	38
Şekil 6. Tarsus Gözlükule Höyüğünden Görünümler.....	39
Şekil 7. Çalışma Alanının Genel Arazi Varlığının Yüzdelik Oranı (2014)	43
Şekil 8. Tarsus Çayı'nın Kent Merkezinde Oluşturduğu Şelale	50
Şekil 9. Keşbükü Çayıdan Görünümler	52
Şekil 10. Tarsus Kentini Tarihçesi	54
Şekil 11. Çalışmanın Akış Şeması.....	58
Şekil 12. Çalışma Alanının Fiziki Haritası	60
Şekil 13. Çalışma Alanının Eğim Haritası.	62
Şekil 14. Tarsus Çayı ve Yakın Çevresi Haritası	63
Şekil 15. Çalışma Alanının Doğal Bitki Örtüsü Haritası	65
Şekil 16. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bazı Bitkilerin Konumları	66
Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler	67
Şekil 18. Çalışma Alanının Hidroloji Haritası	73
Şekil 19. Çalışma Alanının Ulaşım Haritası	75
Şekil 20. Atatürk Treni Müzesi'nden Görünümler.....	76
Şekil 21. Nusret Mayın Gemisi'nden Görünüm.....	76
Şekil 22. Tarsus Müzesi'nden Görünümler	77
Şekil 23. Kırkkasık Bedesteni'nden Görünümler.....	78
Şekil 24. Elif Hatun Konağı'ndan Görseller	78
Şekil 25. Tarsus Eski Tarihi Evlerden Görünümler	79
Şekil 26. Şahmeran Heykelinden Bir Görünüm	80
Şekil 27. Tarsus Antik Yol Kalıntılarına Ait Görünümler.....	81
Şekil 28. Şehir Merkezinde Bulunan Kleopatra Kapısı'ndan Görünümler	82
Şekil 29. Kubat Paşa Medresesi'nden Görünümler.....	83
Şekil 30. Gözlükule Höyüğünde Yapılan Kazı Çalışma Alanından Görünümler	84
Şekil 31. Sağlıklı Köyü Roma Yolu'ndan Görünüm.....	84
Şekil 32. Donuktaş Tapınağından Görünümler.....	85
Şekil 33. Tarihi Roma Hamamından Görünümler	86
Şekil 34. Adana –Ankara Karayolu Tarsus Girişinin Kuzeyinde Yer Alan Justiniaus (Bac) Köprüsü'nden Görünüm.....	86

Şekil 35. Tarsus Şelalesinden Görünümler	87
Şekil 36. Karboğazı Kuvayı Milliye Anıtından Görünüm	87
Şekil 37. Gülek Kalesinden Görünüm	88
Şekil 38. Gülek Kalesinden Görünüm	89
Şekil 39. Tarsus Barajından Görünümler.....	90
Şekil 40. Tarsus Hayvan Parkının İçerisinden Görünümler	90
Şekil 41. Taşkuyu Mağarası’ndan Görünümler	91
Şekil 42. Çalışma Alanına Ait Bazı Yöresel Lezzetler.....	92
Şekil 43. Tarsus Üzüm Festivalinden Görünümler	93
Şekil 44. Tarsus Eshab-I Kehf’te Hıdrellez Şenliklerinde Görünüm	94
Şekil 45. Geleneksel Çukurova Karboğazı Zafer Şöleni kutlamalarından görünüm	94
Şekil 46. Tarsus Uluslararası Yarı Maratonundan Görünüm.....	95
Şekil 47. Gülek Yaylasından görümler.....	95
Şekil 48. Çamlıyayla’dan Görünüm	96
Şekil 49. Kent Merkezinde Bulunan St. Paul Kilisesi’nden Görünümler	97
Şekil 50. St. Paul Kuyusu’dan Görünüm	97
Şekil 51. Tarsus Ulu Camii’nden Görünümler.....	98
Şekil 52. Eski Camii’nden Görünümler.....	99
Şekil 53. Makam-ı Şerif Camii’nden Görünümler	99
Şekil 54. Ashab-ı Keyf Dağının Uzaktan Görünümü.....	100
Şekil 55. Bilal-i Habeşi Mescidinden görünümler	101
Şekil 56. Tarsus Şehitliği’nden Görünümler.....	101
Şekil 57. Bolkar Dağlarından görünüm	102
Şekil 58. Karasu Şelalesi Kanyonu’ndan Görünümler	102
Şekil 59. Tarsus Karavan Park’tan Görünümler	103
Şekil 60. Eshab-ı Keyf Tepesinde Yamaç Paraşütü	104
Şekil 61. Medetsiz Dağı Tırmanışından Görünümler.....	104
Şekil 62. Katılımcıların ‘Tarsus’ta kaç yıldır yaşıyorsunuz?’ sorusuna verdikleri cevaplar .	106
Şekil 63. Katılımcıların ‘Hangi amaçla seyahat edersiniz?’ sorusuna verdikleri cevaplar....	106
Şekil 64. Katılımcıları ‘Daha önce, eğlence, kültürel, tarih, doğa ile ilgili veya farklı amaçlı bir turizm faaliyetinde bulundunuz mu?’ sorusuna verdikleri cevaplar.....	107
Şekil 65. Katılımcıların ‘Turizm kavramı sizce ne anlam ifade etmektedir?’ şeklindeki soruya verdikleri cevaplar	107
Şekil 66. Katılımcılara sorulan ‘Tarsus ismini duyunca aklınıza ilk gelen nedir?’ şeklinde sorulan soruya verdikleri cevaplar	108
Şekil 67. Katılımcılar ‘Tarsus aşağıdakilerden hangisi ile anılmaktadır?’ sorusuna verdikleri cevaplar	108

Şekil 68. Katılımcılara ‘Sizce Tarsus bölgesi hangi turizm türünün gelişmesine daha uygundur?’ sorusuna verdikleri cevaplar	109
Şekil 69. Katılımcılara ‘Sizce Tarsus’un tanıtımı yeterince yapılıyor mu?’ sorusuna verdikleri cevaplar	109
Şekil 70. Katılımcıların ‘Tarsus’ta turistlerin kalış süresini olumsuz etkileyen en önemli faktör nedir?’ sorusuna verdikleri cevaplar	110
Şekil 71. Katılımcılara ‘Turizmin ilçenizde gelişmesini ister misiniz?’ sorusuna verilen cevaplar	110
Şekil 72. Katılımcılara ‘Tarsus’ta turizmin gelişiminden beklentiniz nedir?’ sorusuna verdikleri cevaplar	111
Şekil 73. Katılımcıların ‘Tarsus’ta aşağıdaki etkenlerden hangisi turizmin gelişmesini olumsuz yönde etkiler?’ sorusuna verdikleri cevaplar.....	111
Şekil 74. Katılımcılara ‘Tarsus ve yakın çevresinde ilçenin kalkınmasında aşağıdaki sektörlerden hangisine öncelik verilmelidir?’ soruna verdikleri cevaplar	112
Şekil 75. Araştırma Alanının Öneri Rekreasyon ve Turizm Etkinlikleri Haritası	121

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ANOVA	: Analysis of Variance (Varyans Analizi)
BMDTÖ	: Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü
CBS (GIS)	: Geographic Information System (Coğrafi Bilgi Sistemi)
ICCA	: Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan sonra
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SPSS	: Statistical Package For Social Sciences (İstatistik Programı)
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
WTO	: Dünya Turizm Örgütü

(°)	: Derece
(km)	: Kilometre
(km²)	: Kilometrekare
(m)	: Metre
(m²)	: Metrekare
(cm)	: Santimetre
(mm)	: Milimetre
(%)	: Yüzde

1.GİRİŞ

Dünyada kentsel yaşam şeklinin gelişmesiyle insanların iş ve yaşam koşullarındaki değişimler sonucu; sosyal ve fiziksel olarak daha kaliteli bir yaşam sürmek için farklı bir sistem meydana gelmiştir. Turizm bu sistemin ana temelini oluşturmaktadır. İnsanlar bu farklılaşmanın sonucu olarak yoğunlaşan bu yaşam koşullarından, biraz uzaklaşmak, kafa dinlemek, tatil yapmak, gezerken öğrenmek, farklı insanlarla iletişim kurmak istemektedirler. Bu durum insanların kendi fiziksel ve zihinsel olarak farklılaşmasına ve yenilenmesine önemli bir etkindir.

Turizm insanların sadece mekân değiştirmesi değil aynı zamanda kendini yenileme, değiştirme ve mental olarak rahatlamalarını sağlamaktadır. Bunların yanında ekonomiye ve ülke gelişime katkılarından dolayı turizm sürekli yenilenen, gelişen ve geliştiren bir olgudur.

Turizm başlı başına bir üretim ve tüketim faaliyetidir. Bu yüzden güncel zamanda gerçekleştirilen üretimlerin ve tüketimlerin genel olarak ekonomik bir gelir elde etme amacı da söz konusudur. Teknolojinin de gelişmesiyle beraber makineleşme ile birlikte sanayileşme ve endüstri çok önemli bir noktaya gelmiştir. Bilhassa ticari olarak ülkeler için turizm önemli bir kaynaktır. Bununla birlikte turizmin doğasında bulunan kaynaklar; insanlar, doğal çevre ve somut-soyut kültürel miras turizmin parçalarıdır.

İnsanlar farklı kültürdeki insanları tanımak ve iletişim kurmak isterler bunun için turizm önemli bir köprü görevi görmektedir. Turizm faaliyetleri doğal çevreye ve kültürel mirasa zarar vermeden yapılmalıdır. Turizm etkinlikleri düzenlenirken yörenin sahip olduğu kültürel değerler ile bir uyum içerisinde olması gerekmektedir. Eğer bir uyum ve düzen söz konusu değilse turizm kültürel değerler üzerinde olumsuz etkileri kaçınılmazdır (Uslu ve Kiper 2006).

Turizm gelişmesi için kullanılan ve bir bütün olarak düşünülen olgular ile birlikte yörenin turizm potansiyeli ve tüm özellikleri incelendiği zaman; hangi turizm faaliyetlerinin yöreyi daha ileriye götürüp götüremeyeceği meydana çıkmaktadır. Bundan dolayı kültürel değerlerini ve doğal zenginliklerini koruyabilmiş alanlar daha fazla kişiler tarafından merak edilip ziyaret edilmektedir. Buda şehirlerin tekdüze yapısından kopmak isteyen insanların bu alanlara yönelmesini sağlamaktadır.

Bölgenin kendine has özellikleri, turizm etkinliklerini o bölgenin doğal ve kültürel coğrafyasıyla bir bütün olarak ele alınarak ön plana çıkartır. Doğal çevreyi ve kültürel mirasın gelişmesini ve korumasını sağlar (Uslu ve Kiper 2006).

Tarsus ilçesi geçmiş ile günümüzü birleştiren oldukça önemli eserlere ev sahipliği yapmaktadır. Bu yönüyle Tarsus oldukça yüksek bir turizm ve rekreasyon merkezidir. Bu çalışmanın temelini Tarsus'un ve çevresinin sahip olduğu doğal güzellikler, fiziki, sosyal ve kültürel çevre oluşturmaktadır. Bölgenin turizm potansiyelini araştırılması ve analiz edilmesi sonucu hak ettiği değere ulaşabilmesini sağlamaktır. Tarsus ve yakın çevresinde somut ve soyut kültürel mirasımızın varlığı turizmin gelişmesini yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bölgenin turizm ve rekreasyonel yapısına ve teknik alt yapıya getireceği olumlu etkileri sonucu bölgenin tanıtılması ve geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma çok köklü bir tarihi geçmişe sahip olan Tarsus (Mersin) ilçesinin daha önceki medeniyetler tarafından bırakılmış ve evrensel olarak kabul edilen eserlerinin tanıtılması, korunması için oldukça önemlidir. Bunun için Tarsus ve yakın çevresinde bulunan kültürel mirasın turizm potansiyeli açısından incelenerek tanıtılması ve korunmasıyla gelecek kuşaklara aktarılması için bir zemin oluşturması amaçlanmaktadır. Diğer yandan doğal ve kültürel yapısı analiz edilerek bölgeye uygun olan turizm faaliyetlerini tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu çalışma ile aynı zamanda, çalışma alanında bulunan tarihi ve kültürel değerlerin tanıtımı için iyi bir planlamanın yapılması için öncülük etmek aynı zamanda doğru turizm faaliyetine yönlendirmeyi amaçlamaktır.

Bu çalışmada Tarsus İlçesi ve yakın çevresinin seçilme sebebi, bünyesinde barındırdığı doğal peyzaj özellikleri, tarihi ve kültürel değerleri, var olan turizm zenginlikleridir. Bölgenin sahip olduğu bu zenginliklere rağmen yeterince tanıtılamaması ve turizm olanaklarının geliştirilememesi oldukça üzücüdür. Yapılan bu çalışma ile halkın bilinçlenmesine, var olan turizm potansiyelinin geliştirilmesine, bölgenin tanıtılmasına ve sürdürülebilir turizm ve rekreasyon faaliyetlerine yönelik gelecekte yapılması düşünülen çalışma ve aktivitelere altlık oluşturacak veriler ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.1.Turizm Tanımı

Turizm sektörünü tüm yönüyle eksiksiz ve net bir şekilde analiz etmek için, turizm kavramını doğru bir şekilde tanımlamak gerekmektedir. Bir bakıma turizm tanımı sürekli gelişen ülkeler için ne anlam ifade ettiği çok önemlidir. Sosyal bir bilim dalı olarak değerlendirilen ve öznesi insan olan turizm; geçmişten günümüze kadar değişen ve teknolojinin hızla gelişmesi ile farklılaşan talepler doğrultusunda büyümektedir.

Öncelikle turizm, Latince kökenli bir kelimedir. Latince dönmek anlamına gelir ve tornus sözcüğünden türetilmiştir. Tour sözcüğü ilk olarak 18. yüzyılda kullanılmıştır. Avrupa'daki kültürel ve doğal coğrafyayı eğitimlerinden dolayı ziyaret eden genç İngiliz soyluları için kullanılmıştır. Daha sonraları ulaşım araçları gelişmiş insanların toplu olarak ilk tur seyahatleri de başlamıştır. Turizm sektörünün çok eski bir tarihi vardır. Eskiden insanlar çalışmak veya alım satım işlerinden dolayı yaşadıkların yerlerden farklı mekânlara yaptıkları yolculuklar esnasında farklı ticaret yollarının (İpek ve Baharat Yolu) meydana gelmesine öncülük etmişlerdir (Bulu ve Eraslan 2008).

Guyer Freuler 1905 yılında turizm için ilk bilimsel tanımını yapmıştır. Bu tanım Almanca ilk tanım olma özelliği taşımaktadır. Guyer Freuler'e göre turizm kavramı ticaret ve sanayinin değişmesi ve gelişmesi ile beraberinde getirdiği ulaşım kolaylığı ile turizmin geliştiğini belirtmektedir. Bununla beraber insanlarda oluşan dinlenme ihtiyacı ve hava değişikliği isteği ile doğa ve sanatla birleşen yerleri tanıma ve görme isteğini buna bağlamıştır. Guyer Freuler göre bu sayede farklı kültürde insanların birebirleriyle daha çok yakınlaşmasına ve tanınmasına imkân tanınması ile turizmi gelişen toplumları tanımaya fırsat sağlayan bir sosyal aktivite olarak tanımlamaktadır (Kozak vd 2014). Turizm genel olarak kişilerin veya toplulukların birbirine karşı olan durumu ve ilişkileri arasındaki bağı ortaya çıkarmak ve gelişmesini sağlamaktadır. Kültürel, tarihsel, halkın gelenek-görenekleri ve geçmişleri hakkında bilgi sahibi olmalarına ayrıca sosyal yaşam ve doğal çevrelerinin korumasına imkân sağlamaktadır. Bu sayede yörenin kalkınmasına, insanlar arası ilişkinin güçlenmesine, sosyal olarak gelişmeye imkân tanımaktadır.

Avustralyalı bir ekonomist olan Hermann Von Schullar turizm kavramını açıklayan bir diğer tanımı da 1910 yılında yapmıştır. Hermann Von Schullar göre turizm kavramı farklı kültürdeki insanların kendi ülkelerinden farklı ülkelere, şehirlere, yörelere gidip belirli bir süre konaklamasını turizm olarak tanımlamıştır (Kozak vd 2014).

Ülger (1992), turizm kavramının bir diğer önemli tanımı ise Avrupa İktisadi iş birliği Teşkilatı (OECD) tarafından da benimsenen 1941 yılında İsviçreli Profesör Prof. Dr. Walter Hunziker'in yaptığı tanımdır. Bu tanıma göre turizm; "Para kazanma amacına dayanmayan ve

devamlı kalış biçimine dönüşmemek kaydıyla, yabancıların bir yerde konaklamalarından ve bir yere seyahatlerinden doğan olay ve ilgilerin tümüdür" (Zengin 2010).

Günümüzde uluslararası turizm örgütleri kâr amacı olmadan turizmin gelişmesi, kalkınması ve sürdürülebilirliği için önemli girişimlerde bulunmaktadır. En başta Birleşmiş Milletler, Dünya Turizm Örgütü olmak üzere bu amaçla kurulmuş birçok turizm kurum ve kuruluşları vardır. Bu kuruluşların amacı turizm alanında faaliyet gösteren işletmelerin daha verimli, güvenli, konforlu bir şekilde işlemlerini sağlamaktır. Diğer yandan turizmin gelişmesine ve iyileşmesine önemli bir yarar sağlamaktadır (Şahin ve Ünal 2016).

Middleton (1890)'a göre turizm; İnsanların ikamet ettikleri yerlerden farklı bir yere yapmış oldukları seyahatlerin bir yılı aşmamak üzere, serbest zamanları değerlendirme, iş için ya da benzeri şeyler için yaptıkları seyahat ve konaklama aktivitesi olarak tanımlanmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (World Tourism Organization-WTO) turizm kavramını, "Gelir getirici etkinlikler dışında kalan, boş zamanların hemen hepsini içine alan bir seyahat, bundan doğan konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence gibi hizmetler ve ilişkilerdir" şeklinde açıklamıştır (Erdoğan 2003).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre; turizm 20 yıl içerisinde yapılan analizlere göre yıllık ortalama % 6,8 gelişmesiyle dünya ekonomisinde en hızlı gelişen sektör olarak kabul edilmiştir. Turizm bu şekilde gelişmesi sonucu, 1990'lı yıllarda diğer sektörler arasında ilk sıraya girmiştir (Bahar ve Kozak 2013).

Geçmişten günümüze turizm kavramı hakkında yapılan tanımlamalar genel olarak çok geniş ve farklı alanları da içerisine alan olaylar olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak turizm etkinlikleri incelendiğinde turizmin parçalarını oluşturan öğelerin insanlar, tarih, somut-soyut kültürel miras olduğu görülmektedir (Özel 2004).

1.2.Turizmin Özellikleri

Turizm olgusunu net bir şekilde kavrayabilmek için turizmin belli niteliklerini bilmek gerekir. Turizmin özellikleri Özdemir (2020) tarafından aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

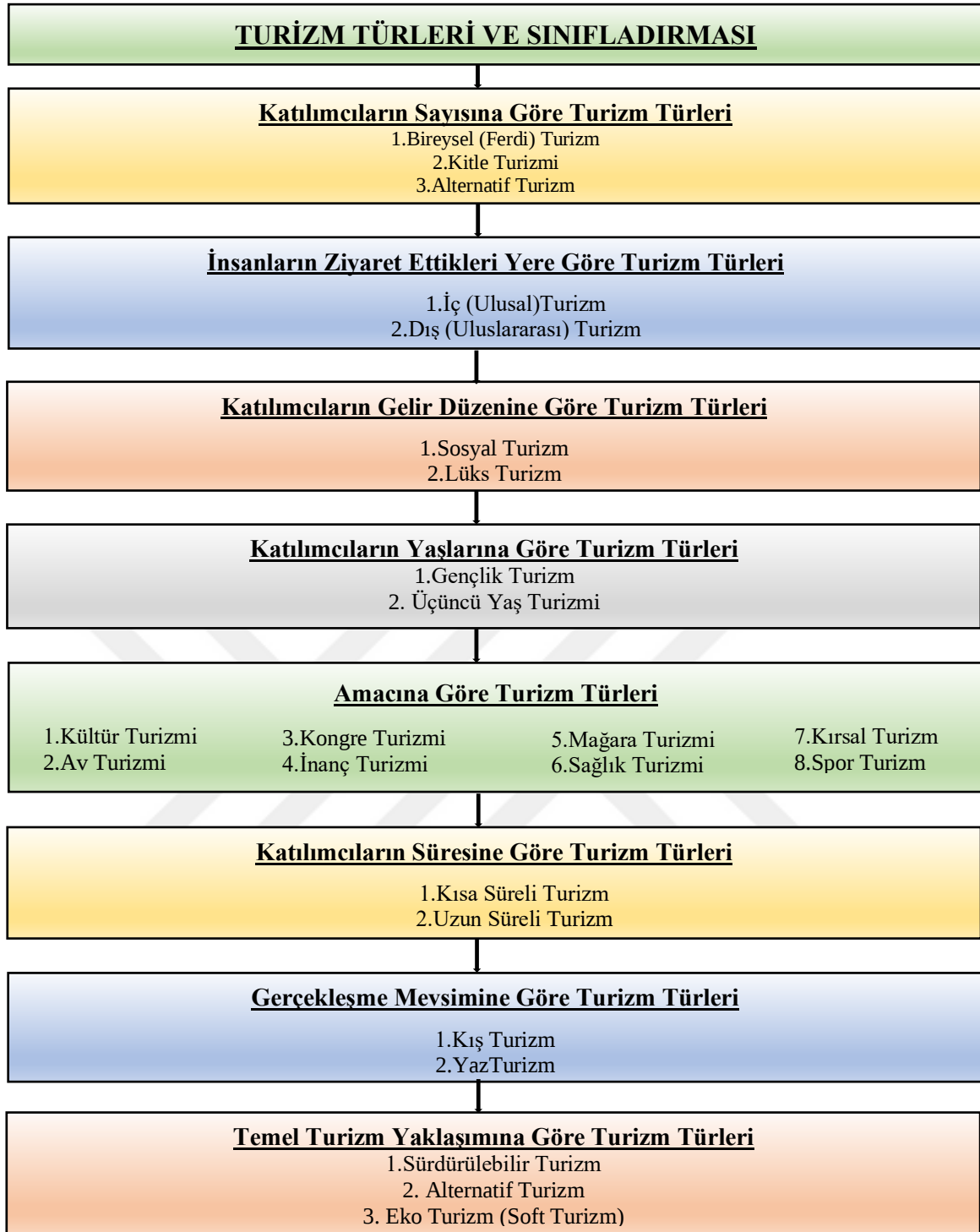
- Öncelikle turizm, insanların çalışma ve para kazanma isteği dışında çeşitli yerlere turistik amaçlı gezileri içerir. Yani para kazanma amacı taşımaz.
- Turizm çeşitli doğal güzellikleri keşfetmek, farklı kültürdeki yöreleri gezmek, sportif aktiviteler, iş ilgili seyahatler, kongreler, dost-akraba ziyaretleri, sağlık ile ilgili ya da din ile ilgili etkinlikleri kapsamaktadır. Genel olarak serbest zamanları değerlendirme faaliyetidir.
- Turistlere mental anlamda ve fiziksel olarak önemli bir güç kazandırmaktadır.

- Bütün turizm türlerinde her zaman iki ana öge olarak seyahat etme ve gidilen yerde diğer aktivitelerinde içeren konaklama bulunur.
- Turizm genelde yaşanan ve çalışılan alan dışında olduğu için seyahat edilen yerde çeşitli aktiviteleri içerir.
- Bir etkinliğin turizm olarak kabul edilebilmesi için gidilen yerde en az 24 saat, yurt içinde en fazla 6 ay, yurt dışı seyahatlerde ise en fazla 12 ay süreli olmalıdır.
- Turizm ekonomik ve endüstriyel bir olgudur. Konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence ve bunun gibi birçok ihtiyacı beraberinde getiren bir olgudur. Turistlerin gittikleri yörede kaldıkları zaman boyunca, orada ihtiyaçlarının karşılamaları gittikleri yöreyi sosyolojik, ekonomik, kültürel açıdan iyi yönden etkilemektedir.
- Turizm sürekli gelişen bir özellik taşımaktadır. Sosyoloji, Psikoloji, Biyoloji, Hukuk, Coğrafya, İşletmecilik, Tarih, Arkeoloji, Ekonomi gibi diğer sektörlerle bağlantı içerisinde. Bundan dolayı turizm sektöründeki bu gelişim diğer sektörlerinde otomatik olarak gelişmesini sağlar.
- Turizm sektörü emek isteyen etkisi büyük olan bir sektördür. Yani turizm üretimi ve tüketimi gerektirir. Bu nedenle istihdam alanları ortaya çıkarmaktadır.
- Yol, köprü, kanalizasyon gibi altyapı ve otel, pansiyon, hava limanı gibi üst yapı yatırımları gerektirir. Bu sayede turizm alt yapı ve üst yapının gelişmesine önemli bir katkı sağlar.
- Farklı kültürler ile etkileşim içerisinde olmak, yeni insanlarla tanışmak gibi turizm sosyal bir nitelik taşımaktadır.

1.3.Turizmin Çeşitleri

Turizmde yapılan her türlü aktivite turizmin işlevleriyle ilişkili olduğundan buna göre biçimlenmektedir. Turizm çeşitlerinin oluşumu insanların bir fikir, bir yer veya olaylar doğrultusunda vermiş oldukları kararlar sonucu meydana gelir. Bundan dolayı turizm insanların zevkleri ve ihtiyaçlarına göre belirlendiğinden dolayı sınıflandırma yapmak oldukça zordur (Akpınar Külekçi 2012).

Turizmin çeşitlerinin gruplandırılması farklı literatürlerde farklı şekillerde yapılmıştır. Nitekim Pearce (1992)'ye göre turizm türleri ve sınıflandırması aşağıdaki gibidir (Şekil 1) (Irmak 2008).

Şekil 1. Turizm türleri ve sınıflandırması (Pearce 1992)

1.3.1.Katılımcıların sayısına göre turizm türleri

Çok kapsamlı ve çok yönlü olan turizm olgusunun birçok farklı türü bulunmaktadır. Turizm kavramını genel olarak incelendiğinde insanların katılım oranına bakılarak bir gruplandırma yapılmıştır. Bu gruplandırmaya göre üç tip turizm çeşidi vardır. Bunlar (Akın 2017);

- a) Bireysel (Ferdî) Turizm
- b) Kitle Turizmi
- c) Alternatif Turizm

a) Bireysel (ferdî) turizm

İnsanların özgür iradelerine göre istedikleri yere herhangi bir turizm organizasyonuna bağlı olmadan kendi seyahat planlarını yapan rahat turizm çeşididir (Barut ve Yıldız 2013). İnsanların ferdi olarak katıldıkları bu turizm çeşidinde ayrıntıları göz önüne alınmayarak bütün olarak bakıldığında genç nesillerin ve ekonomik olarak güçlü olan toplulukların oluşturduğu görülmektedir. Tanınmayan, bilinmeyen farklı yerler görmek isteyen, serüven arayışında olan insanlardan oluşmaktadır. Bu turizm çeşidinde insanlar kendilerini fiziksel ve ruhsal anlamda doyurmak için turizm aktivitelerine katılırlar. Günümüzde artan ve kolay ulaşım imkânı, iletişim ve ekonomik olarak gelişen dünyamızda en çok tercih edilen turizm türüdür (Akın 2017).

b) Kitle turizm

Turizm aktivitelerine kitleler halinde katılımın olduğu turizm çeşididir. Dünya turizm hareketlerinde kitle turizmin önemi büyüktür. Özellikle ikinci dünya savaşından sonra yani 1950’li yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Kişilerin beklentileri ve istekleri yönünde geliştirilen bir turizm çeşididir. Kitle turizminde, katılan kişi sayısı fazla olması bakımından önemi büyüktür. Bundan dolayı turizmin geliştirilmesi yönünden önemli bir turizm çeşididir. Dolayısıyla kitle turizmi için ülkelerin doğal ve kültürel değerlerini korumasında daha çok emek vermeleri gerekmektedir. Günümüzde turizm faaliyetlerinde kitle turizmi diğer turizm çeşitlerine göre daha az tercih edilmektedir. Daha küçük gruplar ve bireysel olarak yapılan turizme doğru bir değişimin olduğu görülmektedir (Vainikka 2013; Kozak vd. 2014)

Kitle turizminin artması ikinci Dünya savaşından sonra oluşan değişimler ve gelişmelerle birlikte gelen rahatlık, ulaşım ağının kolaylaşması ve teknolojinin de gelişmesiyle birlikte insanların toplu halde yaptıkları turizm çeşididir (Barut ve Yıldız 2013).

1.3.2.Gerçekleşme yerine göre turizm türleri

Turizm etkinliklerinde, turistin ziyaret ettiği yere göre iç turizm (ulusal) ve dış turizm (uluslararası) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

- a) İç Turizm
- b) Dış Turizm

a) İç turizm

İnsanların kendi ülkelerinin sınırları içerisinde yaptıkları turizm aktivitelerini kapsamaktadır. İç turizm kendi ülkesine döviz olarak bir katkısı bulunmamaktadır. Fakat iç turizm, ekonomik anlamda kendi ülkesine kazandırdığı güç bakımından oldukça mühim bir olaydır. Yabancı dil, vize ya da pasaport gerektirmeyen kolay ulaşımı olan bir turizm türüdür. Ayrıca iç turizme katılan insanlar kendi topraklarının tarihi hakkında, somut-soyut kültürel yapısı hakkında bilgi sahibi olmakta ve sosyalleşmelerini sağlamaktadır (Kozak vd. 2014).

İç turizmi geçmişi çok eskiye dayanmaktadır. Osmanlı zamanında sultanlar, ileri gelen liderler, değerli devlet adamları, zengin aileler ve farklı dine mensup insanların İstanbul ve çevresinde bulunan yazlık evlere belli bir süreliğine gitmeleri, iç turizm oluşmasına zemin hazırlamıştır. İlk olarak hükümdarların ve ileri gelenlerin yaptığı bu seyahati ileriki zamanlarda halkta benimsemiştir. Genel olarak iç turizm Türkiye’de cumhuriyet devri zamanında tam anlamıyla gelişmeye başlamıştır (Kervankıran ve Çuhadar 2017).

b) Dış turizm

İnsanların kendi ülkelerinden farklı ülkelere seyahat etmesi olarak tanımlanan dış turizminin en önemli niteliği ülkeye ekonomik olarak döviz getirmesidir. Kendi içerisinde aktif dış turizm ve pasif dış turizm olmak üzere ikiye ayrılır. Farklı ülkeden gelen ve ekonomik olarak döviz getiren insanlar için aktif dış turizm kavramı kullanılmaktadır. Ülkenin gelişimine, sosyal ve ekonomik açıdan kalkınmasını sağlar (Şahiner 2012).

Dış turizm etkinlikleri genel veya büyük ölçekli ekonomik faktörlere odaklanması açısından değeri büyüktür. Ülkeye dışarıdan gelen turistlerin bulundukları bölgede ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları harcamalar neticesinde ülkenin ihracat yönünü etkilemektedir. Diğer taraftan kendi ülkesinden başka ülkeye seyahat eden kişiler ise gittikleri yerde yaptıkları harcamalar ülkenin ithalat yönünü etkilemektedir (Çelik Uğuz vd. 2010).

1.3.3. Katılımcıların yaşlarına göre turizm türleri

Turizm faaliyetlerinin belirlenmesinde yaş unsuru önemli bir faktördür. Turizm etkinliklerinde, katılımcılarını yaşlarına göre gençlik turizmi ve üçüncü yaş turizmi şeklinde turizm çeşitleri ikiye ayrılmaktadır.

a) Gençlik Turizmi

b) Üçüncü Yaş Turizmi

a) Gençlik turizmi

Yaş aralığı 15 ile 25 arası olan genç turistlerin oluşturduğu ve aile fertlerinden bağımsız halde yapmış oldukları turizm aktivitelerini kapsamaktadır. Diğer yaş gruplarına göre gençlik turizmi, yapılan yöntemli çalışmalar neticesinde turizm faaliyetlerine katılma derecesi bakımından fazla olduğu gözlenmiştir. Bunun sebebi ise genç kesimin manevi ve ruhsal olarak daha dinamik ve güçlü olmasına bağlanmaktadır. Gençlerin bu farklılıklarından dolayı gelişime, değişime, yeniliklere ve macera arayışına daha meraklı ve ilgilidirler (Şahiner 2012).

Dünya Turizm Örgütü'ne göre dünyada turizm etkinliklerine katılan ve bir milyarı aşan insan sayısına bakılarak yapılmış olan analiz sonucuna göre turizm faaliyetlerine katılanların %20'sini genç kesimin oluşturduğu görülmektedir (Esenyel 2019).

b) Üçüncü yaş turizmi

Yaş sınırı olarak 50 ve üzerindeki kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri ya da çalışmak için bulundukları yerlerinden farklı alanlara yaptıkları seyahatlerle birlikte turizm sektörünün sunduğu imkânlar ve hizmetler dâhilinde kısa vadeli olarak yapılan seyahat ve konaklamalarından oluşan turizm türüdür (Yıldırım 1997).

Üçüncü yaş turizmi, insan ömrünün uzadığı ve daha nitelikli bir durum haline geldiği için dünya genelinde yaşlanan nüfus gittikçe önem kazanmaya başlamıştır. Bu özelliği sayesinde üçüncü yaş turizmi dünya ve Türkiye'de devlet için siyasi ve idari anlamda önemli bir yerdedir. Bunun neticesinde nitelikli, donanımlı ve uzun süreli amaçlar belirleyerek iyi bir planlama, tasarı ve yasaya uygun olarak belirlenen işler yapılmaktadır. Bu turizm türü ile ilgili dünyada belirli yerlerde sosyal turizm adı altında bazı faaliyetler yapılmaktadır. Aynı şekilde Türkiye'de üçüncü yaş turizmine büyük önem verilmekte ve bununla ilgili belirli çalışmalar yapılmaktadır (Aydemir ve Kılıç 2017).

1.3.4. Katılımcıların gelir düzeyine göre turizm türleri

Turizm etkinliklerinde, turistlerin sosyoekonomik durumlarına göre turizm çeşitleri ise ikiye ayrılmaktadır.

- a) Sosyal Turizm
- b) Lüks Turizm

a) Sosyal turizm

Bu turizm türü iyi bir şekilde analiz edilmiş olan topluma yönelik orta gelirli kişilere, sağlanan bazı özel uygun şartlarla yapılan turizmi kapsamaktadır. Orta gelirli kişiler, genç

kesim, engelli vatandaşlar ve toplumun her kesiminden insanların bulunduğu bir turizmdir. Sosyal turizm 1950 ve 1960'lı yıllardan sonra gelişmeye başlamıştır. Her kesime hitap etmesiyle ve sosyal turizm kapsamında maddi olarak sağlanan imkânlar ile insanların turizm etkinliklerine katılım sağlaması amaçlanmaktadır. Bu sayede sosyal turizm insanların fiziksel, ruhsal olarak dinlenmelerini, stresten uzaklaşmalarını ve aynı zamanda kişisel gelişimlerinde faydalı olmaktadır (Bıçkıcı vd. 2013).

Sosyal turizm için önemli bir nitelikte üçüncü yaş turizmindeki ilerlemelerdir. Her kesimden insanların bilhassa emekli kesimin, bazı sosyal güvence ve kurumlar bağlantısıyla turizm aktivitelerine katılmasını sağlamak ve insanların yorucu çalışma hayatının beraberinde getirdiği stres, huzursuz gibi olumsuz etkenlerden uzaklaşmasını sağlayarak sosyalleşmeyi arttırması bakımından sosyal turizmin değeri yükselmektedir (Kızılırmak ve Mugan Ertuğral 2012).

b) Lüks turizm

Gelir düzeyi yüksek olan ve sosyal turizmden farklı olarak yapılan faaliyetleri içermektedir. Ekonomik anlamda yüksek gelirli insanların istekleri doğrultusunda yapılan lüks turizm, genel olarak bireysel ya da gruplar şeklinde yapılmaktadır. Lük turizm gelir gücü yüksek ve çevresinde prestijli olarak anılan kişilerin yapmış oldukları etkinlikleri kapsar. Bu bireylerin turizm anlayışı diğer turizm faaliyetlerinden daha farklı istek ve etkinliklerden oluşmaktadır. Lüks turizm, kişilerin daha konforlu, gösterişli ve oldukça pahalı seyahat ve konaklamaları tercih etmelerinden doğan olaylar bütünüdür. Büyük gemilerle yapılan seyahatler, büyük ve lüks kumarhanelerin olduğu mekânlar lüks turizmi içerisindedir. İnsanlar bazen kendi özel yat, uçak benzeri lüks araçlarla seyahat ederler. Bu bireylerin tercih ettikleri etkinlikler genellikle golf turizmi, av turizmi, kruvaziyer turizmi ve yat turizmi gibi hareketli etkinlikleri içerisinde barındırır. Bunun haricinde dünyanın farklı bölgelerinde, doğal peyzaj ile iç içe önemli tatil beldelerinde yer alan büyük, gösterişli köşk veya villalarda tatillerini geçirmektedirler (Kozak vd. 2014; Iloranta 2019).

1.3.5.Amacına göre turizm türleri

Turizm faaliyetlerine katılan insanların önceden ne amaç doğrultusundan seyahat edeceklerine karar vermeleri oldukça değişken bir olaydır. Kişilerin turizm aktivitelerine birçok nedenden dolayı katılabilmektedir. Seyahat ve konaklama sıralarında da insanlar turizm aktivitelerin ve bundan dolayı doğan ilişkilerin doğrultusunda gereken amaçlarını belirleyebilmektedir. Belirlenen amaç doğrultusunda yapılan turizm etkinlikleri açıklanmıştır (Göktaş 2016).

Turizm bir bütün olarak düşünüldüğünde turizm işlevleri doğrultusunda turizm aktiviteleri biçimlenmektedir. Özetle turizm insanların gereksinimlerine ya da isteklerine göre belirlenmektedir (Akpınar Külekçi 2012).

a) Kültür turizmi	e) Mağara Turizmi
b) Av Turizmi	f) Sağlık Turizmi
c) Kongre Turizmi	g) Kırsal Turizm
d) İnanç Turizmi	ğ) Spor Turizm

a) *Kültür turizmi*

İnsanların farklı kültürlere ait yöreleri görmek için yaptıkları seyahatleri ve bütün doğal ve tarihsel alanları, kültürel etkinlikleri, müzeler, anıtsal yapılar gibi hem tarihsel hem de güncel etkinlikleri içinde bulunduran bir turizmdir (Kınay 2018).

Kültür tam anlamıyla zanaatla, farklı inanışlarla, tarihle iç içedir. Bundan dolayı kültürel olarak yapılan bütün faaliyetler insanların dikkatini çekmiştir. Her yörenin kendine has kültürünün bulunması sebebi ile kültür başka milletler tarafından benimsenip yaşatılamaz. Kültür bulunduğu yöreye ait bir unsurdur. Bundan dolayı insanların başka kültürleri tanımak istemesinden dolayı kültür turizmi oluşmuştur (Bandoğlu 2015). Yani kısaca kültür geçmiş ve geleceği içine alan bir bütündür ve insanlığın temelini oluşturmaktadır.

1980 yılında Avrupa Komisyonu tarafından AB'nin kültürel mirası ve değeri üzerindeki çalışmaları sırasında ilk defa 'kültür turizmi' kavramı kullanılmıştır. Daha sonraları kültürel turizm çalışmalarıyla birlikte yükselmeye devam etmiştir. OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) analizine göre 2007 yılında 898 milyon insanın kültür turizmine katıldığı görülmüştür (Kınay 2018).

Ülkelere ait doğal nitelikler, kültür yapısı ve çeşitlilik sürekli turistlerin ilgi odağı olmuştur. Kültür, turizmi etkileyen ve geliştiren bir olgudur. Doğal alanlar turizm için önemli olduğu kadar yöreye ait kültür yapısı ve içerisinde bulundurduğu kendine has özellikleri bakımından turizm açısından değeri büyüktür (Emekli 2006).

Turizm gelişmesi ve devamlılığı için bölgede bulunan doğal ve kültürel değerlerin koruyarak gelecek nesillere aktarılması gereklidir. Buradan hareketle kültür turizmi önceki kuşaklardan oluşturulmuş ve evrensel değere sahip eserleri koruyarak turizmin gelişimine katkı sağlamaktadır (Aklanoğlu 2010).

b) Av turizmi

Karada ve denizde yasalara göre uygun ve belirli bir şekilde avcılık faaliyetinde bulunmak isteyenleri kapsayan turizm türüdür (Özel 2004).

Av turizmi; kişilerin isteklerine ve farklı beklentilerine karşı oluşmaktadır. Av yeri işletmecileri, bazı kurumlar ve belirli ticari temsilciler vasıtasıyla av tutkunlarına yönelik yapılan avcılık etkinlikleri de av turizminin içerisine girmektedir. Av turizmi, insanların stresli, yorucu yaşamlarına biraz ara verip nefes almaları ve doğa ile baş başa kalmak için tercih ettikleri bir turizmdir (Şafak 2003).

c) Kongre (toplantı) turizmi

Genel olarak ülkeye varlıklı turizm çeken ve bilimsel özellik taşıyan çalışmalar için yapılan turizm çeşididir. Uluslararası Kongre ve Toplantılar Birliği (ICCA)'nin yapmış olduğu analizine bakıldığında güncel olarak yaklaşık 100 milyon insanın bu turizme, iş hayatı için, toplantı ya da düzenlenen kongrelere dâhil olmalarından dolayı farklı ülkelere yaptıkları seyahatler gözlenmiştir. Çeşitli milletler arasında yapılan kongre turizminin ülkelere sağladığı ticari kazanç yüksek değerlere ulaşmıştır. Bu da kongre turizminin değerini göstermekte ve katılan kişi sayısının da artmasını sağlamaktadır. Kongre turizminde ilk akla gelen teknoloji, tıp ve bilim kongreleridir. Kongre turizme dâhil olmak isteyen insanların genel olarak kültür ve eğitim yönünden kendini geliştirmiş bir topluluk olduğu görülmektedir. Kongre turizme katılan insanların gelir düzeyinin yüksek olması ve yaptıkları harcamalarda kitle turizm ile kıyaslandığında daha fazla harcama yaptıkları görülmektedir. Kongre turizmi birçok kurum ve kuruluşla ilişkili olduğu için birçok alanda istihdam oluşturmaktadır (Güngör 2018; Okumuş 2019).

d) İnanç turizmi

İnanan insanların herhangi bir para kazanma amacı olmadan sadece dini vazifeleri yerine getirmek amacıyla kendi hayatlarını sürdürdükleri yerlerden farklı, dini olarak kutsal mekânların (tapınaklar, camiler, kiliseler vb.) bulunduğu bölgelere yapılan seyahatleri içeren toplumsal özellikte bir olaydır (Usta 2005). İnanç turizmi insanların, dini vazifelerini yerine getirmesine, inançlarını özgürce yaşamasına, ibadetlerini yapmasına ve manevi olarak gönül doygunluğuna ulaşmasına imkân tanımaktadır.

İnanç turizmi hac yolculuğu ya da diğer dini vazifelerini yapmak için insanların dinleri doğrultusunda devamlılık isteyen bir olgudur. Buda inanç turizmini önemli bir turizm faaliyeti yapmaktadır. İnanç turizminin her yıl düzenli yapılması bakımından ülke ekonomisine katkısı büyüktür (Okuyucu ve Somuncu 2013). İnanan insanların bazı önemli günlerde devamlı olarak

dini vazifelerini yerine getirmek için ziyaret ettikleri mekânlar inanç turizm için her zaman önemli merkez olduğu gibi ekonomik anlamda katkısının yanı sıra insanların iletişimini güçlendirme yönü vardır.

1995 yıllarında ülkemizde inanç turizmine olan ilginin artması sonucu, inanç turizminin gelişmesi için bazı faaliyetler yapılmaya başlanmıştır. Turizm ile ilgili projeler geliştiren ve uygulayan yetkili kişiler, yerli ve yabancı yayın mensupları, çok sayıda seyahat işletmeleri katılımı sonucu inanç turizmini gelişmesine yönelik bazı uygulamalar 1995 ve 1998 yılları arasında sistemli olarak başlamıştır (Sargın 2006).

Dini açıdan kutsal olan mekânlar, geçmişte ve gelecekte aynı inancı paylaşan insanların dini vazifelerini yerine getirmeleri ve iç huzura ermeleri için ortak mekânları olmuştur (Gökdeniz 1996). Buradan hareketle din insanlıkla birlikte doğan, insanları birine yakınlaştıran ve insan hayatının temelini oluşturan önemli bir olgudur.

Üç büyük din için önemli olan şehir ise Kudüs'tür. Tarsus, Roma, İstanbul, Efes ve Antakya Hristiyanlık dini açısından ön planda olan şehirlerdir. Müslümanlar için Suudi Arabistan sınırları içerisinde bulunan ve inanç turizmi için önemli olan iki şehir ise Mekke ve Medine'dir. Yine üç büyük din için önemli mekânlar Anadolu topraklarında bulunmakta ya da inandıkları dinlerin önde gelen kişileri ve peygamberleri Anadolu'da hayatlarını sürdürmüştür (Başçı 2011).

Müslümanlar için Türkiye'de bulunan dini mekânlar oldukça önemli ve çokça ziyaret edilen yerlerdir. Anadolu'da bin yılı aşkın bir zaman içerisinde Türk-İslam kültürünü yaşayan insanların bıraktıkları eserler hala değerini korumaktadır. Dört yüzyıl İslam dininin önderliğini yapmış Osmanlı imparatorluğunun hüküm sürdüğü zamanlarda bulunan dini anıtlar, yatırlar, camiler, türbeler inanç turizmi için büyük önem taşımaktadır (Sargın 2006).

Anadolu toprakları sadece Müslümanlık dini değil diğer dinler içinde büyük önem taşımaktadır. Geçmişten günümüze Anadolu topraklarında Hristiyanların, Yahudilerin yaşamlarını sürdürmeleri sonucu birçok dini eserler inşa edilmiştir. Türkiye'de kiliseler, sinagoglar, mabetler, antik kalıntı ve tapınaklar bulunmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, Türkiye'de inanç turizminin gelişmesi için yapılan çalışmalar neticesinde, Anadolu'da tespit edilmiş 316 eser bulunmaktadır. Bulunan bu eserlerden; 167 eser İslam, 129 eser Hristiyan ve 20 eser Musevi dinine aittir (Zengin 2010; Başçı 2011).

e) Mağara turizmi

Mağara karst bölgelerde kireç taşlarının erimesi sonucu meydana gelen alanlardır. Mağaraların doğal yapısı, estetik özellikleri, sarkıt ve dikitleri gibi önemli değerlerinin varlığı mağara turizmini ortaya çıkarmıştır. Mağaraların doğal nitelikleri, oluşum serüvenleri ve bilim açısından değeri insanların ilgisini çekmektedir.

Mağara turizmi hem ferdi olarak hem de toplu halde yapılan bir turizmdir. Bir doğa sporu olarak yapılan mağaracılık dünyanın tehlikeli bir sporu olarak görülmektedir. Mağaraların en derin yeri ve en uzun kısımlarını keşfetmek macera severler için vazgeçilmez bir faaliyettir (Erdoğan 2003).

f) Sağlık ve termal turizm

İnsanların tedavi olmak ya da farklı sağlık hizmetlerinden yararlanmak amacıyla ikamet ettikleri yerlerden farklı yerlerde bulunan sağlık hizmetlerinden faydalanması sonucu oluşan faaliyetlerin tümüne sağlık turizmi denir (Tontuş 2017).

Sağlık turizmi, tabiatın doğal kaynakları olan kaplıcalar, parasal güç ve diğer yandan insanı değerler, ilişkiler, çalışmalara bağlı mühim bir sektördür. Ülkemizde bu kaynakların hedeflenen amaca uygun olarak hazırlanması durumunda sağlık turizmin ilerlemesi ve turizm sektörüne faydalı olması söz konusudur (Özkurt 2007). Sağlık alanı ve turizm alanı birbirleriyle iç içedir. Bundan dolayı iki sektörde bulunan imkânlar doğru şekilde kullanılsa sağlık turizm ilerleyebilir.

Dünyada önemli bir konumda olan sağlık turizmi, termal turizm ya da SPA turizmi gibi sağlık açısından çeşitli bölümleri bulunmaktadır. Hayat standartlarının iyileşmesi ve teknolojinin gelişmesiyle insanlar farklı arayışlara girmiştir. Dünyada insan sayısının çoğalmasıyla birlikte yaşlı nüfusu da artmış olmasından dolayı insanlar sağlık yönünden ileride olan farklı ülkelere seyahat etmeye başlamıştır. Fakat bazı sağlık hizmetlerinin parasal açıdan yüksek olması insanları hem güvenli hem de uygun maliyetli yerleri yönlendirmiştir. Türkiye sağlık yönünden, uzman ekipmanların varlığı, ekonomik yönde uygun olması ve gelişen teknolojiyi takip eden sistemi ile dünya genelinde sağlık turizmi açısından önemli konumdadır (Soysal 2017).

Sağlık turizmi kapsamında, gelişmiş ülkeler gelişen teknolojiyle birlikte çeşitli sağlık sorunları için çözüm aramaktadırlar. Bu şekilde yapılan çalışma sonucu sağlık turizmi gelişmekte ve çeşitlenmektedir. Bu bağlamda sağlık turizmi çeşitleri Termal ve Spa-Wellness Turizmi, Medikal (Tıp) Turizm, İleri Yaş ve Engelli Turizmi şeklinde sınıflandırılmaktadır (Dikmetaş Yardan vd. 2014).

g) Kırsal turizm

Dağlık alanlar, yüksek bölgeler ve doğa ile iç içe olan yerlerde yapılan bir turizm çeşididir. Her mevsim yapılan doğayı seven ve kentsel yaşamdan boğulan insanların tercih ettikleri bir rekreasyon faaliyetidir. Farklı etkinlikleri de içerisinde barındırmaktadır.

Kırsal turizminin sosyal ve ekonomik değerinin yanında kültürel özelliği daha ağır basmaktadır. Kentleşmenin getirmiş olduğu çevre kirliliği, görüntü ve ses kirliliğinden bunalan kent insanları kırsal turizmini tercih ederek doğa ile iç içe kısa süreli olsa vakit geçirmek istemektedirler. Bu turizm türünde genel olarak insanlar kıyı bölgelerindeki alanlara yönelmektedir. Sebebi ise iklim şartlarının uygun olmasından dolayı yayla alanlarında çok farklı türlerde bitkilerinin varlığı, ormanlık alanların varlığı, göllerin ve ırmakların bulunmasından dolayı tercih edilmektedir. Bunların yanı sıra yörenin kültürel ve tarihi yapıları da ilgi çekmektedir. Kırsal turizmde yayla turizmi, trekking (doğa yürüyüşü), rafting, avlanma, olta balıkçılığı, çim kayağı ve yayla ile ilgili festivallerin olması insanları bu turizme yönlendirmektedir (Aziz and Zainol 2009).

ğ) Spor turizmi

İnsanların spora katılım amacına ulaşması için turizm hizmetlerinin sunulduğu faaliyetleridir. İnsanların vakit geçirmesi için farklı etkinliklerle değerlendirilen turizm çeşididir. Örnek olarak doğa gezileri ve yürüyüşleri, amatör balıkçılık, yüzme, kano, akarsu kayağı, rafting ve buna benzer turizm faaliyetlerinin yapıldığı alanlardır. Doğada var olan güzellikleri koruyarak yapan bir turizm çeşitleridir (Prideaux and Cooper 2009).

Trekking (dağ yürüyüşü), serbest tırmanma, doğa ile baş başa kalmak gibi ya da bilimle ilgili çeşitli çalışmalar yapmak amaçlı dört mevsim yapılabilen etkinlikleri bünyesinde barındıran bir turizm çeşididir (Özel 2004).

1.3.6. Katılımcıların turizm aktivitelerini geçirdikleri sürelerle göre turizm türleri

Katılımcıların turizm aktivitelerini geçirdikleri sürelerle göre turizm türleri aşağıda yer almaktadır (Tunç ve Saç 1998, Irmak 2008).

- a) Uzun süreli turizm
- b) Kısa süreli turizm

a) Uzun süreli turizm

Tunç ve Saç (1998)'e göre; turizm gelirlerini artırmak ve turistlerin ortalama kalış süresini uzatmak, turizm politikasının hedeflerinden en önemlilerini ifade etmektedir (Irmak 2008).

b) Kısa süreli turizm

Kısa süreli turizm gidilen yerde yirmi dört saatten az kalmak şartıyla turizm amaçlı konum değiştiren insanların yaptıkları günübirlik turizm ile hafta sonunu değerlendirmek için insanların yaptıkları etkinlikleri ve gezileri içeren turizm kısa süreli turizmi meydana getirmektedir (Tunç ve Sa  1998; Irmak 2008).

1.3.7.Gerçekleşme mevsimine göre turizm türleri

Gerçekleşme mevsimine göre turizm türleri Doğaner (2001) ve  imen ve Kılıç (2003)'e göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlar;

- a) Yaz Turizmi
- b) Kış Turizmi

a) Yaz turizmi

Turizm için doğal coğrafik güzelliklerin  nde olanıdır. Yaz turizmi, içerisinde doğal güzelliklerinin yanında çok fazla turizm etkinliklerin bulunmasından dolayı diğer turizm türlerine göre insanlar daha fazla ilgi duymaktadırlar. Bu turizm etkinliklerinin içerisinde su kayağı, sutopu, r zg r sörfü, kürek çekme, deniz para  t  ve buna benzer birçok deniz sporlarını içerisinde barındırmaktadır. Yaz turizmin sunduğu bu imk nlardan dolayı daha fazla ulaşım ağı, konaklama merkezleri, planlı olarak kıyı kesimlerine yapılan yerleşim alanları yaz turizminin gelişmesini sağlamıştır (Doğaner 2001).

b) Kış turizm

 imen ve Kılıç (2003)'e göre; odağında kayak sporunun bulunduğu ve buna uygun karlı ve eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve diğer hizmetlerden yararlanmayı kapsayan faaliyetler ve ilişkilerin bütünü şeklinde ifade edilmektedir (Irmak 2008).

Kayak ve alpinizm sporuna olan ilginin artması sonucu dağlar turizm faaliyetleri için ilgi odağı olmuştur. Dağlık alanlara insanların kayak ve alpinizm sporunu yapabilmesi için daha kolay ulaşım ağı, barınması için yerleşim yerlerinin ve çeşitli ihtiyaçlarını karşılaması için hizmetlerin sunulması sonucu dağcılık ve kış turizmi ortaya çıkmıştır. Dağcılık (Alpinizm) sadece kış mevsimlerinde değil her mevsim yapılabilen bir spor türüdür. Dağcılık ve Kış

Turizmi çeşitli faaliyetleri içerisinde barındırmaktadır. Bunlar; paraşütçülük, trekking (dağ yürüyüşü), kaya tırmanışı, kayak, sürat kayağı, snowboard, otomobil yarışçılığı ve dağ bisikleti gibi birçok macera ve eğlence içerikli etkinlikler bulunmaktadır (Doğaner 2001).

1.3.8.Temel turizm yaklaşımına göre turizm türleri

Temel turizm yaklaşımına göre turizmi Yüksek (2010), Altınay (1996) ve Erdoğan (2003) üçe ayırmaktadır. Bunlar;

- a) Sürdürülebilir Turizm
- b) Alternatif Turizm
- c) Eko Turizm (Soft Turizm)

a) Sürdürülebilir turizm

Yüksek (2010)'a göre sürdürülebilir kalkınma kavramı; turizm, insan ve doğayı birbirinden ayırmadan uyum içerisinde olması sağlayarak var olan doğal kaynaklara zarar vermeden, gelecek nesillere aktarılmasına olanak verecek biçimde bugünün ve geleceğin korunması ve kalkınmasını sağlayan bir etkidir (Alkan 2015).

Sürdürülebilir turizm olgusu, kentleşme ve sanayinin çoğalması sonucu çevre kirliliğinin artması ile oluşan hasarların turizm bölgelerine ve turizm faaliyetlerine zarar vermesi sonucu oluşan bir olgudur. Amaç, doğal kaynakları ve çevreyi koruyarak turizm faaliyetlerini devamlı olarak sürdürmektir.

İlk olarak sürdürülebilir turizm fikri 1970 yıllarında ortaya çıkmıştır. Akdeniz kıyıları ve Avrupa Alplerinde sürdürülebilir turizm algısı benimsenmiş ancak 1980 yıllarının sonlarına doğru önem kazanmaya başlamıştır. Ayrıca sürdürülebilir turizm 1987 yılında Çevre ve Kalkınma Dünya Komisyonu'yla gelen Brundtland Raporuyla daha fazla önem kazanmıştır. Brundtland Raporuna göre sürdürülebilirlik düşüncesinin dört temel ilkesi bulunmaktadır. Bunlar (Erdoğan 2003);

- ❖ Tüm sektörleri içine alan bütüncül planlama
- ❖ Ekolojik süreçleri korumanın önemi
- ❖ İnsan mirasını ve biyolojik çeşitliliği koruma gereksinimi
- ❖ Verimliliğin uzun zamanda ve gelecek kuşaklar için kaynakları tüketmeyecek biçimde kalkınmanın yapılmasının anlaşılması

Sürdürülebilir turizmin zarar görememiş doğal ve kültürel varlıklarının korunması ve gelişmesinin önemini ile bu varlıkların gelecek kuşaklara da aktarılabilmesinin yanında ekonomik yönden de gelir elde edilmesini amaç edinen bir olgudur. Bu sayede doğal varlıkların

kalitesinin artması ve halkın bilinçlenmesi ile turizm alanında kaynakların zarar görmelerinin en aza indirilmesi hedeflenir. Sürdürülebilir turizmin; hem ekonomik açıdan hem de doğal kaynakların korunması açısından yarar sağlamaktadır (Alkan 2015).

Sürdürülebilir kalkınma raporuna göre turizm sektörünün sürdürülebilirliği için alternatif turizm olgusunun geliştirilmesi aynı zamanda ülkelerin turizm gücünün artırılması amacıyla çevresel, sosyal ve kültürel özelliklerinin dikkate alınarak turizm olgusunun mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirilmesi ve kıyı turizmi ile potansiyel turizm olgusunu geliştirmek kış, yayla, dağ, golf, termal, kongre, yat gibi eğlence turizminin geliştirilmesi amaçlanmıştır (Anonim 2019).

Bugüne kadar turizm sektörü ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyetler sürdürmekte olup, dünyada gerek ekonomik gerekse farklı alanlarda sürekli gelişmekte ve değişmekte olan bir alandır. Bu çabaların sonucunda turizm istihdam ve ihracata destek vererek hızla gelişen ve büyüyen bir ekonomik sektör haline dönüşmüştür. Ancak bu gelişme ile beraber, turizmin sebep olduğu karbon emisyonları ciddi endişelere sebep olmaktadır. Özellikle turizm amaçlı ulaşım, alışveriş ve yemek gibi turistlerin ihtiyaçları karbon ayak izini önemli derece etkilemektedir. Ekonomik büyüme isteği ve ulaşım açısından bireysel araç kullanım oranlarının gün geçtikçe yükselmesi, özellikle fosil yakıtlarının kullanılmasıyla elde edilen enerji tüketiminde önemli artışlar yaşanmaktadır (Eşitti ve Duran 2018).

b) Alternatif turizm

Altınay (1996)'ya göre alternatif turizm kitle turizminden daha farklı bir olgudur. Alternatif turizm gelişmekte olan bir toplumsal durumu, geleceğe dönük planlamalar ile turistik gelişmeyi, farklılıklara karşı olan dayanıklılığı, doğal kaynakların korunması ve çevreyle olan uyumu ifade etmektedir (Ulusay 2009).

Turizm endüstrisi dünyada en hızlı büyüyen endüstriler arasındadır. Bunların başında Avrupa ülkeleri olmak üzere Amerika, Japonya gibi gelişmiş ülkelerden, üçüncü dünya ülkelerine doğru turizm devamlı olarak talep edilmektedir. Alternatif turizm olgusu doğal varlıkları koruyarak; sosyal, kültürel, biyolojik ve ekonomik olarak daha nitelikli bir çevre ortaya çıkartarak bölgede yaşayan insanları turizm ile olan bağının güçlendirerek bu alanda ekonomik açıdan yarar sağlamaktır. Bu açıdan alternatif turizm ile sürdürülebilir kavramı birbiri ile bağlantılıdır (Akpınar Külekçi 2012).

Alternatif turizmin çıkma sebebi kitle turizminin insanların beklentilerine karşılık verememesi ve insanların başka arayışlara yönelmesi ile ortaya çıkmıştır. Alternatif turizmin

amacı kitle turizminin meydana getirdiği olumsuz etkileri en az seviyede tutmak ve çeşitli aktiveler arayan insanlar için alternatif turizm türleri çıkmıştır.

Erdoğan (2003)' e göre alternatif turizmin doğuş nedenlerini şu şekilde sıralanabilir:

- ❖ Kaynakların azalması, niteliklerinin bozulması
- ❖ Sürdürülebilir turizm anlayışının ortaya çıkması
- ❖ Turizmin bütün yıla yayılması anlayışının gelişmesi
- ❖ Tüketicilerin klasik kitle turizminden (deniz, kum, güneş) sıkılması
- ❖ Tüketicilere farklı zevk, heyecan ve tatil olanaklarının oluşturulması
- ❖ İnsanların tatilden ve turizmden farklı beklentiye girmesi

Alternatif turizm kitle turizmine karşı oluşan ve gelişen bir hareketliliiktir. Doğal kaynakları koruyarak bölgenin sosyal, kültürel, ekonomik olarak gelişmesini ve sürdürülebilirliği sağlamaktadır. Turizmin çeşitlenmesi ve 12 aya yayılması alternatif turizm faaliyetlerini arttırmaktadır.

c) Eko turizm

Eko turizm kavramı 1970 ile 1980 yılları arasında çevresel hareketliliğin olması sonucu gündeme gelmiştir. 1983 yılında Hector Ceballos- Lascurain' a göre eko turizm kavramı doğaya zarar vermeden doğadan zevk olma şeklinde ifade edilmiştir. Bu açıdan eko turizm çevrenin korunmasına dayalı çevre bilincini ön planda tutan, zarar görmemiş doğal alanlarda doğa ile içi içe seyahat olarak sunulmaktadır. Eko turizmin bu yönden üç temel belirleyici öğeyi içerdiği üzerinde genel bir ortak görüş bulunmaktadır. Bu üç temel öğe ise (Erdoğan 2003);

- ❖ Doğa temeli olması
- ❖ Kültürel olması
- ❖ Kaynağın değerini anlama

Sürdürülebilir kavramı içerisinde eko turizm de eğitim son derece önemli bir yerdedir. Eko turizm de çevre bilincinin geliştirilmesi ile doğal varlıkların zarar görmemesi ile turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir olması sağlanmaktadır. Eko turizmi oluşturan bileşenleri şu şekilde özetleyebiliriz (Kılıç Benzer 2006);

- ❖ Doğal çevre
- ❖ Ekolojik ve kültürel sürdürülebilirlik
- ❖ Eğitim
- ❖ Yerel düzeydeki ekonomik faydalardır

- ❖ Doğal alanların korunması, eğitim, ekonomik kazanç, kaliteli turizm ve yerel halkın katılımı eko turizmin en temel işlevlerindendir.

Kitle turizmine göre daha farklı olan eko turizm ekolojik merkezli yaklaşım benimseyerek çevreyi koruyan ve doğal alanlara karşı duyarlı bir şekilde turizmi 12 aya yayan, doğal çevre üzerinde yapılan zararı en aza indirmeyi, oluşan zararları düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlama yaparak ekonomik anlamda kazanç elde etmeyi hedefleyen bir turizmdir (Akpınar Külekçi 2012).

Farklı turizm faaliyetlerinin biyolojik, kültürel ve sosyal yönlerde olumsuz sonuç doğurmasından dolayı insanlara ve çevreye olumlu etkileri olan turizm faaliyetleri oluşturulmaya başlanmıştır. Turizm faaliyetlerinde çevre faktörünün önemli olmasından dolayı çevre ve doğal kaynaklar üzerine olumsuz etkilere karşı alternatif olarak şekillenen sürdürülebilirlik yaklaşımlarından biri de eko turizmdir (Kılıç Benzer 2006).

Eko turizm faktörü; çevrede oluşan baskı ve olumsuz etkilerin artması, çevre bilinci sonrası kitle turizmine olan talebin azalması sonucu alternatif olarak doğaya dayalı ve doğayı koruyan etkinlikleri içerisinde barındırmasından dolayı gelişme göstermiştir.

1.4.Turizmin Etkileri

Turizm genel olarak incelendiğinde, turizm sayısındaki artışlar ve azalışlar görülmektedir. Turizm olgusu ülkelere kazandırdığı gelişmeler sonucu diğer sektörleri de etkilemektedir. Dolayısıyla turizm olgusu diğer sektörleri kendisine bağlamaktadır. Turizm bu yönüyle oldukça önemli bir etken olmaktadır. Turizmin bazı nedenlerden dolayı etkilenmesi sonucu insanların başka ülkelere yöneldiği görülmektedir. Çeşitli doğal afetler, terör olayları, salgın hastalıklar, ekonomik krizler, komşu ülkelerdeki savaşlar vs. turizmi etkilemektedir. Bu tür etkenler insanların turizm faaliyetlerindeki tercihlerini değiştirmekte ve turistlerin başka ülkelere seyahatleri sonucu kişi sayısında azalma görülmektedir. Turist sayısında ki azalma turizmi ve turizm ile ilişkili diğer sektörleri de etkilemektedir (Yıldırım 2008). Bunun için ülkede olan olaylar turizme artı veya eksi olarak dönmemektedir. Bu bölümde turizmin ekonomik etkileri, doğal ve yapay çevre üzerine etkileri, sosyal ve kültürel yapı üzerine etkilerinden bahsedilmiştir.

1.4.1.Turizmin ekonomik etkileri

Ülkelerde ki ekonomik anlamda yaşanan olaylar sonrası turizmde ortaya çıkan artılar ve eksiler, turizm ve diğer ilişki içerisinde olduğu kurum ve kuruluşlara yansımaktadır. Turizm dünya genelinde gelişmekte olan ve insanların isteklerine göre düzenlendiği için güncel olarak

yaşanan ekonomik yükselişler ve düşüşler küçük oranda da olsa büyük çapta etki meydana getirmektedir.

1.4.1.2.Turizmin ekonomiye olumlu yönde etkileri

- Turizm sektörü ulusal sınırlar içerisindeki farklı büyüklüklerdeki topluluklarda yaşayan kişilerin, ihtiyaçlarını gidermek amacı ile var olan kurumlara geniş çapta gelir getirmekte ve işletme sermayesine de katkı sağlamaktadır. Turizmin gelişmesine karşılık gelir getirici etkisinin yanında üretim kalitesini de artırmaktadır (Kolcu 1993).

- Turizm olgusu üretim ve tüketimi beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte artan çalışma alanları ile iş imkânları sağlanmaktadır. Turizm sektöründe uzun, yorucu, özenli çalışma ve doğru planlama ister. Buda turizm sektörünün sağladığı istihdam etkisini göstermektedir (Kozak vd. 2014).

- Ekonomik kalkınma için ülkelere arasında ekonomik ilişkilerin olması gerekmektedir. Bundan dolayı turizm dış ödemelerin dengesi üzerine bir etkisi bulunmaktadır. Bir ülkenin ödemeler dengesi içerisinde, enflasyon oranı, kalkınma hızı, döviz kuru, gelir dağılımı gibi faktörler bulunmaktadır. Bu şekilde de ülkeler birbirlerine ihracatı ve turizm olgusunu teşvik etmektedir (Anonim 2020a).

- Turizm sektörü çok farklı işletmelerle büyük bir bağlantı içerisinde. Diğer dışarıdan gelen insanların her türlü gereksinimini gidermek için çeşitli kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içerisinde. En önemlisi tarım sektörü, sanayi sektörü ve çeşitli hizmet sektörleri ile bağlantılıdır. Buda ülkeye gelen turistlerin yaptıkları harcamalar doğrultusunda turizm ve ilişki içerisinde olduğu işletmecilerde doğrudan etkilenmektedir. Buda diğer sektörler ile arasındaki ekonomik etkiyi göstermektedir (Uluslan 2009).

- Turizmin bölgelerarası dengeli kalkınmaya çok büyük bir etkisi bulunmaktadır. Ülkeler arası turizm ilişkisi sonucu ihracatı ve ithalatı geliştirir ve beraberinde ülkeye döviz kazancı sağlar. Bu sayede ülkede gelir ve iş olanakları artar. Dış turizm sayesinde kazanılan döviz, iç turizm de ulusal sınırlar içerisinde kazanılan paranın yeniden bölgede dağılımını sağlar. Bu sayede bölgeler arasında ekonomik kalkınmayı ve dengeyi sağlar. Dışarıdan gelen kişiler ihtiyaçlarını gidermek için yaptıkları harcamalar sonrası elde edilen kazanç bölgeler arası iş olanakları, gelir getirici gibi olumlu etkileri vardır (Bahar ve Kozak 2013).

- Turizmin bir diğer etkisinde alt yapı ve üst yapı üzerine etkisidir. Bir ülkenin turizm potansiyelini artırmak için alt yapının gelişmesi gerekmektedir. Alt yapı çalışmaları hem kendi ülkesinde yaşayan insanlar için hem de dışarıdan gelen turistler için önemli bir etkisi vardır. Bir kent için gerekli olan yol, peyzaj, çevre, su, elektrik ve ulaşım gibi toplumsal hizmetlerin

karşılanması gerekmektedir (Anonim 2020b). Turizm gelirini arttırmak ve turist sayısını arttırmak için alt yapı çalışmalarını kaliteli bir şekilde hizmete sunmak gereklidir.

- Turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve gelişmesi için bir diğer etkende üst yapıdır. Turizm olgusunda üst yapının gerekliliği, ülkeye dışarıdan gelen insanlar için ihtiyaçlarını en iyi şekilde gidermeleri için konaklama mekânları, yeme-içme alanları, eğlenerek vakit geçirmek istedikleri alanların varlığı turizmin gelişmesine katkısı büyüktür (Anonim 2020c).

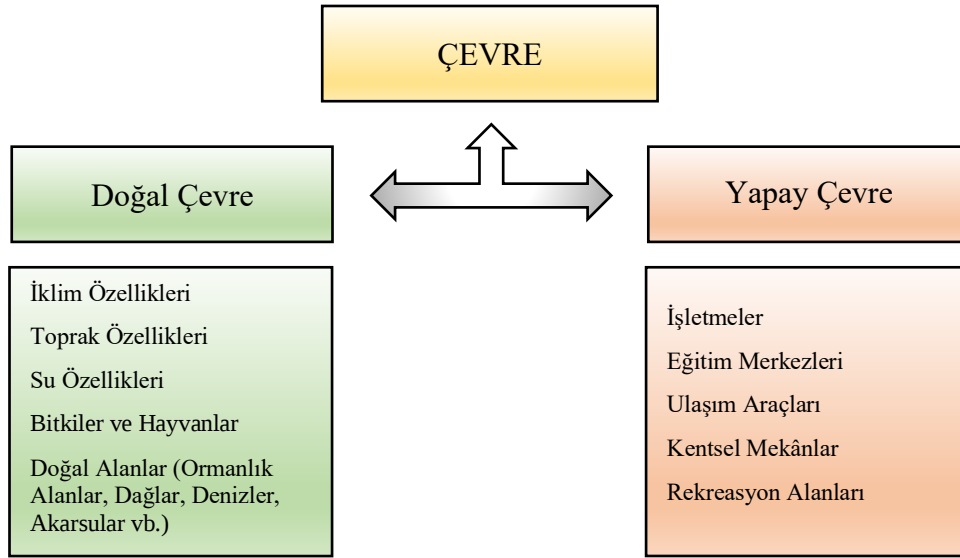
Turizm bütün olarak incelendiğinde sadece olumlu taraflarına daha çok dikkat edilir ancak turizmin olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Turizm ekonomik etkileri iki yönlü olmaktadır. Yani turizm ekonomik kazanç sağladığı gibi ekonomik kayıplarda verebilmektedir (Bahar ve Kozak 2013). Turizmin olumlu ekonomik etkilerinin yanında olumsuz etkileri de aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Tablo 1. Turizmin Ekonomiye Olumlu ve Olumsuz Etkileri (Kolcu 1993; Ulsan 2009; Bahar ve Kozak 2013; Kozak vd. 2014).

Turizmin Ekonomiye Olumsuz Etkileri	Turizmin Ekonomiye Olumlu Etkileri
• Para değerinin düşmesi sonucu oluşan ekonomik süreç (enflasyon yönünde etkisi) • Ekonomik sıkıntılar ile karşılaşmamak için bazı tercihlerden vazgeçilmesi (fırsat maliyeti etkisi) • Bazı işletmelerin sadece turist mevsiminde çalışmak zorunda kalması (mevsimsel döngüye etkisi) • Turizmin gelişen bir olgu olması nedeniyle bütün işgücünü turizme göre alınması sonucu turizmde oluşan bir sorun sonucu mevcut işgücünün zayıflığının ortaya çıkması (turizm sebebiyle aşırı bağımlılık) • Bazı turizm hizmetlerin karşılanması için ülkeden döviz çıkışının olması (ithalat etkisi) • Turizmin gelişmesiyle birlikte genellikle başka ülkelerde bulunan kaynak ve işgücünün kullanılması sonucu ülkemizden bulunan gelirin dışarıya gitmesi	• Yönetim kuruluşları, bankalar, tüzel kişiler vb. kuruluşlar ülkenin dış turizm ve ticaret durumuna göre ülkeler ile ilişki içerisinde olması ve ülke ekonomisini kalkındırması (ödemeler dengesine etkisi) • Yeni çalışma mekânlarının artması ve yeni iş imkânlarının oluşması (istihdam etkisi) • Turistlerin kazandırdığı ekonomik güç ile ülke sınırları içerisinde çalışan kişiler, işletme vb. alanlarda gelir kazancı (gelire etkisi) • Turizm sektörünün çok farklı işletmelerle büyük bir bağlantı içerisinde olması (diğer ekonomik sektörlere etkisi) • Ülkeler turizmden elde ettikleri kazanç ile bölgeler içerisinde ekonomik kalkınmayı ve dengeyi sağlar (bölgelerarası dengeli kalkınmaya etkisi) • Turizm gelişmesi için yapılan hizmet alanları, konaklama, ulaşım, eğlence mekânları vb. alanların yapılması (alt yapı ve üst yapı yatırımlarına etkisi)

1.4.2. Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine etkisi

Çevre turizm ve turizm faaliyetlerinin en temel ögesidir. Çevre yapay ve doğal olmak üzere ayrılır. Deniz, dağ, orman gibi alanların oluşumunda insanın etkili olmadığından dolayı doğal çevredir. Kentler ilçeler, köyler ve barajlar yapay çevre olmaktadır. Turizm ise her iki çevreyi de etkilemektedir (Erdoğan 2003).

Şekil 2. Çevre Etmenleri (Erdoğan 2003)

1.4.2.1. Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine olumlu etkileri

Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine olumlu etkilerine yönelik pek çok araştırma yapılmış, yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler ışığında bu etkileri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- İnsanlar turizm faaliyetleri için tercih ettikleri unsurlardan bir tanesi de tarihsel mekânlardır. Turizm sektörünün gelişmiş olduğu ülkelerde tarihi mekânlara yani doğal anıtlar, milli parklar, medreseler, kiliseler, camiler, hanlar, eski tarihi evler gibi mekânlar turizm için yıkılmış, bozulmuş olan bölümlerinin aslına uygun bir şekilde onarma ve yenilenme çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Buda turizm çevre üzerine iyileştirici etkisini olduğu görülmektedir (Karahisar 1999).
- Gelişen teknolojinin bizlere kattığı olumlu etkilerin yanı sıra olumsuz etkileri de söz konusudur. Hızlı nüfus artışı, doğal kaynakların ölçümsüz kullanılması ve bunun gibi nedenlerden dolayı çevre kirliliği meydana gelmektedir. 1980 yılından sonra çevrenin, tarihi ve kültürel mekânların önemli bir bölümü turizm çerçevesinde korunması için çeşitli önemler alınmaktadır. Bunlardan bazıları sit alanı, turizm alanları ya da turizm bölgeleri şeklinde korunma altına alınmıştır. Bu sayede çevre üzerinde oluşan kirlilik en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Turizm gelişmesi, sürekli yenilenmesinden ve sit alanlarının turizm alanlarını korumasından dolayı plansız kentleşmeyi engelleyebilmektedir (Issı 2011).
- Turizmin çevre üzerine olumlu etkisi tarihi mekânların ve doğal kaynakları tehlikeye karşı denetim altında tutmaktadır. Bunun yanında turizm sektörü geliştikçe ülkenin alt ve üst yapısının gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Turizm için yapılan konaklama alanları, eğlence mekânları, ulaşım kolaylığı gibi çalışmalar sayesinde hem dışarıdan gelen insanlar hem de ülke halkı daha fazla faydalanmaktadır (Temur 2011).

1.4.2.2. Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine olumsuz etkileri

Turizmin doğal ve yapay çevre üzerine olumsuz etkileri şu şekilde sıralanabilir (Kolcu 1993; Erdoğan 2003; Issı 2011; Kozak vd. 2014);

- Turizm faaliyetlerinde gereğinden fazla su kullanılması sonucu aşırı su kullanımı yüzünden su kaybına neden olabilmektedir.
- Turizm mevsimlerinde yoğunlaşan kentin içerisinde trafik sorunlarına neden olabilmektedir.
- Turizm aylarında artan nüfus, trafik, turizm işletmelerin yapımı, inşaat gürültüsü, ulaşım araçlarının gürültüsü, eğlence mekânlarının gürültüsü sonucu oluşan gürültü ve ses kirliliği ve aynı zamanda ulaşımda kullanılan motorlu araçlardan ve inşatlardan dolayı oluşan hava kirliliği doğayı ve insanları da etkilenebilmektedir.
- Turizmin gelişmesi için yapılan yapıların birçoğunun tarihi mekân ile uyumlaması ve bölgenin kültürel yapısının bozulması sonucu mimari yapı açısından görsel kirlenmeye neden olabilmektedir.
- Katı ve sıvı atıkların suya, doğaya, bitkilere ve diğer canlılara vermiş oldukları zararlar sonucu doğal yapı kalitelerinin kaybolmasına söz konusu olabilmektedir.
- Turizm faaliyetleri için yapılan plansız yerleşmeler için ağaç kesimi, doğal alanlarda turistik etkinliklerinin dikkatsizliği yüzünden çıkan orman yangınları, kontrolsüz ve yasa dışı avlanma sonucu flora ve fauna üzerinde olumsuz etkiye neden olabilmektedir.
- Turizm faaliyetleri için yapılan plansız yerleşme, etkinlikler gibi nedenler yüzünden doğal bitki örtüsü üzerindeki bozulmalar sonucu erozyonların meydana gelmesine söz konusu olabilmektedir.
- Plansız kentleşme sonucu bölgesel alanlarda çoğalma ile tarihi sit alanlarının ve peyzaj alanlarının zarar görmesi sonucu doğal çevre tahrip olabilmektedir.
- Turizm faaliyetleri için yapılan mimari konutların çevre ile uyumsuzluğu, otoparkların plansız yapılması, katı ve sıvı atıkların verdikleri zararlar yapısal, görsel ve estetik açıdan kirliliği artırabilmektedir.
- Turizm faaliyetlerinin plansız ve tek amaç üzerine olması sonucu işletmelerin kontrolsüz bir şekilde katı ve sıvı atıkları etrafa boşaltması sonucu yer altı sularının kirlenmesi sonucu oluşan su kirliliği toprak kirliliğine neden olmaktadır. Aynı zamanda oluşan bu kirlilikler insan sağlığına da zararı vermektedir.

1.4.3.Turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerine etkileri

Turizm kavramının gelişmesinde yerel halkın büyük rolü vardır. Bölge halkının dışarıdan gelen turistlere karşı tutumu oldukça önemli olduğu gibi turizmin gelişmesi için bölgede yaşayan insanlar ile turistlerin arasındaki bağın güçlü olması gerekmektedir. Misafirperver davranan halk karşısında turistlerin de kendini rahat ve güvende hissettiği yerlere tekrar gelme isteği oluşmaktadır. Turizmin birey, aile kavramı olarak, toplum üzerinde, eğitim, hayat standartlarına göre farklı durumlarda etkileri bulunmaktadır (Güdü Demirbulat 2012).

Turizm sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan birçok etkisi olan ve ülkeler arası büyük çapta bağı olan bir sektördür. Bundan dolayı turizm analiz edilirken sadece ticaret yönünden değil; çevreye, sosyal ve kültürel olarak insanlara olan etkisi de ele alınmalıdır. Böylece turizm gelişirken çevrenin, sosyal ve kültürel yapısının bozulmadan ilerlemesine de katkı sağlayabilir (Civelek 2010). Turizmin sosyal ve kültürel yapı üzerine olumlu ve olumsuz etkileri aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde verilmiştir (Civelek 2010; Güdü Demirbulat 2012; Göktaş ve Türkeri 2016).

Tablo 2. Turizmin Sosyal ve Kültürel Yapı Üzerine Etkileri (Civelek 2010; Güdü Demirbulat 2012; Göktaş ve Türkeri 2016)

Sosyal ve Kültürel Yapı Üzerine Olumlu Etkileri	Sosyal ve Kültürel Yapı Üzerine Olumsuz Etkileri
• İnsanlar turizm olgusu sayesinde farklı kültürel tanıyıp birbirleriyle ilişki kurarak yeni şeyler öğrenebildiği gibi güzel vakitlerde geçirebilmektedir. • Kadınların iş hayatında aktif olarak rol almasını sağlamaktadır. • Turizm sayesinde eğitim alanında ilerleme olabilmektedir. • Turistlerin ülkede daha rahat etmeleri ve iyi bir ilişki kurabilmek için bölge halkında yeni dil öğrenme isteği oluşabilmektedir. • Ülkemizde bulunan müzeler, anıtlar gibi mekânlar turizm sayesinde korunabilmektedir. • Turizm ülkeler arası dostluk ve barışı artırmaktadır.	• Turizm olgusu yerel halkın yaşantılarında ve değerlerinde farklılaşmaya yol açabilmektedir. • Turizm olgusu ülkede yaşam standartlarını arttırmakta ve bundan dolayı bölge halkı ekonomik olarak adaptasyon sağlamakta zorlanabilmektedir. • Ülkeye gelen turistlerin alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklarının bölge halkında yaygınlaşmasına söz konusu olabilir. • Dışardan gelen insanların hizmet alanında rahat etmeleri için tabelalarda yabancı kökenli kelimelerin kullanılması sonucu yerel halkın dil yapısına zarar görebilir.

1.5.Rekreasyon Kavramı

Rekreasyonun kelime kökeni Fransızca'dır. Sözcük anlamı ise; yeniden yapılanma, yenilenme olarak ifade edilmektedir. Kişilerin vakit geçirmek için istedikleri saatlerde eğlenmek ya da herhangi bir amaçla katıldıkları etkinliklerdir (Akpınar Külekçi 2012). İnsanların güzel zaman geçirmek için yaptıkları rekreasyon faaliyetleri iki gruba ayrılmaktadır. Bunlar aşağıdaki tabloda detaylı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 3. Rekreasyon Sınıflandırması (Karaküçük 2014).

Farklı Kısıtlara Göre Rekreasyon	Amaçlarına Göre Rekreasyon
• Yaş Faktörüne Göre • Katılım Sayısına Göre • Zamana Göre • Kullanılan Mekâna Göre • Sosyal Duruma Göre	• Dinlenme • Kültürel • Toplumsal • Sportif • Turizm • Sanatsal

1.5.1.Rekreasyon ve Turizm İlişkisi

Rekreasyon etkinlikleri özünde kişilerin bedensel ve ruhsal açıdan önemli ölçüde faydası bulunmaktadır. Boş zamanlarını değerlendirme aktivitesi olarak bilinen rekreasyonun bu açıdan önemi şu şekilde sıralanabilir (Koyuncu 2012; Karaküçük 2014; Eskier 2017).

- Rekreasyon faaliyetleri herhangi bir kazanç elde etmek için değil insanların eğlenmek, güzel vakit geçirmek için gönüllü olarak yaptıkları etkinlikleridir.
- Rekreasyon faaliyetleri genel olarak insanların özgür iradelerine göre şekillenmektedir. Bundan dolayı rekreasyon faaliyetleri sayesinde insanlar herhangi bir kısıtlamaya ve şarta bağlı olmadan serbest şekilde hareket etmesini sağlamalıdır.
- Rekreasyon etkinlikleri her kesimden insana hitap etmekte ve her mevsim yapılmaktadır.
- Rekreasyon etkinlikleri yöre halkının kültürel yapısına ve yaşam şekline uygun olarak zarar vermemektedir.
- Genel olarak rekreasyon aktiviteleri insanları memnun etmek ve stresli hayatlarından bir süre uzaklaşmasını sağlamaktadır.

Rekreasyon etkinlikleri bireysel olarak değil genel olarak topluma da birçok yararı bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Koyuncu 2012; Karaküçük 2014; Eskier 2017);

- İnsanların gereksinimlerini karşılayabilmektedir.
- İnsanların kötü alışkanlıkları (alkol, sigara, uyuşturucu vb.) bırakmasını ve bu sayede insanların daha sağlıklı yaşam sürmesini sağlayabilmektedir.
- Bazı rekreasyon etkinlikleri eğitim ve toplum bilincini yükselmektedir.
- Rekreasyon insanların farklı kişilerle iletişime geçmesini ve bu sayede sosyalleşmesini sağlar. Bu sayede insanlar ruhsal ve fiziksel olarak kendilerini geliştirebilmekte ve daha kaliteli bir hayat sürebilmektedirler.
- Ruhsal ve fiziksel olarak kendini iyi hisseden insanların bulunduğu bölgede suç oranında azaldığı farklı çalışmalarda ortaya konulmuştur.

Turizm olgusu rekreasyon etkinlikleri sayesinde önem kazanmakta ve ilgi çekmektedir. Bu yüzden rekreasyon ve turizm birbirine tamamlayan iki olgudur. Turizm, rekreasyon faaliyetlerinin çeşitliliği sayesinde turistlerin dikkatini çekmektedir. Rekreasyon herhangi bir ekonomik kazanç elde etmek amacı içerisinde olmayan insanların serbest zamanlarında yapış oldukları faaliyetlerdir (İskender 2019). Turizm kavramı birçok farklı rekreasyon faaliyetini içerisinde barındırmaktadır.

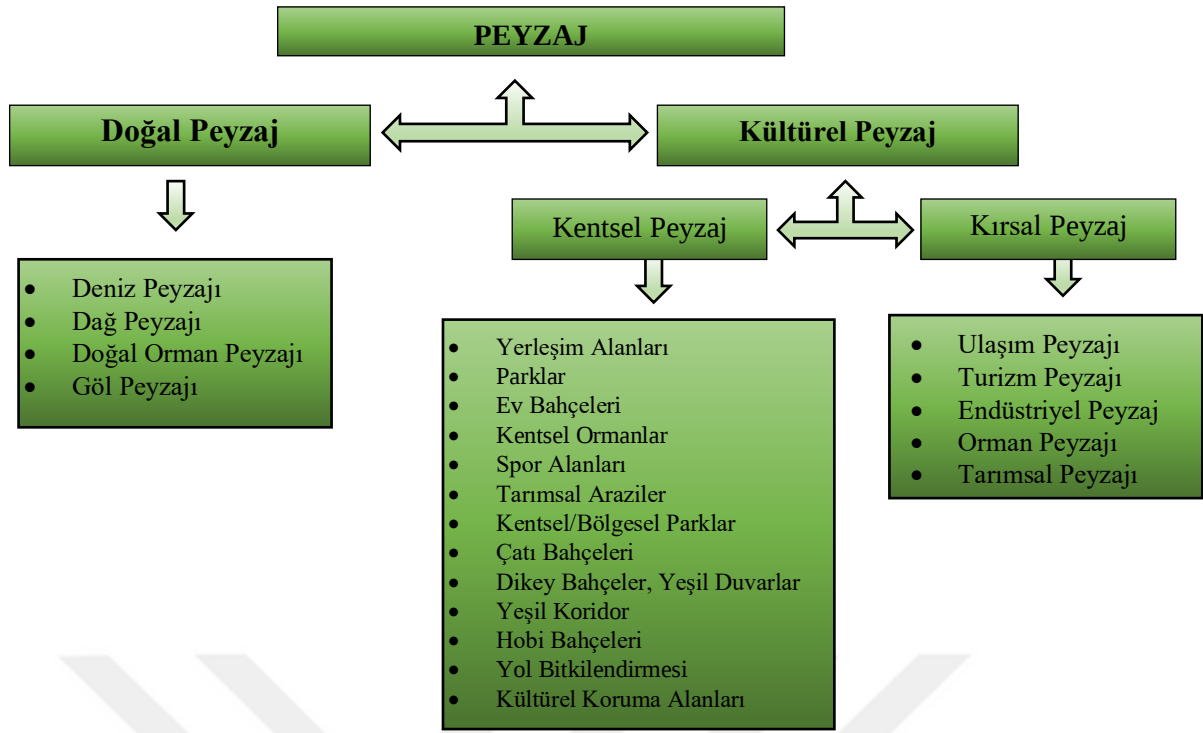
Tassiopoulos (2005)'göre turizmin gelişmesi, ilerlemesi ve tanıtımı için rekreasyon faaliyetleri turizmin ana materyalini oluşturmaktadır. Turizm ve rekreasyon birlikte bir bütün olduğundan etkinlik turizmi kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavramı ise; İnsanları turizm mekânlarına yönlendirmek için rekreasyon faaliyetlerinin en iyi şekilde uygulamak, tanıtımın yapmak ve ilerlemesini sağlamak şeklinde açıklanmaktadır. Bunun için rekreasyon faaliyetlerinin turizm mekânlarının kalitesini yükselttiği söylenebilir (İskender 2019).

Rekreasyon ve turizm olgusunun benzer özellikleri olarak iki kavramında boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca turizm ve rekreasyon faaliyetleri bakımından aralarında yakın ilişki ve benzerlik bulunmaktadır (Öztürk 2018).

1.6.Peyzaj Kavramı

Öncelikle peyzaj kelimesi 19. yüzyılda Alexander Von Humboldt tarafından bilimsel olarak literatüre girmiştir. Alexander Von Humboldt'a göre peyzaj kavramı; “Bir yeryüzü parçasının total karakteridir.” şeklinde olmuştur. Bu tanım daha sonraları ise “yerkabuğunun fizyolojik, jeolojik ve jeomorfolojik karakteristikleri” şeklinde tanımlanmaya başlanmıştır (Çepel 1988). Peyzaj yeryüzünün parçasının ana temelini oluştursa da görsel olarak algıladığımız peyzaj aslında tarih ile günümüz arasında bir bağ kurmaktadır. Ülkelerin kendilerine has özellikleri yani kültürel değerleri ile doğa arasında peyzajın bir ilişkisi söz konusudur.

Peyzajın bir diğer anlamı ise; belirli alanlarda iktisadi etkiler ile birlikte insanları hayat standartlarının en iyi seviyeye getirilmesi için yapılan çalışmalardır. Görsel manzara ve kalite insanların fiziksel ve duygusal olarak kendilerini iyi hissetmesini sağlamaktadır (Çepel 1988). Peyzaj; insan ve doğanın birlikte etkileşimi sonucu meydana gelen görsel etkileri olan alanları içermektedir. Peyzaj doğal ve kültürel olarak ikiye ayrılır.

Şekil 3. Peyzajın Sınıflandırması (Gül 2000; Demir 2019)

1.6.1. Peyzaj ve turizm ilişkisi

Turizm peyzajı; vakit geçirmek, eğlenmek ve stresten uzaklaşmak için planlanmış mekânlardır. Piknik alanları, tatil köyleri, plajlar, spor alanları, kamp alanları, golf alanları gibi mekânlar turizm için planlanmış mekânlardır (Gül 2000). Birçok turizm merkezinin planlı ve estetik olarak göze hitap eden peyzaj çalışmaları o bölgelerin göstergeleri olmaktadır. Yapılan bu peyzaj çalışmaları turizm sektöründe rekabete yol açmaktadır. Bu sebeple peyzajın turizm için önemi büyüktür. Doğal kaynaklara zarar vermeden yapılan ve doğa ile iç içe peyzaj alanları turistlerin ilgi odağı olmaktadır. Stresten uzaklaşmak isteyen insanlar genellikle yeşil bir çevre ile bütünleşmiş alanları tercih etmektedirler (Sayan 1998).

Ayala (1992)'ya göre turistik bir alanda peyzaj düzenlemeleri üzerine dünyada genel olarak uygulanmakta olan planlamayı şu şekilde belirlenmiştir (Sayan 1998);

- ❖ Bölgenin ekolojik ve tarihi mirasını işlemekten geçirmek
- ❖ Otel alanları ile çevresel arazileri birbiri ile kaynaştırma
- ❖ Zıtlık içinde olan peyzaj deneyimlerinde mekân kimliğini belirleme
- ❖ Yerel tatları uyandırmak için peyzaja yeni bir biçim verme
- ❖ Seralar (kış bahçeleri), yapay adalar ve yeni peyzaj alanları oluşturma

Turizm sektörü için doğal çevrenin önemi büyüktür. Çünkü turizm sürekli olarak kendini yenilemekte ve gelişmekte olan bir iş sektörüdür. Pazarlama ile rekabetin olmasından dolayı insanların beklentilerini iyi bir şekilde karşılaması gerekmektedir (Sayan 1998).

2.KURAMSAL TEMELLER

Kaynak ve Marandu (2006), “Botsvana’da Turizm Pazarı Potansiyel Analizi Delfi (Delphi) Yöntemi” başlıklı çalışmalarında Botsvana’da 2020 yılına kadar turizm endüstrisinin nasıl bir yol alacağını incelemiştir. Yapılan çalışmada, 68 endüstri uzmanının görüşüyle Delfi (Delphi) tekniğini kullanmış ve turizmi geliştirmeye amaçlayan çabaların, insanların değerlerini değil yapıları değiştirmeye ve olayları kontrol etmeye odaklanılırsa daha verimli sonuç alınacağını tespit etmişlerdir.

Zhong *et al.* (2011) Çin’de turizmin çevresel etkileri, ilerlemesi ve beklentileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. 1980 yılından itibaren Çin’de turizm sektörünün hızlı gelişmesiyle birlikte turizm için doğal ve kültürel alanların azalması sonucu kullanım oranların yükselmesiyle birçok turizm destinasyonundan turizm kaynaklarının olumsuz etkilendiğini tespit etmişlerdir. Bu çalışmada, Çin üzerinden turizmin çevre üzerindeki etkilerini ve ilerlemesini araştırmışlardır. Çalışmada özellikle, turizmin biyofiziksel ve sosyo-kültürel çevreler üzerindeki etkilerini, turizmin taşıma kapasitesini, çevresel kalite değerlendirmesi ve turizm kaynaklarının korunması ve yönetimi için gerekli önlemlerin alınması üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucuna göre, bölge turizmiyle ilgili elde edilen verilerin çoğunun niteliksel ve tamamlayıcı nitelikte olduğu ve teorik gelişim eksikliği olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, gelecekte yapılması planlanan turizm etkinliklerinin; çevresel etkilerinin, özellikle turizm çevresi üzerine etkilerinin değerlendirilip; farklı faaliyetleri için turizm kullanımının etkisi ve seviyesi arasındaki nicel ilişkinin incelenmesi; taşıma kapasitesi tahmin etmek için yöntemlerin geliştirilmesi ve turizmin olumlu yönlerinin anlaşılması ve böylece turizm alanlarının daha verimli olacağı tespit edilmiştir.

Matzarakis ve Nastos (2011) Yunanistan’ın turizm potansiyelini Girit adası örneği üzerinden araştırmışlardır. Yunanistan’ın turizm potansiyelinin tanımlanması ve incelenmesi için bölgenin iklim parametreleri araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre bir bölgenin turizm potansiyelini tespit etmek için meteorolojik parametrelerin yanında termal hissiyat ve insanların temel konforu da dikkate alınmalıdır. Çalışma kapsamında bölgenin, iklim parametreleri, Girit’in termal konforu, 1955-2001 yılları arasındaki değişimleri değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Bu şekilde adanın turizm potansiyelinin tespiti yapılmıştır. İklim parametrelerinden elde edilen veriler, frekansların ve uçların hesaplanmasına, yani turizm dönemi için yağışlı gün miktarının veya ısı dalgalarının frekanslarının tespit edilmesini olanak sağlamıştır. Turizm potansiyeli konularında insan iklim verileri de dikkate alınmıştır. Çalışma sonucunda, ultra viole ışık bilgisi, güneş ışığı süresi ve olası aşırı olaylar veya sağlık için zararları, turizm ikliminin analizlerinde dikkate alınması gereken parametreler olarak belirlenmiştir. Yapılan

Çalışma sonucunda çalışma alanının doğal turizm potansiyelinin yüksek olduğu ve bu nedenle turizm sresinin artırılabilceği vurgulanmıştır. Ayrıca, yılın bazı zamanlarında, belirli nüfus gruplarının bölgedeki sağlık ve kültürel turizmi için uygun olabileceği de belirtilmiştir.

Tan (2013), Samsun kenti ve yakın çevresinin doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin turizm potansiyeli açısından irdelenmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışma kapsamında, Samsun kenti ve yakın çevresinin doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin turizm potansiyelini değerlendirip, bu potansiyel doğrultusunda uygulamaya yönelik öneriler geliştirmiştir. Kentin sahip olduğu doğal kaynaklar ve sosyo-kültürel değerlerinin araştırıldığı çalışmada SWOT analizi ile çalışma alanının doğal ve kültürel peyzaj değerlerine ilişkin durumu araştırılmıştır. Araştırma alanının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ile ilgili veriler ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre alanının doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin turizm ve rekreasyonel kullanım açısından elverişli olduğunu vurgulanmıştır. Mevcut potansiyelin korunması ve geliştirilmesi için çeşitli yaklaşımlar ve öneriler sunulmuştur.

Oliveira (2014), Kuzey Portekiz'in turizm potansiyeli ve bölgesel marka stratejisi için önemine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çalışmada alanın bölgesel turizm potansiyelini vurgulayarak Kuzey Portekiz'in markalaşma stratejisini araştırmıştır. Çalışma sonucuna göre, turizm stratejisi Kuzey Portekiz'de ekonomiyi canlandırdığını ve gelişmesini sağladığını saptamıştır. Ayrıca, turizmin ekonomik ve sosyal gelişmeyi mümkün kıldığını ve işsizlik gibi bazı sorunları ortadan kaldırdığını saptamıştır.

Tekin (2014), Alanya ilçesindeki turizm faaliyetlerinin peyzajın sürdürülebilirliği açısından irdlemiştir. Yapılan alışmada, Alanya ilçesinin doğal ve kültürel peyzaj bileşenleri, turizme kaynak oluşturan doğal ve kültürel peyzajlar değerleri ve özellikleri araştırılmıştır. Bu çalışmada, üç farklı paydaş grubuna 292 anket uygulanmış; 50 konaklama işletmecisi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Anketler ve yüz yüze görüşmelerden elde edilen bulguların genel değerlendirme çerçevesinde ise; elde edilen tüm bulgular sürdürülebilir turizm bileşenleri kapsamında incelenmiştir. Yapılan çalışmada araştırma alanındaki turizm faaliyetlerinin çevresel-ekolojik, ekonomik ve sosyo-kültürel olumsuz etkilerinin, turizmin yöreye kazandırdığı olumlu etkilerden baskın olduğu ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular kapsamında; olumlu ve olumsuz etkiler, araştırma kapsamında ortaya konulan hipotezler doğrultusunda değerlendirilmiş ve araştırma alanında peyzajın sürdürülebilirliğinin yeterince sağlanamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, peyzajın sürdürülebilirliğini etkileyen olumlu ve olumsuz karar, uygulama ve yaklaşımların “dengeleyici” çözüm nerileri ile bütünlük içinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Olimovich (2015), Özbekistan'ın turizm potansiyelini analiz etmek için bir çalışma yapmıştır. Araştırma kapsamında, Özbekistan'ın, gelişen bir ekonomiye sahip olduğu aynı zamanda birçok tarihi ve mimari eseri ile büyük ilgi gördüğü vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra Özbekistan'da farklı çağlardan birçok eski anıtların bulunduğu Semerkant, Buhara, Hiva, Şahrizablar, Tirmiz ve Kokand gibi mekânlar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda, bu bölgelerin bilgi, ilim ve sanatın ana merkezleri olduğu ve turist çeken bölgeler olduğunu belirtilmiştir. Turizm anlamında geniş potansiyeli olduğu vurgulanan bu alanların, alt yapı (otel, restoran, kolay ulaşım vb.) ve uygun planlama çalışmaları ile yüksek turist çeken bölgeler olacağı vurgulanmıştır.

Winterbach *et al.* (2015), “Kuzey Botsvana'daki Turizm Potansiyelini Göstergeleri Olarak Yaban Hayatı Bolluğu ve Çeşitliliği” adlı bir araştırma yapmışlardır. Bu çalışmada amaç Kuzey Botsvana'nın koruma bölgesindeki turizm potansiyelini değerlendirmek ve gelişmesine katkıda bulunmak için yaban hayatı ve çeşitliliğine dayalı bazı kriterler geliştirmek olmuştur. Daha sonra ise turizm potansiyelinin çok olduğu ve az olduğu bölgelerdeki turizm deneyimlerini ölçerek karşılaştırmışlardır. Turizm potansiyelini belirlemek için yaban hayatı biokütlesini ve çeşitliliğini tahmin etmek için havadan araştırma verilerini kullanmışlardır. Yer araştırmalarından elde edilen verilerle ise turist deneyimlerini ölçümlemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, Kuzey Botsvana'nın koruma bölgesinin yalnızca %22'sinin orta ile yüksek turizm potansiyeline sahip olduğu tespit edilmiştir. Hava araştırma verilerine göre; yüksek turizm potansiyeline sahip alanlar, düşük turizm potansiyeline sahip alanlara göre turistler için daha iyi yaban hayatı manzaraları sunduğunu saptamışlardır. Kuzey Botsvana'nın koruma bölgesinin büyük bir bölümünün turizm potansiyelini düşük olduğu saptanmıştır. Araştırma sonucunda, Botsvana'da yaban hayatına dayalı turizmin sağladığı ekonomik teşvik için alternatif koruma stratejilerinin geliştirilmesinin gerekliliği ortaya konmuştur.

Diedrich ve Canela (2016), Solomon Adalar'ındaki turizm gelişiminin sosyal ve ekolojik değişim üzerindeki potansiyel etkilerini araştırmışlardır. Çalışma kapsamında, Pasifik adası topluluklarının, ekonomik kalkınmanın getirdiği olumsuz etkilere karşı savunmasız oldukları belirtilmiştir. Solomon Adalar'ındaki toplulukların, değişimi nasıl algıladıklarını değerlendirmek için, açık uçlu bir yaklaşım şekli kullanarak bunun doğrultusunda yetkili organların turizmi geliştirme planlarının olası etkilerini doğru tahmin etmelerine yardımcı olmak amaçlanmıştır. Çalışma sonucunda, sosyal sermayenin, dış etkinin ve ekonomik gelişmenin azalması olarak algılanan ve özellikle sosyo-kültürel olmak üzere çoğunlukla olumsuz değişim beklentileri gösterdiği tespit edilmiştir. Sonucun böyle olmasına karşı bölge haklının turizmi desteklediği ve bu etkinliklere bağlı olarak daha olumlu değişim beklentilerinin

olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra araştırma sonucuna göre; turizmin ve diğer ekonomik kalkınma biçimlerinin amaçlanan olumlu etkilerini artırmak için bölge olarak uygun bir planlamanın yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

Tavası *et al.* (2018), yeşil ekonomiye doğru sürdürülebilir turizmdeki gelişmeler ve zorluklarını konu alan bir araştırma yapmışlar ve turizm ile sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. İlk olarak yüksek enerji kullanımı, aşırı su tüketimi ve doğal hayat tahribatını ele alarak sürdürülebilir turizm zorluklarını ve engelleri gözden geçirmişlerdir. Daha sonra yeşil enerji, yeşil ulaşım, yeşil binalar, yeşil tarım ve akıllı teknolojiler dâhil olmak üzere sürdürülebilir turizmdeki önemli olan unsurlar araştırılmıştır. Bu zorlukların ve engellerin üstesinden gelebilmek için politika, kurum, finans, teknoloji ve kültür yönlerinden sürdürülebilir turizme ulaşmaya yönelik birkaç uygulama stratejisinin ve bunun yanı sıra temel performans gösterge sisteminin çerçevesi ve ayrıntılarına dair önerilerde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda, yeşil ekonomi gibi dönüştürücü değişiklere turizm potansiyeline katkıda bulunmasına ilişkin beklentiler sıralanmış, sürdürülebilir turizm için de önemli konulara ışık tutan ve farkı disiplinlerden araştırmacıları bir arada tutan turizme yönelik araştırmaların artırılmasının önemi vurgulanmıştır.

Syamsuddin Amin ve Priansah (2019) “Turizm Potansiyelini Geliştirmek İçin Pazarlama İletişim Stratejisi” başlıklı bir çalışma yapmışlardır. Bu kapsamda, kültürel turistik yerlerden biri ve turizmin Kuningan Regency'deki ana cazibe merkezinden biri Curung Putri Palutungan'ı incelemişlerdir. Çalışma alanında dağlık ormanların doğal cazibesi, şelalelerin doğal çekiciliğinin bulunduğu ve turizm potansiyelinin oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda, bölgedeki turizm potansiyelini artırmak için gençlik, spor ve turizm ofisi'nin pazarlama iletişim stratejisi yönünden insanlara daha hızlı ulaşabilmek ve tanıtım yapabilmek için reklam, afiş-reklam panolarının kurulması, medya reklamların yapılmasının etkili olabileceği vurgulanmıştır.

Erçolak *et al.* (2019), inanç turizmi kapsamında hristiyanlık dininin önemli karakterlerden biri olan Aziz Paulus'un önemi ve Tarsus'un inanç turizmine etkisini araştırmışlardır. Çalışmada Tarsus'ta inanç turizminin diğer turizm çeşitlerinden ayıran farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada Tarsus'taki tüm turizm paydaşlarına yarı yapılandırılmış görüşme formu ile mülakat yapılmıştır. Araştırma sonucuna göre, tanıtım faaliyetlerinin ve konaklama imkânlarının yetersiz olduğu saptanmıştır. Mersin'in bir ilçesi olan Tarsus doğal ve tarihi güzelliklerinin yanı sıra sadece adını deniz-kum-güneş adı altında deniz turizmiyle duyurması sebebi ile inanç turizmi kapsamında yeterince ön plana çıkmadığı vurgulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Tarsus'un ve Aziz Paulus'un inanç turizmi

kapsamında tanıtımının yetersiz kaldığı ve Tarsus'ta inanç turizminin yeterince gelişmediği vurgulanmıştır. Bu kapsamda, turizm etkinliklerinin çoğaltılarak bir farkındalık oluşturulması, sürdürülebilir bir anlayışla turistik faaliyetlerin yürütülmesi ve eğitim programları hazırlanarak turist rehberleri ve yerel halkın bilinçlendirilmesi konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Özer (2019), Tekirdağ kentinin doğal ve kültürel değerlerinin turizm ve rekreasyon açısından değerlendirilmesi ile ilgili çalışmada, bölgenin turizm potansiyelinin varlığını ortaya koymaya çalışmıştır. Yapılan çalışma sonucunda il genelinin turizm ve rekreasyonel aktiviteler için önemli bir potansiyele sahip olduğu saptanmıştır. Çalışmada elde edilen veriler ışığında her bir ilçeye ait rekreasyon ve turizm alanları belirlenerek kendi aralarında karşılaştırmalı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu araştırma ile doğal, kültürel ve tarihi değerler açısından zengin olduğu düşünülen Tekirdağ ilinin turizm ve rekreasyon potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucuna bölgenin doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin turizm ve rekreasyona önemli bir etkisi olmasına rağmen etkili bir şekilde kullanılmadığı vurgulanmıştır.

Winter *et al.* (2020), Açık hava rekreasyonu, doğa temelli turizm ve sürdürülebilirlik ile ilgili yapmış oldukları çalışmada, açık hava rekreasyonu, doğaya dayalı turizm ve sürdürülebilirliğin kesişim noktalarını ele alınmışlardır. Çalışmada, açık hava rekreasyonu ve doğaya dayalı turizmin bireylere, topluluklara ve topluma temel fayda sağladığı ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunduğu saptanmıştır. Açık hava rekreasyonu ve doğa temelli turizmin, değişen sosyal, ekonomik, teknolojik ve ekolojik koşullardan etkilendiği ve küresel ölçekte, iklim değişikliği ve diğer faktörlerinde uzun vadeli planlamada önemli olduğu saptanmıştır. Nüfus artışı ve kentleşme sonucu bölgesel değişimler ve ayrıca sosyoekonomik eğilimler, açık hava rekreasyonu ve doğa temelli turizmi etkilediğinden bahsedilmiştir. Araştırma sonucunda genel olarak, sürdürülebilir açık hava rekreasyonu ve turizminin karmaşıklığını çözmede, hizmet sunumuna, kapsayıcı yönetim ve ortak yönetime yönelik yeni yaklaşımlara yönelik farklı yaklaşımlara ihtiyaç duyulduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca açık hava rekreasyonu ve doğa temelli turizmin toplum için önemi göz önüne alındığında, açık hava rekreasyonu, doğa temelli turizm ve sürdürülebilirliğin kesişim noktalarına ilişkin anlayışın geliştirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Kumar *et al.* (2021), rekreasyon ve turizm sürdürülebilir gelişimi üzerine yaptıkları çalışmada, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik rekreasyon ve turizm gelişimi arasındaki etkileri ve ilişkilerini incelenmişlerdir. Turistlere, yerel halka, turizm paydaşlarına, akademisyenlere ve uzman gruplara yüz yüze anket çalışması yapmışlardır. Toplanan veriler analiz edilmiş ve çalışma sonucunda sürdürülebilir kalkınmanın, rekreasyon ve turizmin gelişimi ile yüksek

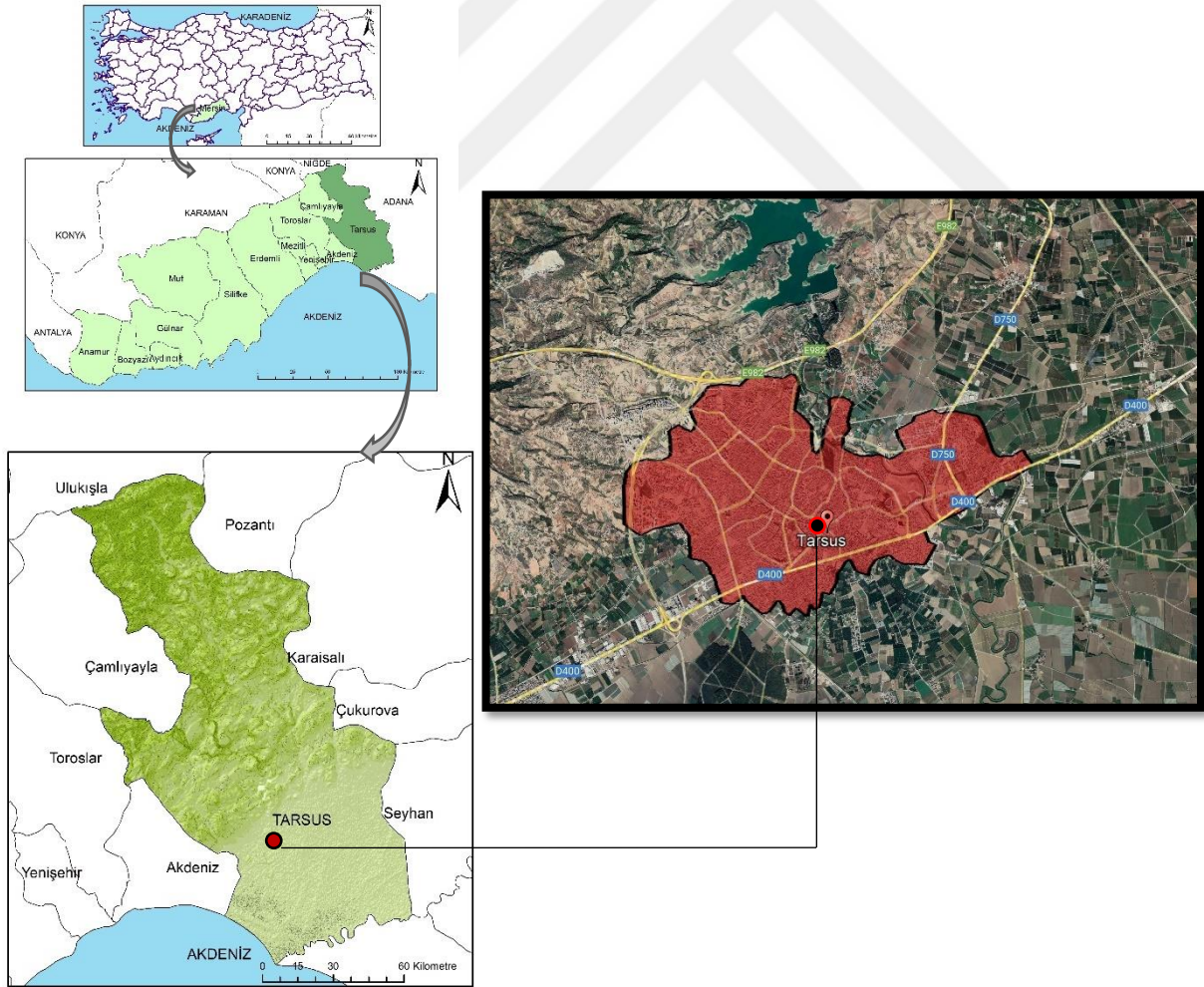
pozitif korelasyona sahip olduğunu ve aynı zamanda turizm destinasyonlarında hem rekreasyon hem de turizm gelişimini önemli ölçüde etkilediğini ortaya konulmuştur.

Mavlonov *et al.* (2021), Turizmin gruplandırılması, değerlendirilmesi ve Bukhara bölgesindeki rekreasyon kaynakları ile ilgili yapmış oldukları çalışmada, dünyada artan nüfusun ve demografik büyümenin turizm, rekreasyon ve rekreasyon kaynaklarına olan talebin artmasına neden olduğu ve bunun da ülkelerin ve bölgelerin turizm ve rekreasyon kaynaklarının araştırılmasına yol açtığından bahsetmişlerdir. Turizm kaynaklarının gruplandırılmasında doğal turist kaynaklarının öneminin büyük olduğu ve insanların fiziksel ve zihinsel yetenekleri yönünden önemli olduğu saptanmıştır. Çalışmada ayrıca, Bukhara bölgesinin çöl kuşağında yer alması nedeniyle, turistik faaliyetlerin organizasyonunda manzaralar, iklim, su kütleleri, maden suyu ve tedavi edici bataklıkların kilit rol oynadığı ve bu kaynakların kendi kendine veya insan tarafından yenilenebilirliğinden bahsedilmiştir. Çalışma sonucunda, genel olarak mevcut fırsatların değerlendirilerek bölgelerin turizm potansiyelinin artırılması gerektiğinden vurgulanmıştır. Yeni turizm ürünlerinin geliştirilmesi ve öncelikle turist kaynaklarının verimli kullanılmasını gerektiği saptanmıştır. Ayrıca, rekreasyonu organize etmek için doğal turist kaynaklarının doğru analizi edilmesi ve tüm doğal kaynakların, rekreasyonel veya turistik potansiyel açısından değerlendirilmesi gerekliliği vurgulanmıştır.

3.MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Materyal

Tarsus ilçesi çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Tarsus, Türkiye'nin güneyinde, Mersin iline bağlı bir ilçedir. Mersin Akdeniz Bölgesi'nin ve Çukurova beldesinin batı kısmında yer alır. 36-37 kuzey enlemleri ile 34-35 doğu boylamları üzerinde bulunmaktadır. Çalışma alanı Akdeniz Havzası'nın büyük bir kesimini kaplamakta olup, Mersin ili yaklaşık 15.803 km²'lik yüz ölçümüne sahiptir. Tarsus ilçesi ise, Mersin ilinin doğusunda yer almaktadır (Şekil 4). Mersin ilinin ilçeleri; Akdeniz, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamliyayla, Erdemli, Gülnar, Mezitli, Mut, Silifke, Toroslar, Yenişehir ve Tarsus olup, Tarsus ilçesi Mersin ilinin en büyük ilçesidir (Anonim 2021). Çalışma alanında araştırma materyali olarak, farklı dönemlerde yapılan anket formları, çeşitli harita ve dokümanlar ile Coğrafi Bilgi Sistemi (ArcGIS) programlarından faydalanılmıştır.

Şekil 4. Tarsus İlçesinin Konumu

3.1.1.Tarsus ve Yakın Çevresinin Doğal Peyzaj Özellikleri

Bu bölümde çalışma alanının doğal peyzaj özellikleri olarak jeolojik, jeomorfolojik, topoğrafik yapısı, doğal bitki örtüsü, iklim ve hidrografik yapısı, hakkında bilgiler verilmiştir.

3.1.1.1. Jeolojik özellikler

Orta Toros Tektonik Kuşağı içerisinde yer alan Mersin’de Kambriyen (543 milyon yıl önce)- Pliyosen (2 milyon yıl önce) devirlerine ait farklı kaya birimleri bulunmaktadır. Şist, mermer, kuvarsit ve kristalize kireçtaşlarıyla temsil edilen Paleozoyik yaşlı kayalar bölgenin batısında Silifke, Aydıncık, Bozyazı ve Anamur yörelerinde bulunmaktadır. Kireçtaşı, dolomitik kireçtaşı ve ofiyolitlerle temsil edilen Mesozoyik yaşlı kayalar bölgenin kuzeyinde Namrun, Aslanköy, Gözne kuzeyi, Fındıkpınar ve Güzeloluk yörelerinde bulunmaktadır. Mersin’in kuzeyinde sarp ve yüksek topoğrafyaları oluşturan, bol fosilli resifal kireçtaşları; orta kesimlerde kumlu-killi kireçtaşları, kumtaşları ve çakıltaşları; daha güneyde Üst Miyosen ve Pliyosen’e ait, kırmızı-gri renkli kumtaşları, kilaşları ve çakıllı kumtaşlarından oluşan birimlerle, en üstte kalışler yer alır. Tarsus ve çevresinde ise, bölgenin en genç çökellerini alüvyonlar oluşturur. Alüvyonlar, kıyı boyunca Tarsus, Erdemli, Mezitli, Davultepe ve Kazanlı yörelerinde geniş alanlarda bulunur. Alüvyonlar ise, akarsular sayesinde taşınan kil, kum, çakıl taşına benzer kütle parçalarının, akarsuyun akış hızının düşmesiyle birlikte elverişli alanlara birikmesiyle meydana gelen tortulardır. Alüvyonlardan meydana gelen alanlar yaygın olarak Berdan çayının bıraktığı çukur yerlerdir. Bu oluşumlar kil, kum, çakıl karışımından oluşmakta ve ovaya doğru inildikçe alüvyonların kalınlıkları artmaktadır. Bu alüvyonlar orta sıklıkta bir yapıdadırlar. Alüvyon üzerinde moloz bulunan alanlar alüvyonlardan meydana gelmekte ve bu alanlar üzerin de eski bir moloz dolgusu bulunmaktadır. Tarsus ilçesi tarihi çok eskiye dayanmaktadır. Bu bakımdan eskiden bu alanlara yerleşmiş olan medeniyetlere ait kalıntı ve anıtlara rastlanmaktadır (Gürani 1999; Anonim 2021a).

Tarsus ve yakın çevresinin batı-kuzeybatı tarafı Bolkar Dağları’na ait yapısal birimlerden oluşmaktadır. Yüksek dağ, tepe ve etek düzlükleri biçiminde olan bu kütlenin ön tarafında Tarsus ovası yer almaktadır. Tarsus ve yakın çevresinin en önemli ve yüksek rölyefini oluşturan bölüm, Bolkar Dağları’nın yapısal birimlerini içerisinde barındırmaktadır. Bu yapısal birimlerini içerisinde en yaşlı birim Paleozoik’e ait olup Eshab- Kehf tepesi ve yakın çevresinde bulunmaktadır. Bu tepe çalışma alanının en yüksek yerinde yer alır ve Paleozoik olarak yaşlandırılmış bu alan, Dedeler-Taşkuyu köylerinden kuzeydoğuya doğru uzanarak Tersiyer’e ait tortul birimlerin altında kaybolur. Bu en yaşlı kütle kalker ve şistlerden meydana gelmiştir. Kalkerler bütün olarak kristalize olup renkleri siyah-beyaz arasında değişmektedir (Hocaoğlu 2003).

Bunların yanında Tarsus ilçesinde genel olarak bulunan Kuaterner, günümüzde 2 milyon yıl önce başladığı ve hala sürdüğü varsayılan jeolojik zamandır. Kuaterner yani dördüncü jeolojik zamana ait kalker tüflerinden (Traverten, yer altı sularının dibinde biriken, kalkerli ya da silisli tortudur) ortaya çıkan bu oluşmalar yer altı sularının satha kadar çıkarak dibe çökmesiyle oluşmuştur. Şekillenen bu oluşum İçel iline bağlı Erdemli ilçesinden başlayarak Adana ilinin kuzeyinde bulunan Kurttepe bölgesine kadar uzanmaktadır. Bu oluşuma büyük bir çoğunlukla kaliş denilmektedir. Sarımsı, gri ve beyaz renkte olan bu kalker tüfü (traverten) yapı temelli zemini bakımından sağlam ve en uygun alandır (Gürani 1999; Anonim 2021a).

3.1.1.2. Jeomorfolojik özellikler

Tarsus ilçesi sınırları içerisinde yeryüzü şekilleri farklılık göstermektedir. Tarsus kentinin büyük bir kısmı ovalık, dağlık ve yaylalardan oluşmaktadır. Çalışma sahasının kuzeyinde Orta Toros Dağları'nın yüksek kesimleri olan Bolkar Dağları yer almaktadır. Bolkar dağlarının hemen aşağı tarafında Akdeniz kıyılarına doğru uzanan plato kesimleri, karstik araziler ve Tarsus kentinin merkezi yer aldığı ovalık alan bulunmaktadır. Bu iki birimlerin yapısında ve jeomorfolojisinde Neojen ve Kuarternler'de meydana gelen sadimantasyon ve tektonik hareketler belirleyici olmuştur. Tarsus ve yakın çevresinin rölyefi, genç tektonik hareketler, aşınmalar ve biriktirme sonucunda biçimlenmiştir. Araştırma alanının geniş bir bölümümü, Tarsus nehrinin geniş su toplama havzasından aşındırarak getirdiği sedimentleri biriktirmesiyle oluşan geniş Tarsus ovası meydana getirmektedir. Bir delta taşkın ovası özelliğindeki bu birim kuzeyde Bolkar dağlarının güney eteklerinde yer alan yüksekliği 500 m'yi aşmayan tepelik bir alan ile güneyde Akdeniz arasında bulunmaktadır. Tarsus ovası Bolkar dağlarından beslenen Tarsus Çayının alüvyonlarından meydana gelmektedir. Tarsus ovası Tarsus Çayı yatağı boyunca yaklaşık 30 km kadar uzanmaktadır. Batıda Mersin'den kuzeydoğu ve doğuya genişleyen ova, Tarsus ve Seyhan nehrinin getirmiş olduğu sedimanların birikmesiyle güneyde denize doğru gelişme ve büyüme süreci göstermektedir. (Hocaoğlu 2003; Kelleboz 2019).

Çalışma sahasındaki incelemeler sonrasında alan da yer alan dağlık sahalar ile vadiler ve boğazlar şeklinde sınıflandırılmıştır (Hocaoğlu 2003; Kelleboz 2019).

1. Dağlık Alanlar
2. Vadiler ve Boğazlar

1.Dağlık alanlar

Dağlık kesimlerin ortalama yükseklikleri 1750-3600 m arasında farklılık göstermektedir. Çalışma sahasının kuzeye doğru dağlık alanları haritada görünmektedir. Tarsus kentin büyük bir kısmı ovalık alandan oluşmaktadır. Çalışma alanında bulunan bazı önemli dağ ve tepeler olan Bolkar dağları, Eshab-ı Kehf Tepesi, Gözlükule Tepesi'ne ait bilgiler aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

a) Bolkar Dağları

Tarsus kentinin kuzey tarafında Bolkar dağları görülmektedir. Toros dağlarının bir parçası olan Bolkar dağlarının yüksekliği 3000 metreyi aşmaktadır. Bolkar Dağları Tarsus ilçe merkezinin aşağı yukarı 90, Gülek Mahallesi'nin 20 km kadar kuzeyinde yer almaktadır. Berdan (Tarsus) Çayı'nın bazı kollarının kaynaklandığı Bolkar Dağları'nın güney yamaçları dik, kayalık ve yüksek bir eğime sahiptir. Karboğazı bölgesinden Tarsus ve çevresinin en yüksek yerleri olan Bolkar Dağları görülmektedir (Dinç 2009).

b) Eshab-ı Kehf Tepesi

Tarsus kentinin kuzeybatısında 14 km. uzaklıkta, 497 m yüksekliğinde Eshab-ı Kehf (Ziyaret dağı) tepesi Dedeler köyünde bulunmaktadır. Eshab-ı Kehf tepesinin güneyinde dik yamaç kuzeybatıya bakan asimetrik sırtlar üzerinde çalışma alanının diğer iki büyük yükseltisi bulunmaktadır. Bunlar, 320 m yüksekliğinde Maltepe ve 370 m yüksekliğinde Kartal Tepe'leridir (Hocaoğlu 2003).

Şekil 5: Eshab-ı Kehf Tepesiden Görünüm (Özgün)

c) Gözlükule Tepesi

Tarsus ilçesinin merkezinin toprakları daha çok düzlük alanlardan oluşmaktadır. Ancak kentin kuzey bölgesi Toros Dağları ile çevrilidir. İlçe merkezi ise genel olarak düzlük arazilerden meydana gelmektedir. İlçe merkezinde Gözlükule tepesi dışında herhangi bir yükseklik bulunmaktadır. Gözlükule tepesi Tarsus ilçesinin güneybatısında, ilçenin bir parkı olarak kullanılan bir höyüktür. Gözlükule tepesi 25 m yüksekliğe sahiptir. Günümüzde Tarsus'u oluşturan ilk yerleşimin, Toroslardan gelen bir akarsuyun kıyısında MÖ VII. yy'da bir köy olarak kurulduğu bilinmektedir. Gözlükule Höyüğü, Orta Anadolu'dan Akdeniz kıyılarına doğal bir geçiş olan Gülek Boğazı çıkışında, antik Kilikya ovasında bulunmaktadır (Anonim 2021b).

Şekil 6: Tarsus Gözlükule Höyüğünden Görünümler (Özgün)

2.Vadiler ve Boğazlar

Çalışma alanında bulunan bazı önemli vadiler ve boğazlar olan Kadıncık Irmağı Vadisi ve Boğazı, Keşbükü Çayı Vadisi ve Boğazı, Tarsus (Berdan) Çayı Vadisi, Deliçay Deresi Vadisi, Cehennem Dere Vadisi ve Bataklıklara ait bilgiler aşağıda detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

a) Kadıncık Irmağı Vadisi ve Boğazı

Kadıncık Irmağı, Tarsus (Berdan) Çayı'nı meydana getiren iki önemli koldan biridir. Kapız deresi ve bu dereye bağlı bazı mevsimlik akarsulardan oluşmuştur. Kadıncık Irmağı Vadisi 40-45 km. gibi bir uzunluğa sahiptir. Aşınmalara karşı dirençli olan dağlık ve yüksek plato sahalarında V (Çentik) vadi, alçak plato alanlarında tabanlı bir vadi görümlü; Fakılar, Olukkoyağı ve Boğazpınar köyleri arasında yaklaşık 10 km'lik bölümü ise boğaz vadi özeliğindedir. Derinliği aşağı yukarı 400 m olup, Cehennem Dere Vadisi'nden sonra Tarsus ve yakın çevresinde bulunan havzadaki en derin vadidir. Kadıncık Irmağı Vadisi'ne yan kol olarak birleşen iki vadi bulunmaktadır. Bu vadilerden ilki, Kapız Deresi Vadisi bir diğer vadi ise Gülek Deresi Vadisi'dir (Dinç 2009).

Gülek Boğazı, Çukurova ile İç Anadolu'yu birbirine bağlamaktadır. Türkiye'nin en yoğun trafiğine sahip olan Gülek Boğazı, deniz seviyesinden yüksekliği 1137 m'dir. Aynı zamanda yarma vadi profiline sahiptir (Kelleboz 2019).

b) Keşbükü Çayı Vadisi ve Boğazı

Tarsus (Berdan) Nehrinin iki önemli bölümünden birini oluşturan Keşbükü Çayı Vadisi, Bolkar Dağlarının batı kesimlerinde kaynaklanan bu bölüm, Keşbükü Boğazından geçerken dar ve dik bir vadi oluşturur. Keşbükü Çayı, Çevreli Mahallesi yakınlarında Kadıncık Irmağı ile birleşmektedir. Keşbükü Çayı Vadisinin yukarı çıkırını oluşturan Çocak Vadisi V profilli (çentik) bir vadi şeklindedir. Çocak Vadisinin yan kolları daha dik ve keskin bir şekilde ana kola bağlanmaktadır. Bu vadinin tabanında belirli alanlarında alüvyonlar görülmektedir. Çocak Deresi'nin devamı özelliğindeki Cehennem Dere Vadisi aşağı yukarı 20 km uzunluğunda olup, Sebil Mahallesi güneyinde bulunmakta ve 700 metrelik bir derinliğe sahiptir. Cehennem Dere Boğazı, araştırma alanının uzağında bulunan Çamlıyayla ilçesine bağlı Sebil kasabasının güneyinden başlayarak, doğu-batı doğrultusunda uzanmaktadır. Cehennem Dere Boğazı, alanda bulunan diğer boğazlara oranla daha derindir. Cehennem Dere'den Keşbükü Boğazı'na kadar olan alanda Keşbükü Çayı ve Keşbükü Boğazı bulunmaktadır. Keşbükü Boğazı ile Kadıncık Irmağı arasında Pamukluk Dere Vadisi yer almaktadır. Keşbükü Çayı Vadisi içerisinde Karanlık Dere ve Kale Dere gibi mevsimlik akarsular da yer almaktadır. Keşbükü

Çayı'nın kollarından olan Karain Deresi Vadisi geniş bir sahaya yayılmış olup Karanlık Dere ismi ile de nitelendirilmektedir Tarsus kenti çevresinde bulunan Çavdarlı Köyünün güneyinde yer alan Keşbükü Boğazı aşağı yukarı 4 km uzunluğundadır (Dinç 2009; Kelleboz 2019).

c) Tarsus (Berdan) Çayı Vadisi

Tarsus Çayı Vadisi, Bolkar dağlarının güneydoğu yamaçlarından başlamaktadır. Tarsus Çayı Vadisi çok dar ve diktir. Tarsus Çayı, Kadıncık Irmağı ve Keşbükü Çayı'nın birleşmesiyle oluşmuştur. Tarsus (Berdan) Çayı Vadisi iki derenin birleşmesiyle birlikte ilk olarak doğuya, daha sonra güneye doğru bir yay çizer. Bu bölümde vadi, tabanlı bir vadi profili oluşturmuştur. Tarsus (Berdan) Çayı Berdan (Tarsus) Barajına ulaşır. Berdan Barajı'ndan çıkan akarsu Tarsus ilçe merkezine kadar güneye doğru ilerler ve buradan sonra hafif kıvrımlar çizerek Akdeniz'e ulaşır. Tarsus ilçe merkezinde ise Tarsus Şelalesi'ni meydana getirir. Tarsus çayı vadisi, kıyı kuşağına inene dek fazla genişlemez. Kıyıya yakın bölümlerde vadi tabanı genişleyerek Seyhan Irmağının vadi tabanı ile birleşir. Bu geniş düzlükler üzerinde Tarsus Berdan ovaları yer almaktadır. 85.000 hektar alanı kapsayan Tarsus Ovası kıyıdan kumu setleri ile ayrılmıştır (Öner vd 2005).

Tarsus şelalesi konglomera kayalar üzerinde yer almaktadır. Aşağı yukarı 4-5 m yükseklikten aşağıya akmaktadır. Tarsus Çayı, kış ve ilkbahar mevsimlerinde debisi yükselmekte, yaz mevsiminde de akım değeri düşmektedir. Tarsus şelalesinde geriye doğru aşınım etkili olmuştur. Tarsus şelalesi, Tarsus kentinin merkezi içerisinde yer almaktadır. Şelaleden geçen sular köprüünün altından geçerek yeni bir yatağa doğru gider. Bu vadi aşağı yukarı 3-3,5 metrelik bir derinliktedir. Fakat Tarsus (Berdan) Çayı'nın su miktarı mevsimlere göre farklılık göstermektedir (Kelleboz 2019). Tarsus (Berdan) Çayı, Tarsus ilçe merkezinin doğusunda Kusun Deresi'ni alarak Akdeniz'e dökülmektedir.

ç) Deliçay Deresi Vadisi

Deliçay Deresi Vadisi, araştırma alanının batısında bulunmaktadır. Böğrüegri köyü yakınlarından başlar ve Orta yükseklikteki platoları yararlanarak uzanmaktadır. Aşağı yukarı 15 km'lik bir uzunluktadır. Bu Deliçay Deresi Vadisini bazı yerlerinin V (çentik) profilli, bazı yerlerinin de tabanlı olması neticesinde diğer vadilerden farklı özelliğe sahiptir. Bu vadinin yamaçları diğer vadilere göre biraz daha çok asimetric özelliğindedir. Vadinin uzunluğu ise aşağı yukarı 23 km'dir. Vadinin her iki tarafında heyelan alanları bulunur ama yaygın olarak batı yamaçlarında heyelan alanları daha çoktur (Kelleboz 2019).

d) Cehennem Dere Vadisi

Cehennem Dere Vadisi; Çamlıyayla mevkiinden geçen ve Tarsus ayı'nı oluşturan en önemli iki koldan bir tanesidir. Bir kolu ocuk Dere Vadisi diğerkolu findıklıdan gelen sular su çatı denilen yerde birleşmektedir. ocuk Deresi'nin devamı olan Cehennem Dere Vadisi aşağı yukarı 20 km uzunluğunda ve 400-600 metrelik bir derinliktedir. Sebil kasabasına 6 km uzaklıktadır. Cehennem Derenin başlangıç yeri olarak Bolkar dağlarının güney yamaçlarında görülür. Birçok boğazdan geçer bunlardan biri pamukluk mevkiinden geçer ve pamukluk barajı bu su ile beslenir. Daha sonra kadıncık deresi ile birleşmektedir. Pamukluk Vadisi'nin devamında Keşbükü Boğazı yer almaktadır (Din 2009).

e) Bataklıklar

Tarsus ayı delta-taşkın ovası, Çukurova gibi geniş bir delta alanının oluşumu, etkili süreçlerin ortak işleyişi ile biçimlenmiştir. ukurova deltasının oluşmasında etkili olan akarsular, delta alanının farklı kesimlerinde etkili olmuş ve muhtelif dönemlerde deltanın belirli yönlerde genişlemesini sağlamışlardır. ukurova, Tarsus ayı, Seyhan ve Ceyhan nehirlerinin ortak eseridir ve alüvyal jeomorfoloji bakımından ilgi çekici bir alandır. Bilindiğı gibi, bu ova Çukurova deltasının batı-kuzeybatı kesimini oluşturmaktadır. Bu kesim aynı zamanda Tarsus ayı ve Seyhan nehrinin taşıdıkları tortulların oluşturduğı ortak bir alüvyal delta ovasıdır. Delta-taşkın ovası üzerinde birkaç bataklık bulmaktadır. Bu bataklıklar sırasıyla, Tarsus kentinin güney batısında bulunan Karabucak bataklığı, Kulak köyünün doğusunda bulunan Aynaz bataklığı, Seyhan nehri ağızı batısındaki Dipsiz gl bataklığı ve Tuz glnn batısında görülen Tuz gölü bataklığıdır (Hocaoğlu 2003).

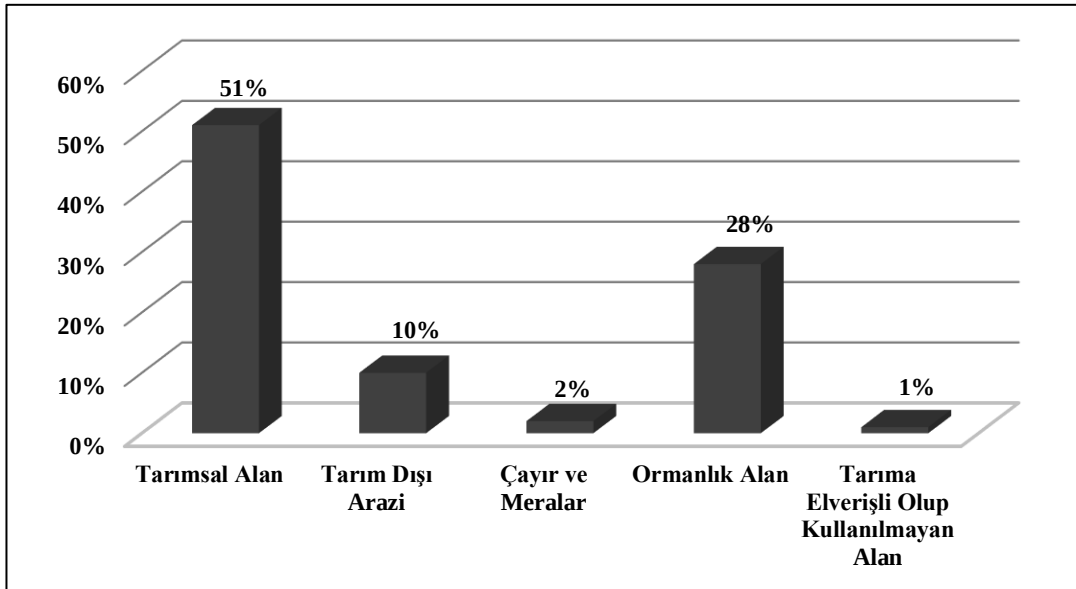
3.1.1.3.Toprak zellikleri

Çalışma alanında genel olarak kayaların ve organik materyallerin çeşitli çaplarda ayrışma ve parçalanma sonucu içerisinde organik materyallerin karışmasından sonra toprak yapısı oluşmuştur. Alanın toprak özellikleri bitki örtüsünün beslendiğı ana kaynakların temel deposudur. Tarsus ve çevresinde toprak örtüsü yıllık sıcaklık ortalaması 18 C'yi geçen ve yılda ortalama 600 mm'ye yakın değerde yağış alan Tarsus ve çevresinin toprak oluşumunda iklim koşullarının etkili olduğı zonal topraklardan Kırmızı Kahverengi Akdeniz topraklarının gelişme gsterdiğı tespit edilmiştir (Hocaoğlu 2003).

3.1.1.4. Doğal bitki örtüsü

Her bölgenin doğal bitki örtüsünün özelliklerini belirleyen en önemli etkenler iklim, yükselti ve topraktır. Bundan dolayı bitki örtüsü her bölgeye göre farklılık göstermektedir. Özellikle iklim ve bitki örtüsü birbiriyle ilişkilidir. Bundan dolayı Tarsus ve çevresinin doğal bitki örtüsü ana çizgileriyle Akdeniz ikliminin etkisi büyük rol oynamaktadır. Bu alanda doğal bitki örtüsü Akdeniz vejetasyon formasyonları olan iğne yapraklı ormanlar ve maki elemanlı çalılardan oluşmaktadır (Hocaoğlu 2003).

Kuzeyinde Toros dağları, güney tarafında ise Akdeniz yer alan Tarsus yaklaşık 2.026 km²'lik yüz ölçümüne sahiptir. Dağ yükseltilerinin 500 m ye kadar olduğu yerlerde *Olea europaea L. var. europaea L.* (Zeytin Ağacı), *Laurus nobilis L.* (Akdeniz Defnesi), *Ceratonia siliqua L.* (Keçiboynuzu), *Myrtus communis L. subsp. communis L.* (Murt Ağacı) görülmektedir. 1000 m yükseltilerinde *Quercus coccifera L.* (Kermes Meşesi) ve *Pinus brutia L.* (Kızılçam) toplulukları görülürken, 2000 m yükseltilerinde *Pinus nigra L.* (Karaçam), *Cedrus Libani A. Rich.* (Lübnan Sediri), *Abies cilicia subsp. cilicica* (Toros Göknarı) ve *Juniperus excelsa subsp. excelsa L.* (Boylu Ardıç) topluluklarının yer aldığı geniş orman sahaları bulunmaktadır. Ovalık alanlarda ise *Citrus aurantim L.* (Turunç), *Chamaerops humilis L.* (Akdeniz Yelpaze Palmiyesi), *Phoenix dactylifera L.* (Hurma) ve bunların yanında çeşitli meyve ağaçları gibi tipik bitki örtüsü oluşturmaktadır (Anonim 2021c).

Şekil 7: Çalışma Alanının Genel Arazi Varlığının Yüzdelik Oranı (2014) (Anonim 2021d)

Tablo 4. Çalışma Alanının Genel Arazi Varlığı (2014) (Anonim 2021d)

	Kaplama Alanı (da)	Kaplama Oranı (%)
Tarım Arazisi	1.008.986	51
Orman Alanı	556.847	28
Tarım Dışı Arazi	386.677	18
Tarıma Elverişli Olan Fakat Kullanılmayan Alan	8.995	1
Çayır ve Meralar	29.085	2
Toplam Alan	1.990.590	100

Tarsus ilçesi ve yakın çevresinde yapılan arazi çalışmalarında tespit edilen bitkilerin listesi tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Ağaç Türleri ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)

Bitki Adı	Türkçe Adı	Familyası	Endemiklik Durumu	Ömür	Habitat
<i>Abies alba</i> Mill.	Ak Gökmar	Pinaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Yüksek nispi nem ve kulu topraklar
<i>Abies cilicia</i> subsp. <i>cilicica</i>	Toros Gökmarı	Pinaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Yamaç, orman
<i>Celtis australis</i> L.	Çitlembik Ağacı	Ulmaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Çıplak kayalık yamaçlar ve çalılıklar, nadiren ormanlar, kültür
<i>Cupressus sempervirens</i> L.	Akdeniz Servisi	Cupressaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Yamaç, kireçtaşı kayalık
<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>rupestris</i> (Hausskn.) Browicz.	İt İnciri	Moraceae	Endemik değil	Çok yıllık	Açık alanlar, karışık ormanlar, vadilerde taşlı yamaçlar
<i>Fraxinus angustifolia</i> vahl subsp. <i>angustifolia</i> vahl.	Dar Yapraklı Diş Budak	Oleaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Genellikle kurak, kayalık yerler, makilikler
<i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	Boylu Ardıç	Cupressaceae	Endemik Değil	Çok yıllık	Tepe ve dağların kurak kayalık yamaçları. Toros dağlarından çoğu kez ağaç sınırını oluşturmaktadır
<i>Morus alba</i> L.	Ak Dut	Moraceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kültür
<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i> L.	Zeytin Ağacı	Oleaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kültür
<i>Phoenix dactylifera</i> L.	Hurma Ağacı	Arecaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Park ve bahçeler
<i>Pinus Pinea</i> L.	Fıstık Çamı	Pinaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kıyı kenarları, sahil
<i>Prunus x domestica</i> L.	Erik	Rosaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Teperler, dağ yamaçları, tarla kenarları, yol kenarları
<i>Taxus baccata</i> L.	Adi Porsuk	Taxaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Yamaç

Tablo 6. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Çalı-Ağaçlık Türleri ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)

Bitki Adı	Türkçe Adı	Familyası	Endemiklik Durumu	Ömür	Habitat
<i>Arbutus unedo</i> L.	Kocayemiş	Ericaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Maki
<i>Asparagus acutifolius</i> L.	Kuşkonmaz	Liliaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Çam korulukları, maki, kıyılar, yol kenarları
<i>Astragalus vaginans</i> Dc.	Geven	Fabaceae	Endemik	Çok yıllık	Koruluklar
<i>Ceratonia siliqua</i> L.	Keçiboynuzu	Fabaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Sabit kumullar, maki
<i>Citrus salviifolius</i> L.	Adaçayı Yapraklı Laden	Cistaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Sahil tepesi kalkerli maki, garig
<i>Colutea cilicica</i> Boiss. Et Bal.	Yabani Sinameki	Fabaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Bozkır Komüniteleri
<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcık	Cornaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Geniş yapraklı ormanlar, çalılık
<i>Daphne sericea</i> Vahl.	Tavuk Çiçeği	Thymelaeaceae	Endemik Değil	Çok yıllık	Kireç taşı üzerinde, <i>Pinus brutia</i> ormanları
<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> L.	Küçük Kozalaklı Katran Ardıcı	Cupressaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Çam ormanı, meşe çalılığı, maki
<i>Myrtus communis</i> L. subsp. <i>communis</i> L.	Murt	Myrtaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kayalık yamaçlar, <i>Pinus brutia</i> ormanları, maki kumullar
<i>Nerium Oleander</i> L.	Zakkum	Apocynaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Derelerin kenarlarında ve mevsimsel kuruyan su yataklarında
<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	Hint İnciri	Cactaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kuru Taşlı topraklar, nadir köy çevreleri
<i>Rhamnus orbiculatus</i> Bornm.	Çeyil	Rhamnaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Kayalık yamaçlar
<i>Rhamnus petiolaris</i> Boiss.	Boyacı Dikeni (Altın Ağacı)	Rhamnaceae	Endemik	Çok yıllık	Kuru yamaçlar, kayalar
<i>Sorbus persica</i> Hedl.	Üvez	Rosaceae	Endemik değil	Çok yıllık	<i>Juniperus</i> ormanı, kayalık açık yamaçlar, çalılar, ormanlar
<i>Styrax officinalis</i> L.	Tespah Ağacı	Styracaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Maki, <i>Pinus brutia</i> ormanı
<i>Tamarix tetrandra</i> Pallas Ex Bieb.	Gezik	Tamaricaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Nehir yatakları ve kıyılar
<i>Thymus revolutus</i> Celak.	Kum Kekiği	Lamiaceae	Endemik	Çok yıllık	Açık kayalık ve çakıllık yerler

Tablo 7. Çalışma Alanında Bulunan Bazı Otsu Bitkiler ve Genel Özellikleri (Anonim 2022)

Bitki Adı	Türkçe Adı	Familyası	Endemiklik Durumu	Ömür	Habitat
<i>Arabis turrita</i> L.	Kazteresi	Brassicaceae	Endemik değil	İki veya çok yıllık	Dağlık alanlar
<i>Chrozophora tinctoria</i> (L.) Rafin.	Akbaş	Euphorbiaceae	Endemik değil	Tek yıllık	Maki, firigana, Pinus brutia ormanları, taşlık yerler, tuzlu step, tarlalar
<i>Conyza bonariensis</i> (L.) Cronquist	Çakal Otu	Asteraceae	Endemik değil	Tek yıllık	Kurak taşlık alan, boş alan
<i>Dianthus anatolicus</i> Boiss.	Yabani Karanfil	Caryophyllaceae	Endemik	Çok yıllık	Kayalık yerler, taşlık çayırlar, mısır tarlaları, çalılıklar, makiler
<i>Euphrasia pectinata</i> Ten.	Gözotu	Scrophulariaceae	Endemik değil	Tek yıllık	Koru kenarları, anızlar, alpin otlaklar
<i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	Kazayağı	Apiaceae	Endemik değil	Tek-iki veya çok yıllık	Kayalık yamaçlar, otlaklar, kıyılar, nadas tarlalar
<i>İris persica</i> L.	Nevruz Çiçeği	Iridaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Çalılık veya dağınık Pinus korulukları, taşlık açıklıklar
<i>Medicago orbicularis</i> (L.) Bart.	Teknecik	Fabaceae	Endemik değil	Tek yıllık	Ağır Topraklar, kayalık yamalar, ekilmiş ve nadas tarlaları
<i>Muscari comosum</i> (L.) Miller	Dağ sümbülü	Liliaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Pinus brutia ormanları, Quercus koruları, nehir kenarları, kayalık yamaçlar, ekili alanlar
<i>Narcissus serotinus</i> L.	Güz Nergisi	Amaryllidaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Islak yerler, taşlı tepe kenarları
<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Turp Otu	Brassicaceae	Endemik değil	Tek yıllık	Nadas tarla, ekili alan, kumlu tarla
<i>Salvia pinnata</i> L.	Çanak Şalbası	Lamiaceae	Endemik değil	Çok yıllık	Tahıl ve nadas tarlaları, kuru çayırliklar
<i>Senecio vernalis</i> Waldst. Et Kit.	Ekin Otu	Asteraceae	Endemik değil	Tek yıllık	Kumlu ve boş alanlar, tarla, kayalık yamaç
<i>Smyrniurnum connatum</i> Boiss. Et Kotschy	Yabani Kereviz	Apiaceae	Endemik değil	İki yıllık	Kıyılar, çit kenarları, kayalık yerler ve uçurumlar
<i>Trifolium roussaeum</i> Boiss.	Yonca	Fabaceae	Endemik	Tek yıllık	Kayalık yerler
<i>Urtica Urens</i> L.	Küçük Isırgan Otu	Urticaceae	Endemik değil	Tek yıllık	Boş alanlar

Tarsus ve çevresinde turunçgiller meyve yetiştiriciliği halk için önemli bir yere sahiptir. Turunçgiller bilhassa taşkın tehlikesinin az olduğu ova tabanının kuzey kenar kesiminde ağırlıklı olarak bulunmaktadır. Turunçgil yetiştiriciliğinin yapıldığı sahalar Huzurkent'ten Adanalıoğlu köyüne ve ovanın kuzeyine doğru uzanmaktadır. Bununla birlikte alüvyal ova üzerinde okaliptüs koruluklar ve turunçgil bahçelerinin dışında kalan alanlarda tarla tarımı yani genel olarak pamuk tarımı yapılmaktadır (Hocaoğlu 2003).

Alan bitki kuşağı olarak Akdeniz iklim kuşağında yer aldığından dolayı belirgin bitki türleri kızılçam, maki ve gariglerdir.

Orman formasyonu Tarsus çevresinde bozulması sebebiyle Eshab- Kehf, Kartaltepe ve Maltepe gibi eğim ve yükseltinin arttığı alanlarda dağınık ağaç toplulukları halinde görülmektedir. Buradaki ağaç toplulukları arasında bulunan çalılardan egemen olanları ise; *Quercus coccifera* L. (Meşe Ağacı), *Lavandula angustifolia* L. (Lavanta Çiçeği), *Thymus Vulgaris* L. (Kekik otu), *Calluna vulgaris* (L.) Hull (Süpürge Çalısı), *Juniperus Oxycedrus* L. (Katran Ağacı) ve *Erica arborea* L. (Ağaç Fundası) maki elemanlarından oluşan çalılardır. Alanda görülen diğer egemen bitki türleri ise; *Cistus salviifolius* (L.), *Sarcopeterium spinosum* (L.) Spach ve *Lavandula stoechas*, *Arbutus unedo* L., *Morus alba* L., *Laurus nobilis* L. türleridir (Hocaoğlu 2003; Torun 2014).

Tarsus ilçesinde 110 bin dekada bağcılık yapılmaktadır. Tarsus çevresinde bulunan Sayköy, Cinköy, Ulaş, İbrişim, Dedeler ve Taşkuyu köyleri arasındaki bölgede ağırlıklı olarak üzüm bağları bulunmaktadır (Anonim 2015).

Araştırma alanında iki ayrı alanda bulunan okaliptüs ağaçlandırma alanı yer almaktadır. Bunlardan ilki Tarsus ilçesinin güneyinde 5 ve 2,5 m izohipsleri arasında bulunan Karabucak okaliptüs koruluğudur. Diğer okaliptüs koruluğu ise, araştırma alanının güneyinde kıyı kumulları üzerinde kumul ilerlemesini durdurmak için yapılmıştır (Hocaoğlu 2003).

Karabucak ormanı okaliptüs ağırlıklı bir ormandır. Türkiye'nin ilk okaliptüs ormanı olma özelliği taşımaktadır. Eskiden bir bataklık olan bu alanı kurutmak için yapılmıştır. Orman iki kısımdan oluşur Tarsus kentine yakın olanı 885 hektarlık Güresin Ormanı'dır. Ormanın Akdeniz kıyısına kadar olan kısımda ise fıstık ve sahil çamı ağırlıklı olarak dikilmiştir. Okaliptüs ağaçları arasında en yaygın olan *Eucalyptus rostrata*'dır (Anonim 2021e).

3.1.1.5. İklim yapısı

Tarsus kentinde Akdeniz iklimi görülmektedir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlıdır. Tarsus kentinin iç kesimlerinde ise karasal iklim görülmektedir. Yeryüzü şekillerine

bağlı olarak da farklılık gösteren iklim şartları, yüksek yerlerde yazların serin ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışı görülmektedir.

Tarsus kentinin dağ bölümü, yaz mevsiminde ovaya kıyasla daha serin olmaktadır. Ancak denizin etkisiyle de aynı zamanda nemli hava hâkimdir.

Tarsus ve yakın çevresinin yıllık ortalama sıcaklık 19,2 °C ile 14,3 °C arasında farklılık göstermektedir (Tablo 8, Tablo 9). Sıcaklık derecesi yükseldikçe havadaki nem oranı da artmaktadır. Tarsus, deniz kıyısında olmasına rağmen, sıcaklık değerlerinin yüksek olması sebebiyle yıl boyunca çok fazla yağış almamaktadır. Yağışlı mevsim ancak kış aylarında ve sonbaharın son zamanlarında görülmektedir (Torun 2014).

Ortalama yıllık yağış miktarının yaklaşık %78'i Kasım ile Mart ayları arasında %22'si Nisan – Ekim ayları arasındadır. Köy Hizmetleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü meteoroloji istasyonu verilerine göre bölge ye düşen 46 yıllık yağış ortalaması 616,7 mm'dir (Anonim 2021f).

Tablo 8. Çalışma Alanının Yıllık Sıcaklık Değerleri (Anonim 2021g)

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1940- 2020)													
Ortalama Sıcaklık (°C)	10.2	11.1	13.8	17.5	21.3	25.0	27.8	28.3	25.8	21.5	16.2	11.9	19.2
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	14.6	15.5	18.1	21.6	25.0	28.2	30.8	31.6	30.1	26.7	21.6	16.5	23.4
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	6.3	6.9	9.2	12.9	16.9	20.9	24.0	24.3	21.0	16.3	11.6	7.9	14.8
Ortalama Güneşlenme Süresi (Saat)	4.8	5.6	6.8	7.6	8.5	9.8	10.0	9.9	9.1	7.6	5.8	4.7	7.5
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	12.1	10.6	9.0	8.1	6.3	2.9	1.4	1.3	2.1	5.9	7.8	11.5	79.0
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (Mm)	119.9	86.7	56.2	34.1	23.4	10.1	11.6	6.8	11.7	38.9	77.1	139.0	615.5

Tablo 9. Çalışma Alanının En Düşük ve En Yüksek Sıcaklık Değerleri (Anonim 2021g)

Aylar	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
Ölçüm Periyodu (1940- 2020)													
En Yüksek Sıcaklık (°C)	25.2	26.5	29.8	34.7	36.0	40.0	38.1	39.8	41.5	37.5	31.0	27.0	41.5
En Düşük Sıcaklık (°C)	-6.3	-6.6	-2.2	0.6	7.0	12.0	16.1	15.0	11.0	2.7	-3.3	-3.0	-6.6

Tablo 10. Günlük En Yüksek Yağış Miktarı, En Hızlı Rüzgâr, En Yüksek Kar Miktarı (Anonim 2021g)

Günlük Toplam En Yüksek Yağış Miktarı	Günlük En Hızlı Rüzgâr	En Yüksek Kar
(26.12.1968) 199.5 mm	(07.02.2003) 34.2 m/sa	(13.01.1950) 2.0 cm

3.1.1.6. Hidrografik Yapı

Hareket halindeki su kütleleri, yeraltı ve yerüstü suları çevrenin doğal görünümünü belirlemektedir. Çalışma alanında bulunan Tarsus çayı, Seyhan ve Ceyhan nehirleriyle birlikte taşınan sedimanlarla ortak bir ova (Çukurova) ve ortak bir delta meydana getirmişlerdir (Hocaoğlu 2003).

1.Tarsus Çayı (Berdan Çayı)

Tarsus Çayı Çamlıyayla bölgesi Toros dağlarında başlayarak Cehennem Deresi ve Kadıncık Irmağı olarak Tarsus ilçesinin içinden geçtikten sonra Akdeniz'e dökülen bir akarsudur (Şekil 8). Üzerinde Kadıncık 1, Kadıncık 2 ve Berdan (Tarsus barajı) barajları bulunur. Kadıncık 1 ve Kadıncık 2 Tarsus Çayının orta çığırında bulunur. Berdan Barajı ise Tarsus kent merkezinin kuzeyinde Akçakocalı, Kösebalcı, Kayadibi Mahalleleri arasında bulunmaktadır. Tarsus çayı dünyanın en çok su taşıyan ama en kısa nehirlerinden de biridir (Anonim 2021h).

Tarsus Çayı kaynaklarını Bolkar Dağları'nın güney eteklerinden almaktadır. Bolkar Dağları'nın güneydoğu yamaçlarında kaynağını alan Cehennem Deresi, araştırma alanına girdiğinde Keşbükü Çayı adını almaktadır. Diğer ikinci ana kol ise Kadıncık Irmağı'dır (Torun 2014).

Şekil 8. Tarsus Çayı'nın Kent Merkezinde Oluşturduğu Şelale (Özgün)

Tarsus Çayı'nın uzunluğu aşağı yukarı 142-150 km'dir. Yukarı kesimlerinde dağların dalgalı arazisinde akan Tarsus Çayı, aşağılara indikçe dar ve derin vadiler içine sokulur, ovaya kadar böyle gider. Yaklaşık 2.000 km²'lik bir alanın sularını toplayan Tarsus Çayı'nın su toplama alanı, Orta Toros Dağları'nın bol yağış alan yüksek kesimlerinden meydana gelmektedir. Bundan dolayı yaz ve kış aylarında suyu boldur (Torun 2014).

2.Cehennem Deresi

Cehennem dere Çamlıyayla mevkiinde bulunan bir akarsudur. Cehennem dere Bolkar dağlarının güney yamaçlarından başlar. Irmak birkaç dere ve gür kaynaklardan beslenmektedir. Birçok boğazdan geçer, yeni kaynak sularını toplayarak daha aşağıda derin bir boğazda yerin altına dalar ve ileride daha hızlı akarak yer yer çağlayanlar halinde düşerek, yine derin ve dar boğazlardan geçerek, pamukluk mevkiinden geçer ve pamukluk barajı bu su ile beslenir ileride

kadıncık deresi ile birleşir. Cehennem deresi sebil kasabasına 6 km uzaklıktadır. Cehennem dere vadisinin derinliği 400-600 m arasında değişiklik göstermektedir (Anonim 2021i).

Cehennem Dere'nin yukarı çığırındaki kollardan en büyüğüne Çocak Dere'dir. Bolkarların batı kısmındaki 3134 m yüksekliğindeki Yıldız Tepe ile 3059 m yüksekliğindeki Karayelek Dağı arasındaki bölgeden kaynaklarını alan Atdere, Kırtıl Dere ve Depel Deresi'nin birleşmesiyle Çocak Dere meydana gelmiştir.

3.Kadıncık Deresi

Kadıncık deresi, Tarsus çayının yukarı çığırından aldığı kollarla güçlenir, dar ve derin vadiler içinde akarak Muhat köprüsü yakınlarında Cehennem deresiyle birleşmektedir (Bozlak 2008).

Kadıncık Irmağı, kaynağını Bolkar Dağları'ndan almaktadır. Bolkar dağlarının yüksek yerlerinde kış mevsiminde kar yağışı görülmektedir. Yazın eriyen karlar Kadıncık Irmağını beslemektedir (Kelleboz 2019).

Kadıncık Irmağını, üç büyük kol oluşturmaktadır. En büyük kolu Gülek Deresi'dir. Başlangıç yeri ise Gülek Dağı'nın etekleridir. Gülek Deresi, Gülek Boğazı'nı geçtikten sonra Çevreli (Muhat) köprüsüne yakın Beylice - Kızılçukur Mahalleleri arasında Kadıncık Irmağı ile birleşmektedir. Gülek Deresi, iki ayrı kolu olan Karboğazı ve Kocaboğaz derelerinin sularını toplar ve genelde derin bir vadi şeklindedir. Kadıncık Irmağı'nın diğer iki kolu ise Irmaközü ve Kapız dereleridir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde ve yer yer boğaz vadiler içinde akan bu dereler Darıpınarı civarlarında birleşir. Beylice Mahallesi yakınlarında Gülek Deresi'ni de alarak Kadıncık Irmağı'nı oluşturmaktadır. Kadıncık Irmağı üzerinde Kadıncık 1 ve Kadıncık 2 barajları bulunmaktadır (Dinç 2009).

4.Keşbükü Çayı

Cehennem Dere, Çamlıyayla (Namrun)'yı geçerken Pamukluk Dere ismini alır (Şekil 9). Keşbükü Boğazı'ndan geçerken de Keşbükü Çayı adını alır, Muhat köprüsüne varmadan Çevreli köyü yakınlarında Kadıncık Irmağı ile birleşir (Dinç 2009).

Şekil 9. Keşbükü Çayıdan Görünümler (Özgün)

5. Deliçay Deresi

Deliçay Deresi, Böğrüegri Mahallesi civarından başlamakta olup, aşağı yuları 15 km'lik bir uzunluğa sahiptir. Kadıncık Çayı vadisine benzer şekilde vadinin her iki tarafında heyelan alanları bulunmaktadır (Kelleboz 2019).

3.1.2.Tarsus ve Yakın Çevresinin Sosyo- Ekonomik Yapısı

3.1.2.1.Tarsus kentinin tarihçesi

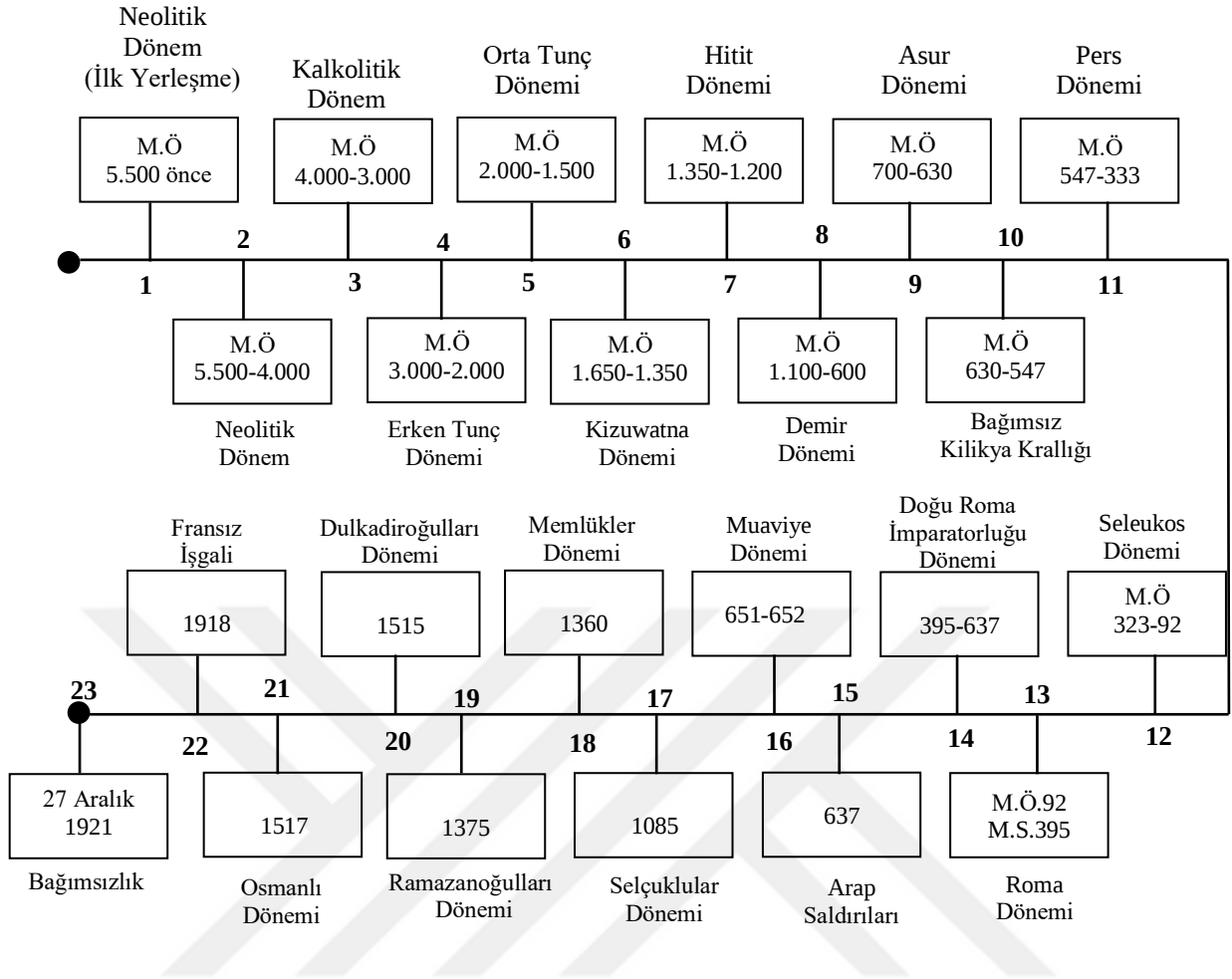
Tarsus, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz bölgesinde bulunan Mersin ilinin bir ilçedir. Tarsus adı, Kilikya'nın kurucusu olan ve şehrin en eski tanrısı olduğu bilinen Tarhon (Tarkon) isminden aldığı düşünülmektedir. Tarsus kentinin ismi daha sonraları Asur dilinde tarzi, Aramicede tarz, Yunanca'da Tarsos olarak kullanılmıştır. Tarsus ismi daha sonraları Toros ismiyle kullanılmış, Toros ismi Latince de Tarsus olmuş ve günümüze kadar gelmiştir. Bilinen kaynaklara göre, Tarsus'un yaklaşık on bin yıllık bir tarih geçmişi vardır. Bundan dolayı ev sahipliği yaptığı medeniyetler sayesinde çok farklı ve zengin bir kültüre sahiptir. Kilikya'nın başkenti olan Tarsus ilçesinin Anadolu'da ilk yerleşim alanlarından biri olduğu 1934 yılında

Gözlükule’de kapılan arkeolojik kazılar sonrasında meydana çıkmıştır. Gözlükule’de yapılan kazılar sonrası Neolitik Dönem ile başladığı ve Orta Tunç çağına kadar sürüdüğü kaynaklara göre bilinmektedir. Ancak Tarsus’un ne zaman ve nasıl kurulduğu tam olarak netleşmemiştir. En çok üzerinde durulan bilgi ise Tarsus kentini Asur hükümdarı Sardanapal tarafından kurulduğu üzerine yoğunlaşmaktadır. Asurluların egemenliğinde sonra İskender’in egemenliğine geçmiştir. İskender’in egemenliğinde sonra Tarsus kenti, bütün Kilikya ile birlikte Selökidler hâkimiyet sürmüştür. Tarsus kenti M.Ö. 246’da Mısır idaresi altına girmiştir. Ancak, M.Ö. 66’da Kilikya bir Roma vilayeti oluktan sonra, Tarsus kenti de merkez olmuştur (Şekil 10) (Engin 2004; Çokan 2017; Sakar 2019).

Tarsus Çayı Tarsus kentine tarih açısından bir üstünlük getirmiştir. Tarsus Çayı’na mitolojide nehir tanrısının ismi olan Cydunus adını Kilikya’nın yerli halkı vermiştir. Tarsus’un içerisinde geçen Tarsus çayı vasıtasıyla Kleopatra ve Romalı komutan Marcus Antonius Tarsus kentine girmiştir (Çokan 2017).

Hristiyanlığın kurucusu Aziz Paulus’un doğduğu kent olarak bilinen Tarsus kenti Hristiyanlar için önemli bir yere sahiptir. Tarsus kenti Miladi 639, Hicri 17 Yılında Müslümanlar Tarafından Feth edildikten sonra, Bizanslılardan Müslümanların egemenliğine geçmiştir (Çokan 2017; Sakar 2019; Anonim 2021).

Yavuz Sultan Selim Osmanlı topraklarına 1516 yılında dâhil olmuştur. Tarsus kenti 1571 de Kıbrıs Eyaletine bağlı bir sancak merkezi olmuştur. Ancak bir süre sonra Adana eyaleti sınırlarına alınmıştır. Mısırlı İbrahim Paşa 1832 de Osmanlı güçlerini yenmiştir. Ardından Adana ve çevresini ele geçirmiştir. Tarsus kenti 1839 da yeniden Osmanlı topraklarına girmiştir. 1867 de Halep vilayeti Adana sancağının 1877 de ise Adana vilayeti Adana sancağının bir kazası olmuştur (Sakar 2019; Anonim 2021).

Şekil 10. Tarsus Kentini Tarihçesi (Sakar 2019)

3.1.2.2. Tarsus kentinde ticaret ve sanayi

Tarsus'un, ticaret yollarının üzerinde bulunması sebebiyle önemli bir yere sahiptir. Tarsus kenti, Osmanlı imparatorluğu zamanında kervan ve posta yolu üzerindedir. Tarsus özellikle Osmanlı zamanında iktisadi ve ticari faaliyetler bakımında önemli gelişmeler göstermiştir (Yılmaz 2019).

Tarsus, günümüzde Mersin'in ticaret ve sanayi merkezidir. Sanayi bakımından Mersin'den sonra gelişmiş ilçesi Tarsus'tur. İlçe'nin tarım ürünlerini değerlendiren sanayi kuruluşları dışında, ülke ekonomisi için önemli olan tarım aletleri, makine yedek parçaları, takım tezgâhları yapan fabrikalar, şekerli yiyecek imalathaneleri, tuğla ve seramik fabrikaları bulunmaktadır. Türkiye'nin ilk Ticaret Odası 1879 yılında Tarsus'ta kurulmuştur. Tarsus'un ekonomisinde tarım önemli gelir kaynağıdır. Tarsus ilçesinin %51 tarım arazisi, %28'i de orman alanıdır (Torun 2014; Anonim 2021k).

3.1.2.3.Tarsus kentinde tarım ve hayvancılık

Mersin ilinin en verimli ve en geniş tarım arazisi, Tarsus'un düz ovalık alanlarıdır. Buna ek olarak iklimin tarıma elverişli olması sayesinde arazilerde her çeşit tarım yapılmaktadır. Ovalık alanlarda ilkbaharda sebzeler ve meyveler yetiştirilmektedir. En çok ekilen meyveler ise kiraz ve üzümdür. Kış aylarında da portakal, mandalina ve limon meyvelerinin dışında başka kışlık sebzelerde ekilmektedir. Pamuk, susam ve soya gibi yağlı tohumlu bitkilerden tahılların her çeşidine kadar tarla ürünlerinin ekimi Tarsus'un verimli topraklarında yapılmaktadır. Tarsus kenti, kışın örtü altında, ilkbaharda açıkta turfanda sebze ve meyvecilik yapılmaktadır. Tarsus narenciye, üzüm, zeytin gibi ürünlerin ülke çapında önemli üretim merkezlerinden biridir. Üretilenlerin yanı sıra mısır, soya, ayçiçeği, pamuk gibi endüstri bitkileri de yetiştirilmektedir (Torun 2014; Anonim 2021k).

Tarsus kentinde 77 çeşit tarım ürünü yetiştirilmektedir. Son dönemlerde ise Örtü Altı Muz ve Limon yetiştiriciliği artmıştır. Tarsus'un tarım sektöründe gayri safi yurtiçi hâsılaya katkısı 4,5 Milyar TL'dir. 2018 TÜİK verilerine göre Tarsus tarım alanı 1.008.961 dekar ile Mersin ilinin %29,7'sini; Türkiye'nin %0,43'ünü oluşturmaktadır (Anonim 2020ç).

Araştırma alanında tarım ürünlerinin yanında kırsal kesimde bir diğer önemli geçim kaynağı da hayvancılıktır. Güneyden kuzeye doğru gidildikçe yükseltinin arttığı ve yükseltinin 0 metreden 3000 metreye çıktığı sahada arazinin yapısının sadece 1/5'i düz bir alan olup geri kalan kısmı dağlık ve tepeliklerden oluşmaktadır. Bu alanların eğim derecesi de yüksektir. Bu sebeple sulama imkânı olmayan bu sahalarda kültür bitkileri yetiştirmek yerine hayvancılık yapılması daha uygun görülmüştür. Çalışma sahasında büyükbaş, küçükbaş ve iş hayvanı sayısının aşağı yukarı 100.000 civarındadır. Bu sayının %17,3'ünü büyükbaş hayvanlar, %81'ini küçükbaş hayvanlar ve %2'sini de iş ve binek hayvanlardan meydana gelmektedir (Bozlak 2008).

Arazinin engebeli ve taşlık olması sebebinden dolayı küçükbaş hayvancılığın gelişmiştir. Çalışma alanında koyundan sonra ikinci sırada kıl keçisi yetiştirilmektedir. Tarsus kentinde hayvan varlığının %81'ini küçükbaş hayvanlar meydana getirmektedir. Bu hayvanların %57'sini kıl keçisi, %43'ünü koyun oluşturmaktadır. Tarsus ve yakın çevresinin topografik yapısı, iklimi, flora ve hidrografik yapısından dolayı arıcılık mesleği de çokça yapılmaktadır. Araştırma alanının iklim koşulları yılın büyük bir bölümünde arıcılık yapmak için elverişlidir (Bozlak 2008).

3.2.Yöntem

Bu çalışma Mersin iline bağlı Tarsus ilçesinin rekreasyon ve turizm potansiyelini belirlemek amacıyla yapılmıştır. İlk aşamada çalışmanın amacı ve alanın seçimi yapılmış ve alanın sosyal, fiziksel ve kültürel değerlendirmeleri yapılmıştır. Yapılan değerlendirmeler ışığında seçilen Tarsus ilinin özellikle tarihi, kültürel ve doğal kaynak değerleri bakımından oldukça zengin olduğu saptanmıştır. Araştırma konusunu içeren turizm ile ilgili literatürlerde dijital veri ve yazılı kaynaklardan yararlanılmıştır. Tarsus ilçesinde yaşayan insanlara yapılan anketler sonucundan elde edilen verilerin istatistiksel analizinin yapılması için SPSS programı, haritaların oluşturulması için CBS (ArcGIS), Google Earth ve Photoshop programları kullanılmıştır. Elde edilen kalitatif ve kantitatif değişkenler birlikte ele alınarak alana uygun rekreasyon ve turizm etkinliği belirlenmeye çalışılmıştır. Yerel halkın, ilgi gruplarının, ziyaretçilerin ve alan hakkında bilgi sahibi olan uzman grupların eğilim ve beklentileri doğrultusunda çalışma alanının rekreasyon ve turizm potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır. Hem yerli halk ile hem de uzman grupla 5’li Likert tipi hazırlanan soruların değerlendirilmesinde örneklem büyüklüğü basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Özdamar 2003; Yazıcıoğlu 2004; Lai ve Nepal 2006). Örneklem büyüklüğünün saptanmasında kullanılan formül aşağıdaki gibidir.

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q \cdot Z_{\alpha}^2}{(N-1) \cdot d^2}$$

N: Evren birim sayısı, n: Örneklem büyüklüğü

P: Evrendeki X’ in gözlenme oranı

Q: (1-P): X’ in gözlenmeme oranı

Z_{α} : $\alpha = 0.05$ için 1.96

d: Örneklem hatası

$\alpha = 0.05$ İçin (d=0.10) örneklem hatası ile (p=0.5; q=0.5) alınarak evren birim sayısı 346715 olan Tarsus kenti için örneklem büyüklüğü;

$$N = 346715 \cdot 0.5 \cdot 0.5 \cdot (1.96)^2 : (346715 - 1) \cdot (0.10)^2 = 96$$

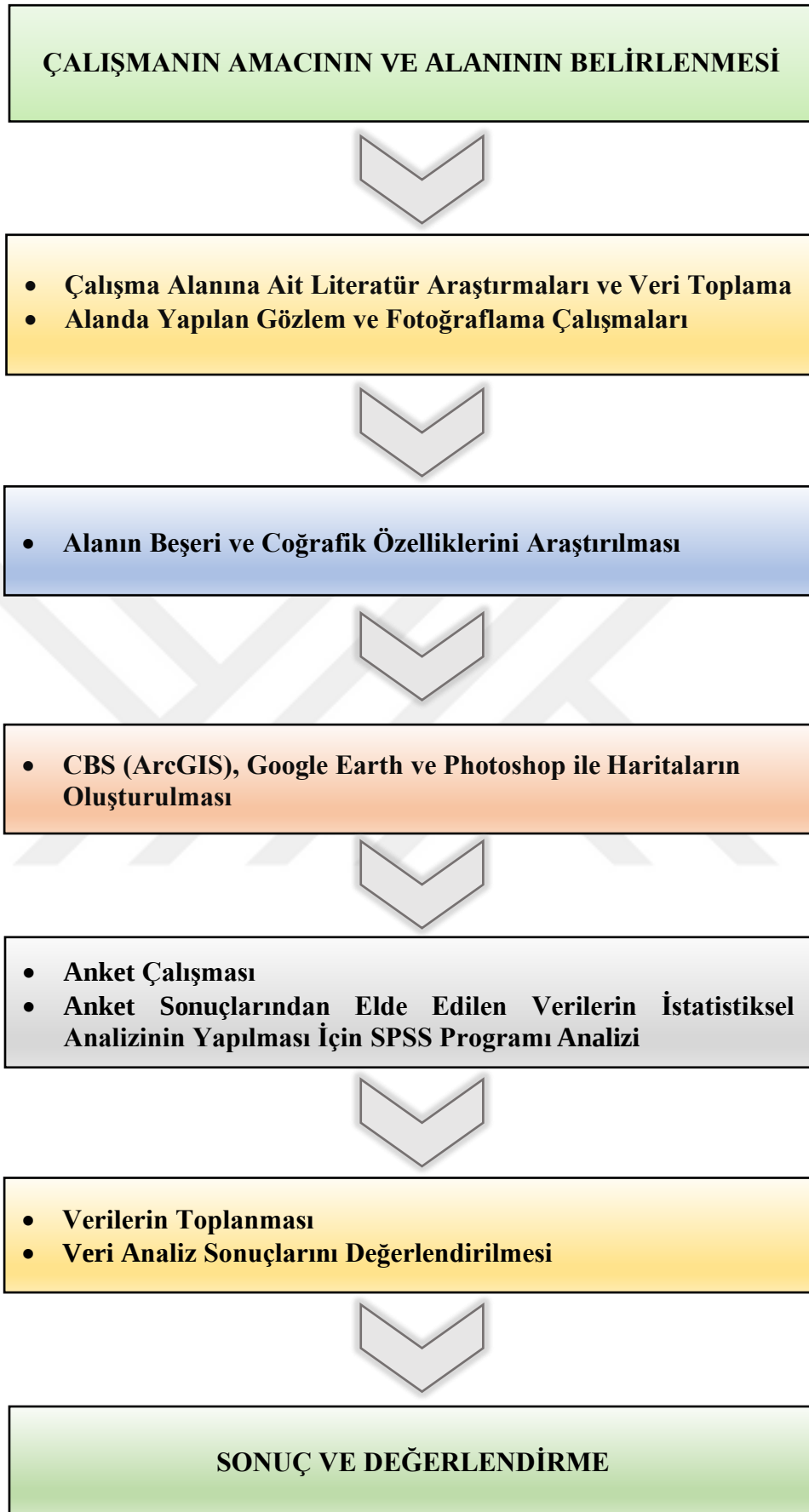
Türkiye istatistiksel kurumu (TÜİK)’ tarafından Tarsus kentinin nüfusu 346.715 olarak açıklamıştır. Bu hesaplama göre Tarsus kentinin örneklem büyüklüğü 96 bulunmuştur. Tarsus yöre halkına ankettin yapılabilmesi için etik kurul onayı alınmıştır. Bu şekilde Tarsus kentinde yaşayan yöre halkından toplam 100 kişiye anket yapılmıştır. Yapılan bu 100 anket

değerlendirmeye alınarak elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek yorumlanmıştır. Uygulanan ölçeğin güvenilirliği aynı programda Cronbach Alpha's testi ile belirlenmiştir. Bu test sonucuna göre ölçeğin Cronbach Alpha's değeri 0.83'tür. Bu değer 0.70'ten büyük olduğu için ölçeğin güvenilirliği yeterli düzeyde kabul edilmiştir.

Çalışma sonucunda katılımcılara çeşitli sorular yöneltilerek, yerel halkın, ilgi gruplarının, ziyaretçilerin ve alan hakkında bilgi sahibi olan uzman grupların eğilim ve beklentileri doğrultusunda çalışma alanının rekreasyon ve turizm potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma, çeşitli aşamalarda gerçekleştirilen birbirine bağlı çalışmaları kapsamaktadır. Araştırma da izlenen yöntemler akış şeması şeklinde oluşturulmuştur (Şekil 11).

Şekil 11. Çalışmanın Akış Şeması

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1.Çalışma Alanından Elde Edilen Haritalar

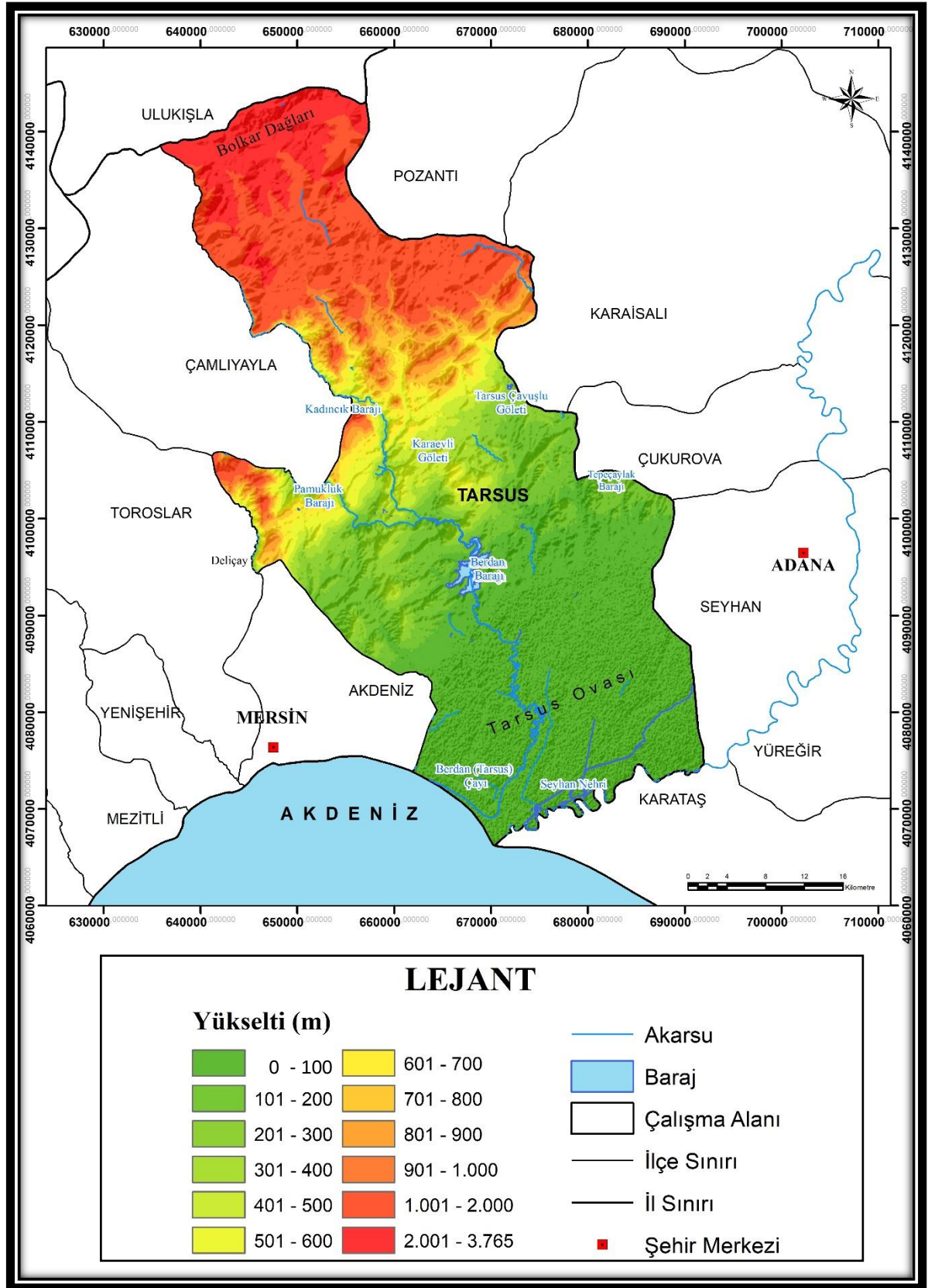
Çalışma alanından elde edilen haritalar ve genel özellikleri aşağıda sıralanmıştır:

- ❖ Çalışma Alanının Fiziki Haritası
- ❖ Çalışma Alanının Eğim Haritası
- ❖ Tarsus Çayı ve Yakın Çevresi
- ❖ Çalışma Alanının Doğal Bitki Örtüsü Haritası
- ❖ Çalışma Alanında Tespit Edilen Bazı Bitkilerin Konumları
- ❖ Çalışma Alanının Hidroloji Haritası
- ❖ Çalışma Alanı Ulaşım Haritası

4.1.1.Çalışma Alanının Fiziki Haritası

Çalışma alanını oluşturan Tarsus ilçesi yüksekliği 100 ile 3765 m arasında değişen oldukça değişken bir topoğrafik yapıya sahiptir (Şekil 12).

Şekilde de görüldüğü gibi bölgenin en yüksek dağlık alanlarını Bolkar dağları oluşturmaktadır. Bunun dışında Tarsus Çavuşlu ve Karaevli göletleri ile Pamukluk, Kadıncık, Tepeçaylak, Berdan Barajları yer almaktadır. Ayrıca Seyhan Nehri ve Berdan (Tarsus) Çayı bölgenin önemli doğal kaynaklarını oluşturmaktadır.

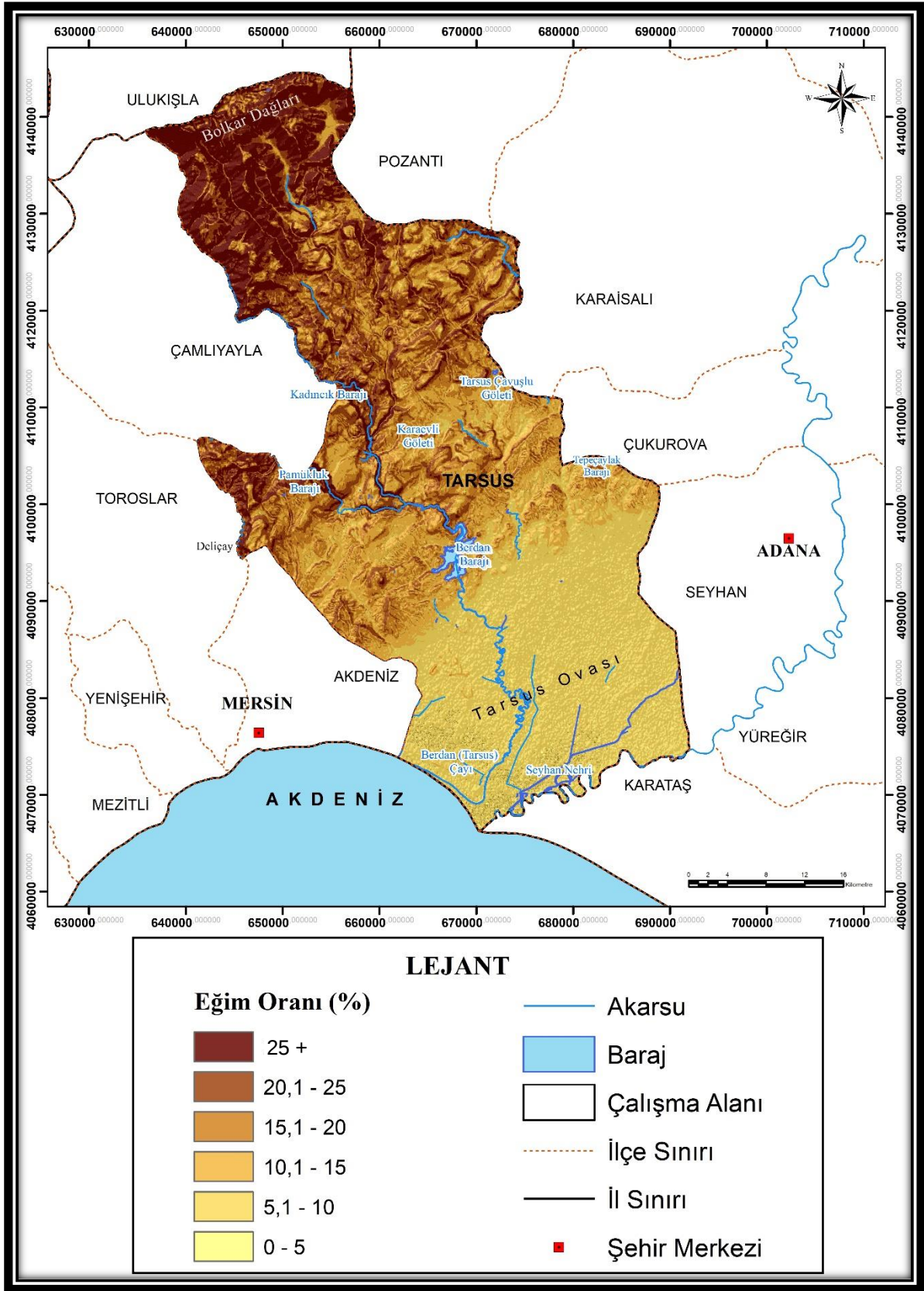

Şekil 12. Çalışma Alanının Fiziki Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Harita Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.)

4.1.2.Çalışma Alanının Eğim Haritası

Çalışma sahasının eğim haritası yapılırken genel olarak altı farklı eğim grubu belirlenmiştir. Alanda bulunan eğim grupları ‘çok yüksek’, ‘yüksek’, ‘eğimli’, ‘az eğimli’, ‘az eğimli düzlük’, ‘düz alan’ şeklindedir Tarsus kentinin eğim haritasına bakıldığında Bolkar Dağları’ndan Akdeniz kıyılarına doğru azaldığı görülmektedir (Şekil 13).

Şekil 13. Çalışma Alanının Eğim Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Harita Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.)

4.1.3.Tarsus Çayı ve Yakın Çevresinin Haritası

Tarsus Çayı'nın geçtiği yerlerden çok derin aşınmalar sonucu şekillerde oluşmuştur. Genel olarak dar ve derin özellikler gösteren değişik vadi tipleri ve boğazlar meydana gelmiştir (Şekil 14).

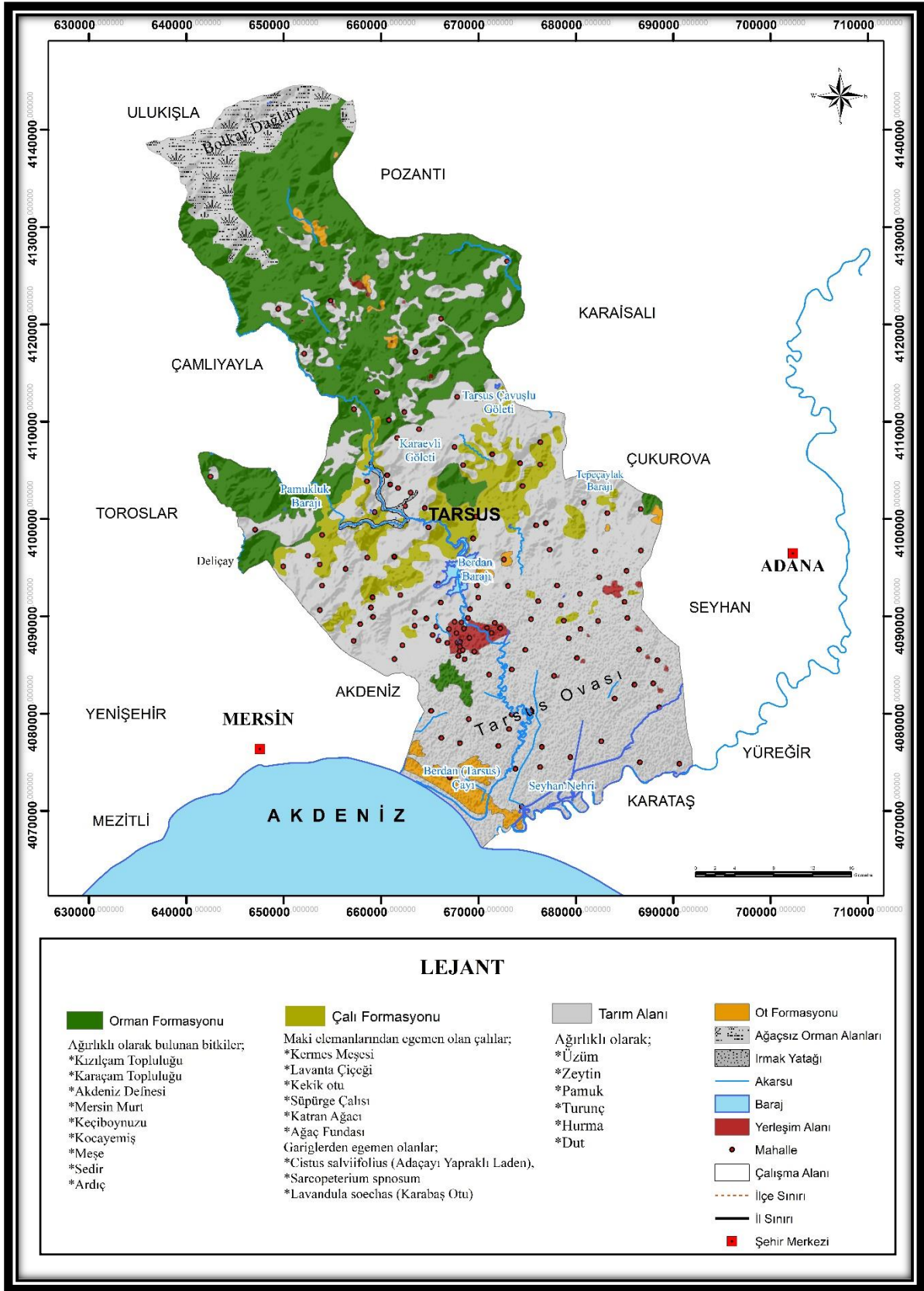

Şekil 14. Tarsus Çayı ve Yakın Çevresi Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Harita Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.)

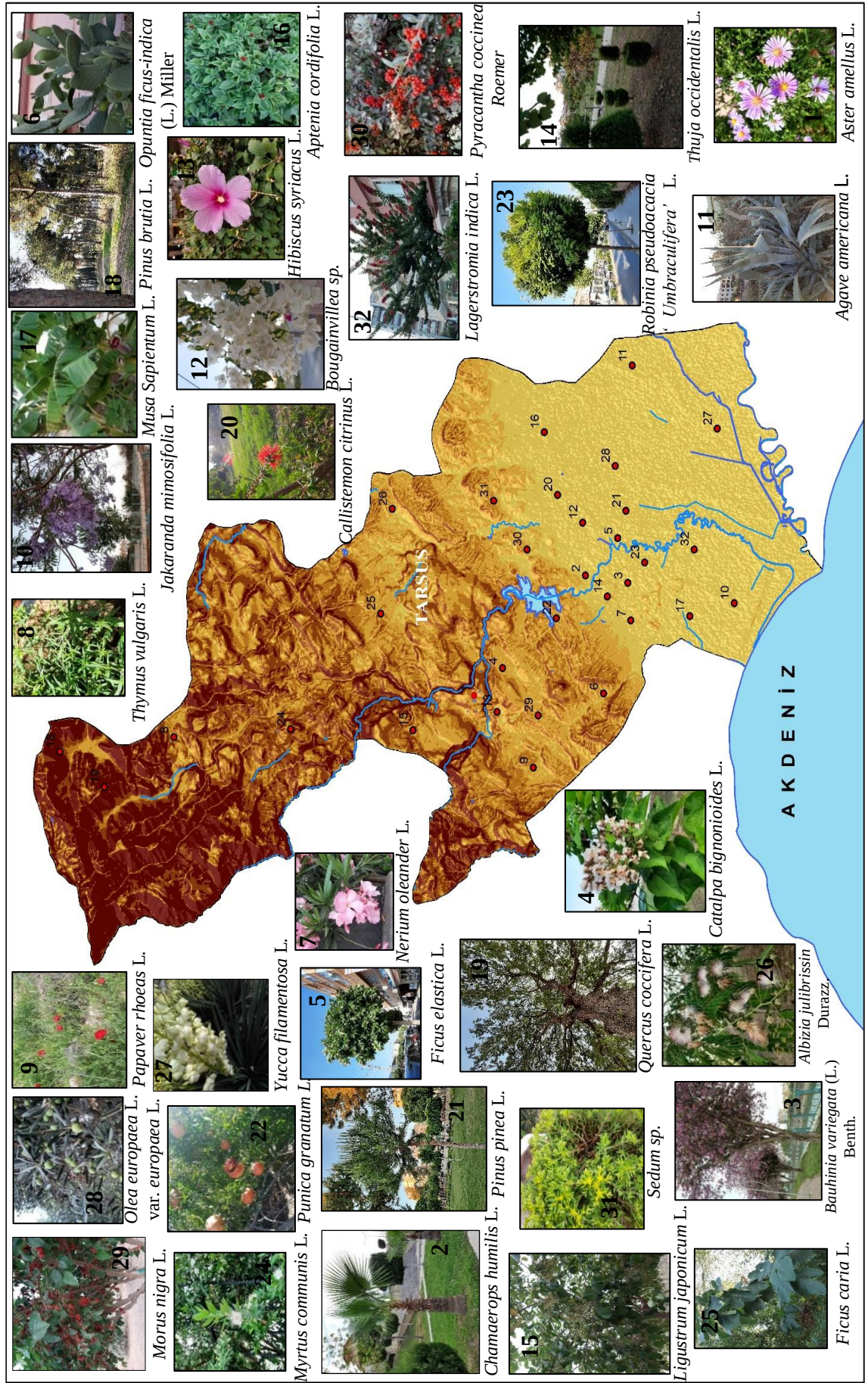
4.1.4.Çalışma Alanının Doğal Bitki Örtüsü Haritası

Çalışma alanında yükselti, eğim, toprak yapısı gibi etkenlere bağlı olarak farklı vejetasyon sınıfları oluşmuştur. Çalışma alanında orman, çalı, ot formasyonlarının yanında alanın büyük bir kısmı tarım alanı olarak görülmektedir (Şekil 15).

Şekil 15. Çalışma Alanının Doğal Bitki Örtüsü Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Orman Genel Müdürlüğü verilerinden yararlanılmıştır.)

Şekil 16. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bazı Bitkilerin Konumları

2018-2021 yıllarında alanda tespit edilen bitkilerin görselleri aşağıda yer almaktadır (Şekil 17).

Morus nigra L.

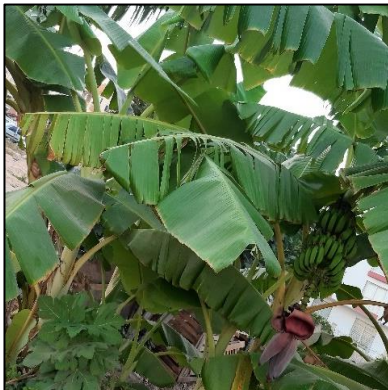
Olea europaea L. var.
europaea L.

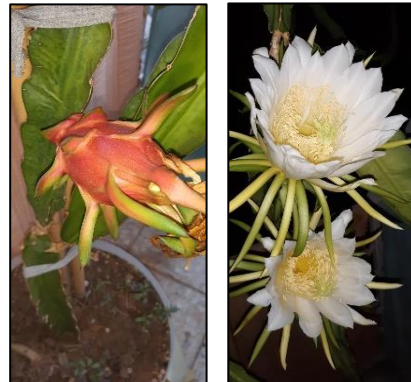
Eriobotrya japonica Lindl.

Punica granatum L.

Musa Sapientum L.

Hylocereus spp.

Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler (Özgün)

Lantana camara L.

Hibiscus syriacus L.

Sedum sp.

Plumbago auriculata L.

Lycianthes rantonnetii L.

Aster amellus L.

Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler (Özgün) (Devamı)

Aptenia cordifolia L.

Opuntia ficus-indica (L.)
Miller

Papaver rhoeas L.

Pelargonium sp.

Yucca filamentosa L.

Myrtus communis L.
subsp. *communis* L.

Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler (Özgün) (Devamı)

Chamaerops humilis L.

Jakaranda mimosifolia L.

Bauhinia variegata (L.) Benth.

Agave americana L.

Pyracantha coccinea Roemer

Lagerstromia indica L.

Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler (Özgün) (Devamı)

Robinia pseudoacacia
'Umbraculifera' L.

Thuja occidentalis L.

Ficus elastica L.

Catalpa bignonioides Walt.

Albizia julibrissin Durazz.

Bougainvillea sp.

Şekil 17. Çalışma Alanında Tespit Edilen Bitkilerden Görünümler (Özgün) (Devamı)

4.1.5.Çalışma Alanının Hidroloji Haritası

Çalışma alanında Bolkar Dağları gibi yüksek dağlık alanlardan kaynaklanan ve kısa bir mesafede Akdeniz’e akan Tarsus (Berdan) Çayı bulunmaktadır. Tarsus Çayı, araştırma alanında önemli yeryüzü şekillerinin oluşumunda ve gelişiminde en önemli etkidir. Tarsus Çayı’nın kolu olan Cehennem Deresi, Kadıncık Irmağı’ da Tarsus ilçesi için önemli bir yere sahiptir. Çalışma alanında bir diğer önemli su kaynakları ise Seyhan nehri, Pamukluk Çayı, Deliçay gibi önemli su kaynakları bulunmaktadır. Ayrıca çalışma sahasında Tarsus Çavuşlu ve Karaevli göletleri ile Pamukluk, Kadıncık, Tepeçaylak, Berdan Barajları yer almaktadır (Şekil 18).

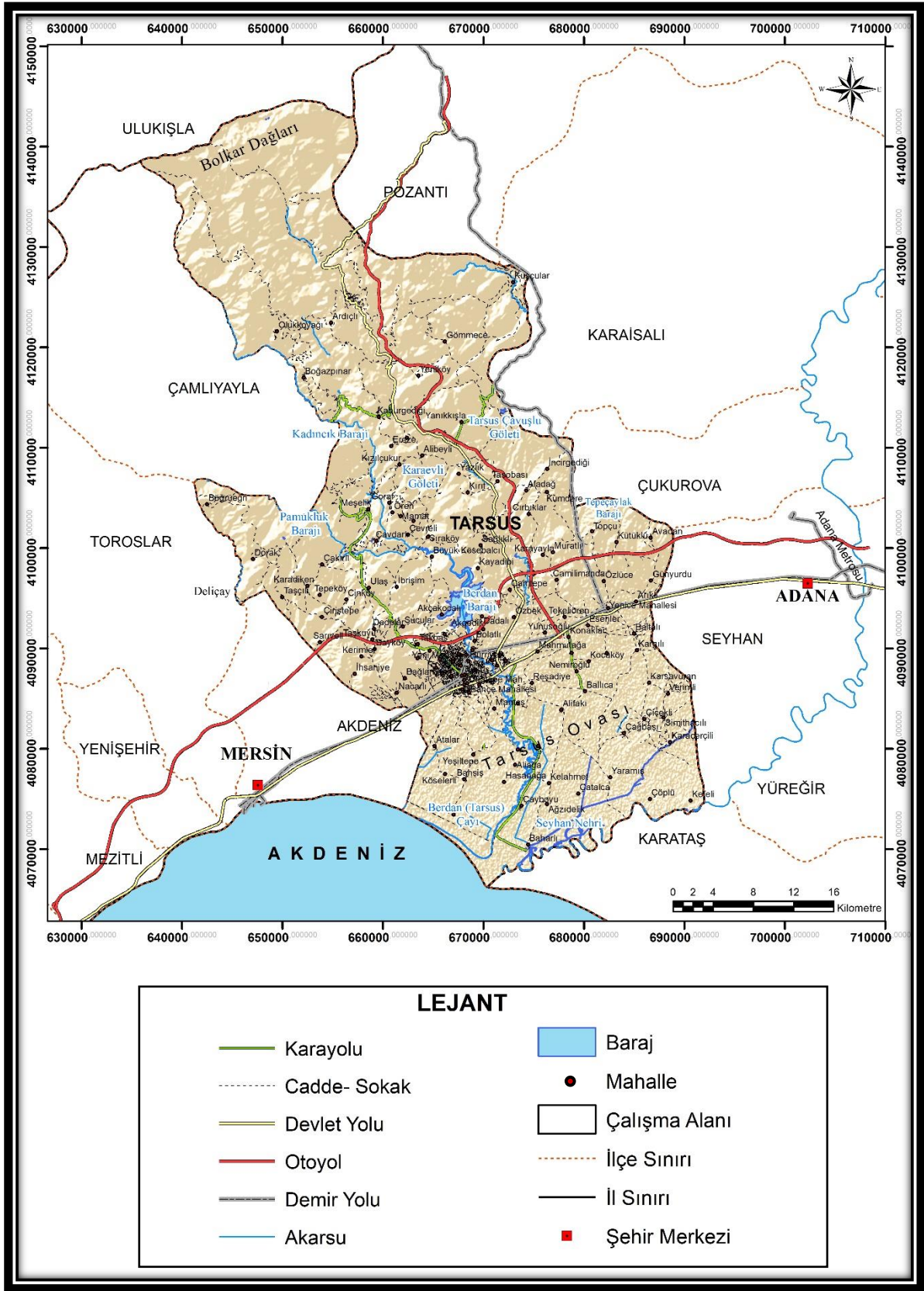

Şekil 18. Çalışma Alanının Hidroloji Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Harita Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.)

4.1.6.Çalışma Alanının Ulaşım Haritası

Tarsus ilçesinin günümüzde ticaret ve sanayi merkezi olması sebebiyle bölgede yapılan ulaşım faaliyetlerini de etkilemekte ve gelişmesini sağlamaktadır. Hem yolcu taşımak hem de ticaret amacı ile Tarsus ilçesinde, karayolu, demiryolu, havayolu, denizyolu ulaşım imkânları bulunmaktadır (Şekil 19).

Şekil 19. Çalışma Alanının Ulaşım Haritası (Anonim 2021m'deki dem verilerinden ve Harita Genel Müdürlüğü'nün verilerinden yararlanılmıştır.)

4.2.Tarsus ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyeli

4.2.1.Kültür Turizmi

a) *Atatürk Treni Müzesi*

Mustafa Kemal Atatürk'ün Tarsus'a geldiği ilk trendir. 1935 yılında Almanya'da yaptırılan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yolculuk yaptığı son yurt gezisinde kullandığı iki trenden birisidir (Şekil 20). Tren Tarsus'a 2008 yılında getirilmiş ve müzeye dönüştürülmüştür (Anonim 2020d).

Şekil 20.: Atatürk Treni Müzesi'nden Görünümler (Özgün)

b) *Nusret Mayın Gemisi Müzesi*

Nusret mayın Gemisi 1912 yılında Almanya'nın Kiel şehrinin Germania Tersanesinde inşa edilmiştir. 1914 yılında da Osmanlı donanmasına verilmiştir (Şekil 21). Nusret mayın gemisi, Birinci Dünya Savaşı'nın seyrini değiştiren dünyanın mühim ve şanlı savaş gemilerinden biridir (Kelleboz 2019).

Şekil 21. Nusret Mayın Gemisi'nden Görünüm (Anonim 2020e)

18 Mart 1915 Çanakkale Zaferinde büyük rol oynamıştır. Nusret mayın gemisi, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Çanakkale Boğazında 1955 yılına kadar görev yapmış daha sonra ise uzun yıllar yük gemisi olarak kullanılmıştır. 1990 yılında Mersin Limanında batmıştır. 1999 yılında gemi denizden çıkartılmıştır. Tarsus Belediyesi tarafından alınarak orijinaline uygun olarak onarımı yapılmıştır. 18 Mart 2003 yılından itibaren Tarsus kentinde Çanakkale Savaşı şehitleri için yapılan parkta sergilenmektedir (Erkul 2012).

c) Tarsus Müzesi

1557 yılında açık avlulu medrese olarak yaptırılan Kubat Paşa Medresesi, 1971 yılında eserlerin sergilenmesi ve korunması için müze olarak kullanılmaya başlanmıştır. Daha sonra eserlerin çoğalması ile 2020 yılında yeni müze binasında (Tarsus Eski Adliye Sarayı) hizmet vermektedir. Jeolojik Devirler, Kalkolitik Çağ, Neolitik Çağ, Paleolitik Çağ, Tunç Çağı, Demir Çağı, Arkaik, Helenistik Dönem, Roma İmparatorluğu ve Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu gibi dönemlerine ait eserler yer almaktadır. Müzede ayrıca Tunç Evi canlandırması, Ashab- Keyf (Yedi Uyurlar) canlandırması ve bazı alanlarda İslami Dönem anlatımı, Tarsus yöresinin yemek kültürü ve giyim kültürüne kadar sergilenen, tarihi ve kültürü yansıtan alanlar ve canlandırmalar yer almaktadır (Şekil 22). Müzede toplamada 2 bin 23 eser sergilenmektedir. Ayrıca uzun yıllar Tarsus yöresinde yapılan arkeolojik kazı çalışmaları ile müzeye kazandırılan eserlerden yer almaktadır (Anonim 2020f; Doğanay 2019).

Şekil 22. Tarsus Müzesi'nden Görünümler (Özgün)

d) Kırkkaşık Bedesteni

Bu yapı 1579 yılında Ramazanoğulları Beyliğinden Piri Paşa'nın oğlu İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Ticaret amaçlı kullanılan bir yapı olan Kırkkaşık Bedesteni Tarsus kentinin en önemli tarihi mekânlarından bir tanesidir. Yapı ilk inşa edildiği zamanlarda aşevi ve medrese olarak hizmet vermiştir. Cumhuriyet'ten sonra ise Kapalıçarşı şeklinde ticaret

amaçlı kullanılmıştır. Beyaz Çarşı da denilen Kırkkaşık Bedesteni, kesme taştan inşa edilmiştir, dikdörtgen bir plana sahiptir ve bedesten 7 kubbeden oluşmaktadır (Şekil 23). Bedesten olarak isim verilmesinin sebebi ise yapının dış cephesinde bulunan kaşık süslemelerinden gelmektedir (Güley Tanrıverdi 2006).

Şekil 23. Kırkkaşık Bedesteni’nden Görünümler (Özgün)

Bedesten içerisindeki dükkânlarda, yöresel el sanatlarına ait ürünler ve Tarsus yöresine ait yemekler yapılmaktadır. Bunların yanında turistler için hediyelik eşyalar satılmaktadır. Bedesten sayesinde Tarsus Kentinin bu tarihi, kültürel yapısı yansıtılmaktadır.

e) Elif Hatun Konağı (Eski Askerlik Şubesi)

Konağın 180 yıllık geçmişi olduğu bilinmektedir. Elif hatun konağının ilk sahibinin kim olduğu bilinmemektedir sadece bir pamuk tüccarına ait olduğu düşünülmektedir. Konak Viktorya tarzı bir yapıya sahiptir (Şekil 24) (Anonim 2018).

Şekil 24. Elif Hatun Konağı’ndan Görseller (Özgün)

İlk yenilenme çalışması 1800’lü yıllarda yapılmıştır. 1920 yılından sonra Askerlik Şubesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra uzun yıllar kullanılmayan konak 2013 yılında

yenileme çalışmaları başlamış 2015 yılında son bulmuştur. Tarihi dokusuna zarar vermeden yapılan yenileme çalışması sonrası hem otel hem de davet ve benzeri çeşitli organizasyonlar için kullanılmaya başlanmıştır. Konağın, 12 adet odası ve büyük bir bahçesi bulunmaktadır (Anonim 2018).

f) Eski Tarsus Evleri

Tarihi Tarsus eski evleri eski şehir surlarının içinde bulunan taş, kerpiç ve ahşap kullanılarak inşa edilen tarihi evlerdir. (şekil 25). Dar sokakların her iki kenarına sıralanmış evlerin genelde alt katlar “işlik” olarak dşnlmştir (Erkul 2012).

şekil 25. Tarsus Eski Tarihi Evlerden Görünümler (zgn)

Genel olarak eski Tarsus evleri Ömerli, Tekke, Kızılmurat, Cami-i Nur, Sofular, Tabakhane ve şehit Kerim mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Sokağa dik ya da paralel şeklinde planlanmış Tarsus evleri tarihi ve kültürü yansıtmaktadır (Erkul 2012).

Tarsus evlerinin alt katı ambar, st katı ise yaşam alanı olacak şekilde inşa edilmiştir. Tarsus yöresinin hayvan besleme alışkanlıklarından dolayı ve Çukurova’da yetişen pamuk çok yer kapladığı için alt kısımda yapılan duvarları yüksek ve geniş planlı alanda yani ambarda saklanmaktadır. Tarsus evlerinin geleneksel özelliklerinden biride yüksek duvar ve avlunun olmasıdır. Bu yapılara zamanla gereklilikten dolayı banyo ve mutfak eklemeleri yapılmıştır. Diğeryandan Tarsus eski evlerinin bir diğery önemli özelliğı ise kapılarıdır. Evlerin iç kısımlarında daha sade bir görünüm varken giriş bölümlerinde süsleme olarak geometrik ve bitkisel desenler dikkat çekmektedir (Erkul 2012). Tarsus evlerinde yapılan yenileme çalışması sonrasında turizme kazandırılmıştır.

g) Şah-ı Meran Efsanesi ve Eski Hamam (Şahmeran Hamamı)

Şah-ı Meran, yılanların şahı anlamına gelmektedir. Alt tarafı yılan üst tarafı ise insan şeklinde tasvir edilmiştir (Şekil 26). Bu efsanenin Tarsus kentinde geçtiğine inanılır. Tarsus ve yakın çevresinde efsane farklı şekillerde de anlatılmaktadır. Efsanelerin, konusu aynı olmakla birlikte kişilerin isimleri değiştirilerek anlatılanları da bulunmaktadır. Camsab ya da Lokman Hekim Şah-ı Meranı ilk gören kişi olarak düşünülür. Efsanenin farklı anlatımları bulunduğu için kesin olarak bilinmemektedir. Ama genel olarak bütün efsanelerde Tarsus hükümdarının iyileşmesi için Şah-ı Meranın öldürüp etini yediği söylenmektedir (Çıplak 2007).

Şekil 26. Şahmeran Heykelinden Bir Görünüm (Özgün)

Efsaneye göre Şahmeran'ın öldürüldüğünü yılanlar o günden beri bilmemektedirler. Şahmeran, yılanlara hamama yıkanmaya ve oradan da bir düğüne gideceğini söyleyerek yılanların yanından ayrılmıştır. Yılanlar ise, o günden beri şahmeranı beklemekte, duydukları davul sesi ile düğünün devam ettiğini sanmaktadır. Tarsus'un, Şahmeran'ın öldürüldüğünü öğrenen yılanlar tarafından bir gün istila edileceği rivayet edilir (Çıplak 2007)

Bahsi geçen bu hamam adını Şahmeran isminden almıştır. Tarsus'ta Kızıl Murat Mahallesi'nde Şahmeran Sokak'ta yer almaktadır. Bu hamamın inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir. Günümüzde de halka açık olan hamam, tarihî bir özelliğe sahip olmakla birlikte yılanların şahı olan şahmeranın bu hamamda öldürüldüğüne inanılmaktadır. Bunun sebebi ise hamamda göbek taşında ve yine iç bölümdeki duvarlarında bulunan kırmızı rengin, burada öldürüldüğü belirtilen şahmeranın kanı olduğu düşünülmektedir (Erkul 2012).

ğ) Antik Yol

Antik yol, Tarsus kentinin Kızılmurat mahallesinde yer almaktadır. Bu alanda, 1993 yılında yapılan bir çalışma sırasında tarihi kalıntılar bulunmuştur (Şekil 27). Roma devrinden kalma antik yolun iki yanda bulunan yağmur suyunu tahliye etmek için hazırlanmış yağmur kanalları bulunmaktadır (Yanılmaz 2000).

Şekil 27. Tarsus Antik Yol Kalıntılarına Ait Görünümler (Özgün)

Kazı çalışmaları sonucu bulunan kalıntılar ise doğu-batı yönlü bir cadde ve buranın etrafında farklı dönemlere ait yapı kalıntıları olarak gün yüzüne çıkmıştır. Antik çağ döneminde uzun yıllar kullanıldığı ve birçok ünlü ismin (St. Paul, Cicero, Julius Case (Augustus), Athenedoros, Nestor, Kleopatra, M. Antoius, Augustus ve Hadrian) kullanmış olduğu da tahmin edilmektedir. Tarsus'un iki bin yıl önceki tarihini ve kültürünü yansıtan Antik Cadde de birde Roma evi saptanmıştır. Caddenin genişliği 6,5 m olup çalışmalarla birlikte yaklaşık olarak 60-65 m'lik kısmı gün yüzüne çıkarılmıştır (Yanılmaz 2000; Erkul 2012).

h) Kleopatra Kapısı (Deniz Kapısı)

Tarsus kentinde Mersin Caddesi üzerindeki alanda yer alan Kleopatra Kapısı, antik kente ait ayakta kalan tek kapısı olarak bilinmektedir. Yapılan araştırmalar sonrasında kapının yapımında kullanılan malzemeden yola çıkarak kapının Bizans Dönemi sonları ya da Abbasi Dönemi'nde inşa edildiği saptanmıştır (Şekil 28). Kapının yapımında kesme taşlar ve horasan harcı kullanılmıştır. Kentte, savaş anında kapılar kapanmaktaydı. Kleopatra kapısı da bu surların kapılarından birisidir (Bozlak 2008).

Şekil 28. Şehir Merkezinde Bulunan Kleopatra Kapısı'ndan Görünümler (Özgün)

Antik Tarsus kentine girişi sağlayan Dağ kapısı, Adana kapısı ve Deniz kapısı olmak üzere üç kapısı bulunuyordu. Geçidi oluşturan tek kemeri at nalı şeklinde olup kapının yerden yüksekliği yaklaşık 8-9 m ve orta genişliği ise yaklaşık 5-6 m'dir. Tarsus'un 18.'nci yüzyıl sonlarına kadar sağlam kalan üç kapılı surları, 1835 yılında Mısırlı İbrahim Paşa tarafından yıktırılmıştır. Geriye ise sadece iki ayak üzerinde kalan tek kemerli (Kleopatra Kapısı) Deniz Kapısı kalmıştır. Bu kapı Limana yakın olduğundan dolayı deniz kapısı da denilmektedir. Kleopatra kapısı denilmesinin sebebi ise, Mısır'ın ünlü kraliçesi Kleopatra'nın sevgilisi Romalı General Antonius ile Tarsus'ta buluşmak üzere geldiklerinde, o zaman limanı olan Gözlükule'de büyük bir törenle karşılanmışlar ve Deniz Kapısı'ndan şehre geldiği bilinmektedir. Bundan dolayı kapıya Kleopatra Kapısı denilmektedir. Ayrıca Evliya Çelebi, Tarsus Kleopatra Kapısından bahsederken İskele Kapısı ismini kullanmıştır. Kleopatra kapısı sonraki yıllarda yıkılmış ve daha sonraları devşirme taşlardan yenileme çalışması yapılmıştır (Uçar 2000).

ı) Kubat Paşa Medresesi

Kubat paşa medresesi, Ulu Camii'nin aşağı yukarı 150 m kuzeydoğusunda yer almaktadır. Bu medrese 1553 yılında Ramazanoğullarından Piri Paşa'nın kardeşi Kubat Paşa tarafından yaptırılmıştır (Şekil 29). Geleneksel Selçuklu mimari tarzında olan yapı düzgün kesme taştan dikdörtgen planlı yapılmış ve ortada avlunun çevresinde 16 adet oda yer almaktadır. Avluya açılan bu odaların kapı girişleri ve pencereleri ahşap olup pencerelerin korkuluk demirlerini de Osmanlı cami ve medrese binalarının tarzına uygun olarak çokgen bağlantılı kare şeklindedir. Ayrıca odaların tavanları tonozlu ve odalarda birer ocak mevcuttur (Yanılmaz 2000; Güley Tanrıverdi 2006).

Şekil 29. Kubat Paşa Medresesi’nden Görünümler (Özgün)

Kubat Paşa Medresesi 1971 yılında müze olarak kullanılmaya başlanmıştır. Maalesef Kubat Paşa Medresesi eserlerin sergilenmesi ve saklama koşullarına uygun olmadığı için 1999 yılında Tarsus 75. Yıl Kültür Merkezi içerisinde müze için ayrılan bölüme alınmıştır. (Doğanay 2019). Ancak günümüzde Kubat Paşa medresesinin restorasyonu yapılarak ‘Kent müzesi’ olarak kullanıma kazandırılmıştır.

i) Gözlükule Höyüğü

Tarsus’un ilk kurulduğu yerleşim bölgesi olarak bilinen ve Gözlükule olarak adlandırılan tepelik alan günümüzde Tarsus Kentinin merkezinde bulunmaktadır. 300 m çapında, 25-35 m yükseklikte bir alandır (Şekil 30). Gözlükule hem Toros Dağları’nın en önemli geçişlerinden biri olan Gülek Boğazı’na Çukurova Tarafından hâkim olması hem de Berdan Nehri üzerinden Akdeniz’e ulaşımının olmasından dolayı daima önemli bir yere sahiptir. Neolitik dönemden beri yerleşim yeri olarak kullanılan Gözlükule’de bu zamana kadar farklı dönemlere ait toplam 33 tabaka saptanmıştır. İlk yerleşilen köyden, bu zamana kadar Tarsus kentine kadar olan yerleşim tam 9000 yıl aralıksız sürmüştür. Gözlükule alanının tabakalarının büyük bir bölümünü, M.Ö. 3300’den başlayan Tunç Çağı yerleşkesidir (Uçar 2000; Bozlak 2008).

Gözlükule alanını ilk olarak 1934 yılında Einar Gjerstad tarafından yapılan yüzey çalışmalarında tespit edilmiştir. Gözlükule alanındaki ilk kazı çalışmaları ise 1935 yılında Hetty Goldman tarafından yapılmaya başlanmış ama 2. Dünya savaşı sebebiyle 1939 yılında son bulmuştur. Daha sonra tekrardan 1947 ve 1949 yıllarında devam etmiştir. Neolitik dönemden İslam dönemine kadar farklı kalıntılara ulaşılmıştır. 2001 yılında Boğaziçi Üniversitesi bünyesinde 2001 ve 2006 yılları içerisinde harekete geçilmiştir. 2007 yılında ise ilk kazı

alışması başlamıştır. Gözlükule höyüğünde bulunan Erken İslami, Klasik dönem ve Geç Tunç çağı zamanına ait tabakalarında araştırmalar ve kazılar 2017 yılında da sürmüştür (Uçar 2000; Boztrak 2008).

Şekil 30. Gözlükule Höyüğünde Yapılan Kazı alışma Alanından Görünümler (Özgün)

j) Roma Yolu

Tarsus' a 15 km uzaklıkta Sağlıklı köyünün yukarı tarafında bulunan dağlık alanda ana kaya üstünde serpantin (Yılan Taşı) ile kaplanmış Roma Yolu bulunmaktadır (Şekil 31). Roma yolu yüksek bir mevkide olduğundan bu bölgeden Tarsus ve yöresi sahile kadar görülebilmektedir. Roma yolunun genişliği ise aşağı yukarı 3 m civarındadır. Yolum 3 km'lik bölümü ise sağlam vaziyettedir. Roma Yolunun iki yanında da var olan bordür taşları yol sonuna kadar sürmektedir. Yolum üzerinde, tek sıra kesme taştan yapılmış, 8,80 m yüksekliği ve 5,20 m genişliği olan kemerli bir kapı da yer almaktadır (Erkul 2012).

Şekil 31. Sağlıklı Köyü Roma Yolu'ndan Görünüm (Anonim 2020g)

k) Donuktaş Roma Tapınağı

DonuŖtaŖ, Tarsus kentinin Tekke mahallesindedir. Tarsus kentinde bulunan en eski anıt olarak bilinmektedir. Eski bir yapı olan DonuktaŖ, dikdörtgen biçimindedir ve iç içe bölümleri bulunmaktadır (Ŗekil 32).

Ŗekil 32. DonuktaŖ Tapınağından Görümler (Özgün)

DonuktaŖ XVIII.yy'dan itibaren birçok arkeolog tarafından görölmüş ve farklı yorumlar yapılmıştır. Tarsus Roma'ya bağı Kilikia'nın başkentidir. Tarsus kenti M.S. 132 yılında imparatoru Hadrianus kendi için İmparator Kültü alır. Tarsus kentinde buluna DonuktaŖ Tapınağı Hadrianus'un İmparator Kültü için yapılmıştır. DonuktaŖ tapınağının günümüzdeki hali tapınağın sadece bir bölümüdür. Yani sadece tapınağın alt kısmıdır. Bu alanda yer alan dikdörtgene benzeyen sert dökme beton (opus camentitium), tapınağın podyumu olarak inşa edilmiştir. Tapınağın esas duvarları, onun etrafını dolanan kireç taŖı bloklardır. Hadrianus Tapınağı, dikdörtgen sert dökme beton ve onun etrafını çevreleyen kireç taŖı blokların üzerine yapılmıştır. O zamanda çok tanrılı dönemi bitmesi sonucu tapınak yıkılmış ve geriye sadece dikdörtgen sert beton alan kalmıştır (Anonim 2021n).

l) Altından Geçme (Roma Hamamı)

Altından geçme, Tarsus kent merkezinde Eski Camii'nin 50 m kuzeyinde bulunmaktadır (Ŗekil 33). Tarsus kenti için önemli bir yere sahip olan bu Hamam kalıntısı, Roma İmparatorluk dönemine ait olduğı bilinmektedir. DonuktaŖ Tapınağı ile aŖağı yukarı teknik ile inşa edilmiştir (Erkul 2012).

Büyük bir yapı olarak inşa edilmesinden dolayı ve arka mahalleye ulaşımı kolaylaŖtırmak için yapılan geçitler bugün halk tarafından Altından Geçme ya da Kemer Altı olarak isimlendirilmektedir. Günümüze kadar çok fazla zarar gören yapıdan geriye sadece iki ana blok kalmıştır. Doğı-Batı eksenli ve yine ona dik kesen Güney-Kuzey eksenli iki duvar 3

m kalınlığında ve aşağı yukarı 9 m yüksekliğindedir. Bu iki duvarın keşiştiği Kuzey-Batı bölümünde üzeri kubbe ile örtülmüş bir eyvan bulunmaktadır. Hamam, moloz taşlarla roma betonu tekniği ile inşa edilmiştir (Uçar 2000; Erkul 2012).

şekil 33. Tarihi Roma Hamamından Görünümler (zgn)

m) Justinianus Köprüsü (Bac Köprüsü)

Justinias köprüsü, Adana-Ankara karayolunun Tarsus girişinin kuzeyinde yer almaktadır. Berdan (Tarsus) ayı zerindeki bu üç gözlü köprü, Bizans İmparatoru Justinianus tarafından yapılmıştır (şekil 34). Eskiden yörede yaşayan insanlar kentte girişte Bac vergisi aldığı için daha sonraları köprü Bac Köprüsü adını almıştır. Köprü üzerinde birkaç kez yenileme çalışması yapılmıştır. En son yapılan yenileme çalışması ise 1978 yılında yapılmıştır (Erkul 2012).

şekil 34. Adana –Ankara Karayolu Tarsus Girişinin Kuzeyinde Yer Alan Justiniaus (Bac) Köprüsü’nden Görünüm (zgn)

n) Tarsus Şelale (Roma Kaya Mezarları)

Tarsus kent merkezinin kuzeyinde Berdan (Kydnos) Çay'ı üzerindedir. Berdan Nehri Tarsus ovasından geçerken nehir suyu 5 metrelik bir yükseklikten aşağıya dökülerek şelale oluşturmaktadır (Şekil 35). Tarsus şelalenin bulunduğu alan eskiden Romalılar döneminde nekropol (mezarlık) olarak kullanılmıştır. Şelalenin bulunduğu alanda konalemera yapıya sahip kayalara oyularak yapılmış mezarlar nehrin akış yükseltisi altında ortaya çıkmasından sonra oldukça tahrip olmuş durumdadır (Anonim 2021n).

Şekil 35. Tarsus Şelalesinden Görünümler (Özgün)

o) Karboğazı Kuvayi Milliye Anıtı

Anıt, Gülek Mahallesi mevkiindedir. Karboğazı Kuvayi Milliye Anıtı Çukurova için büyük bir zaferin sembolüdür (Şekil 36).

Şekil 36. Karboğazı Kuvayi Milliye Anıtından Görünüm (Anonim 2021o)

Pozantı'dan çıkamayan Fransızlar, Kuvayi Milliye tarafından sürekli taciz edilmekteydiler. Bundan dolayı 25 Mayıs 1920 tarihinde tabur komutanı Binbaşı Menil, ordusuyla Pozantı'daki ablukadan kurtulup Mersin'e gitmek için yola çıkarlar. Giderken yanlarına Kumcu Veli'yi ve Gülekli Hatice'yi alırlar. Kumcu Veli ve Gülekli Hatice Fransızları Elmalı Boğazı'na yönlendirerek oradan Karboğazı'nın dik yamaçlarında pusuya düşmesini sağlamışlardır. Karboğazı savaşı Ankara Anlaşması'nın imzalanmasına da sebep olmuştur. Çukurova'nın kurtuluşu olarak bilinen bu olayı temsil etmek için Karboğazı'na Kuvayi Milliye anıtı yapılmıştır (Anonim 2021o).

ö) Yeni Hamam

Ulu Cami'nin bulunduğu alanın doğusunda yer almaktadır. 1785 yılında Mir el-Hac Tor-zade tarafından yaptırılmıştır. Bugün hala kullanılan yapının kitabesinin de bulunduğu batıdaki portali yıkılmıştır. Hamam, soyunma, ılıkılık, sıcaklık ve külhan bölümlerinden oluşmaktadır (Güley Tanrıverdi 2006).

p) Tarsus Özgürlük Yazıtı

MS 222-235 yıllarında Roma İmparatoru olan Severius Alexander'ın adına yazılı Tarsus'ta bulunan bir yazıt, Tarsus'un diğer eyaletlerden üstün ve özgür bir konuma sahip olduğunu anlatan bir belgedir. Bu yazıt Tarsus'ta, Yeni Hamam'ın duvarında bulunmuş ve 1982 yılında Kleopatra Kapısı'nın iç kısmındaki küçük parka dikilmiştir. Yazıtın üstündeki İmparator'un heykeli ise bulunamamıştır (Anonim 2019a).

r) Gülek Kalesi

Gülek kalesi, Tarsus kentinin 65 km kuzeyinde bulunan Gülek mahallesinin 8 km yukarısında yer almaktadır (Şekil 37). Orta Çağ'ına kadar uzanan bir geçmişi bulunmaktadır. Gülek kalesi, Tarsus'a giden yolun girişinde yer aldığı için stratejik olarak önemli bir konumdadır (Anonim 2020h).

Şekil 37. Gülek Kalesinden Görünüm (Anonim 2020h)

Kalenin teknik yapısı, taş işçiliği ve yüzeyde bulunan kalıntılardan dolayı Gülek kalesinde farklı dönemlerde ait yerleşmeler tespit edilmiştir (Şekil 38). Kaleye giriş güneyde bulunan kapıdan girilmektedir. Kuzey ve kuzeydoğusu çok dik sarp kayalıklar üzerindedir ve güney tarafı gibi sağlamlaştırılmaktadır. Gülek kalesi konumu bakımından yöre halkı tarafından Torosların damı olarak adlandırılmaktadır (Anonim 2020i).

Şekil 38. Gülek Kalesinden Görünüm (Anonim 2020i)

s) Çavuşlu Kalesi

Tarsus ilçesinde bulunan Çavuşlu kalesi Çavuşlu köyü mevkiindedir. Vadiye hâkim bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Gözetleme kulesi olarak ta bilinen Çavuşlu kalesi doğa ile iç içe olması ve tarihi geçmişi bakımında önemli bir yere sahiptir. Orta çağda inşa edilmiş olan kule iki katlı dörtgen plan üzerine inşa edilmiştir. Yapı malzemesi olarak kesme taş kullanılmıştır (Anonim 2021ö)

ş) İbrahim Paşa Tabyaları

İbrahim paşa tabyaları Tekir (Akçatekir) yaylası mevkiindedir. Osmanlı Dönemini yapılarından olan bu tabyalar yaklaşık olarak 1830'lu yıllarda doğudan gelecek olan düşman saldırısına karşı İbrahim paşa tarafından yaptırılmıştır. Yüksek bir tepe üzerinde bulunan bu tabyalar Kızıl Tabya (Büyük veya Fenerli Tabya) olarak ta bilinmektedir. Alanda bulunan diğer tabyalar ise Yer Tabyaları, Armutlu Tabya ve Ak Tabya (beyaz-küçük tabya)'dır. Kızıl tabya ve Ak Tabya karşılıklı olarak iki yüksek tepeye yapılmıştır (Yücel 2012; Anonim 2021ö).

t) Tarsus Barajı (Berdan barajı)

Tarsus kentini kuzeyinde yer almaktadır. Tarsus kenti topraklarını Tarsus Çayı ve Seyhan Nehri'nin topladığı akarsular sulamaktadır (Şekil 39). Tarsus Çayı üzerinde Berdan Barajı, bu akarsuyun kollarından Kadıncık Deresi üzerine de Kadıncık 1 ve Kadıncık 2

Hidroelektrik santralleri yapılmıştır. Tarsus Barajı kent merkezine 2 km uzaklıktadır (Anonim 2021p).

Şekil 39. Tarsus Barajından Görünümler (Özgün)

Tarsus Baraj gölü, Tarsus'un kuzeyinde bulunan ovadaki bahçeleri, tarım arazilerini, Tarsus'un içme suyunu karşılamaktadır. Mesire alanı olarak kullanılan Tarsus Barajı'nda çevre düzenlemesi yapılmış ve içerisinde açık hava gösteri merkezi, açık hava sineması, halı saha, hayvanat bahçesi, büfeler, mescit ve çocuk oyun alanları bulunmaktadır (Anonim 2021p).

u) Hayvanat Bahçesi

Tarsus Hayvanat Bahçesi ilk olarak kent merkezine kurulmuştur. Hayvanat bahçesinin bulunduğu alanın küçük olması ve bundan dolayı hayvan varlığının az olması sebebi ile hayvanat bahçesi 27 Aralık 2013 tarihinde Tarsus'un kuzeyine taşınmıştır (Şekil 40). 110 da'lık bahçe Tarsus Baraj gölünün güney batısında Bolatlı Mahallesi içinde yer almaktadır (Altıntaş 2021).

Şekil 40. Tarsus Hayvan Parkının İçerisinden Görünümler (Özgün)

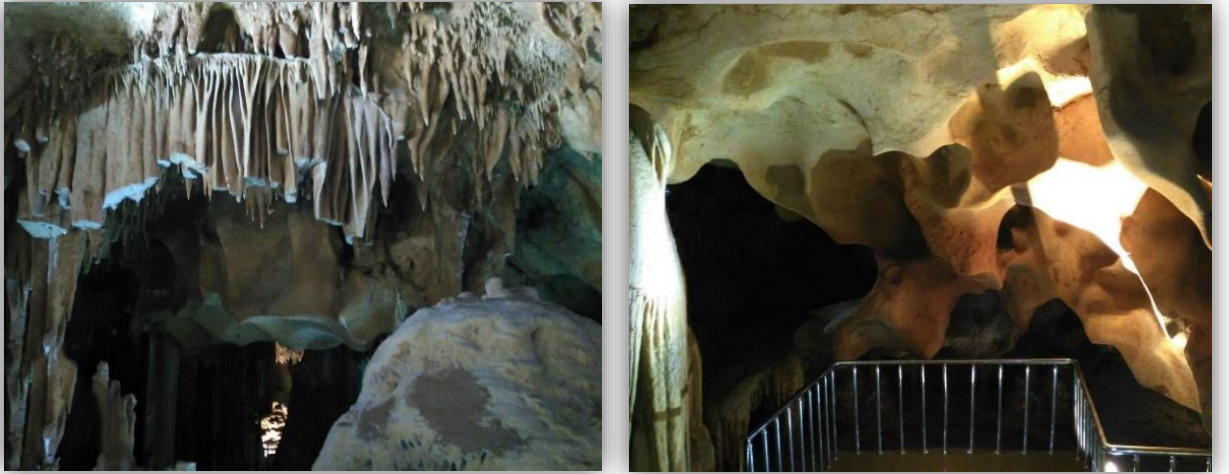
Tarsus hayvanat bahçesi filden zebraya kadar oldukça farklı türden hayvanlara ev sahipliği yapmaktadır. Hayvanat bahçesi bünyesinde ilk olarak 40 civarında hayvana ev sahipliği yapmıştır. Daha sonra bu sayı 2014 yılında 60 ve 2018 yılında zebra 81. tür olarak hayvanat bahçesine dâhil edilmiştir. Günümüzde ise hayvan sayısı da bin 350 civarındadır (Altıntaş 2021).

4.2.2.Mağara Turizmi

a) Taşkuyu Mağarası

Taşkuyu Mağarası, 2006 yılında Taşkuyu Mahallesi'ne yapılan yol ve çevre düzenleme çalışması sırasında gün yüzüne çıkmıştır. Taşkuyu Mağarası Tarsus'un 10 km kuzeybatısında yer almaktadır.

Mağaranın girişi deniz seviyesinden 214 m yüksekliktedir. Mağara 470 m uzunluğundadır. Mağaranın içerisinde hava sıcaklık değeri 19 °C ile 24°C arasındadır. Mağara birbirine bağlı geçitlerden meydana gelmektedir. Bu geçitlerde sarkıt, dikit, sütun, duvar ve perde damla taşları, örtü damla taşları mağaranın doğal yapısını oluşturmaktadır (Şekil 41). Bu mağaranın diğer mağaralardan ayıran özelliği ise mağara içerisinde rastlanan egzantirikler ve mağara incilerinin varlığıdır (Kelleboz 2019).

Şekil 41. Taşkuyu Mağarası'ndan Görünümler (Özgün)

4.2.3. Gastronomi Turizmi

Tarsus kentinde tarih boyunca birçok farklı kültürlerden insanlar yaşamıştır. Tarih boyunca Tarsus'ta yaşayan medeniyetler kenti, kendi inançları ve kültürlerine uygun olarak yaşamış ve günümüzde farklı kültürlerde izler bırakmışlardır. Geçmişten günümüze hem kültürel hem de tarihsel olarak bıraktıkları mirasların yanında yemek kültürlerini de nesilden nesile aktarmışlardır.

Rum, Ermeni, Giritli, Hristiyan, Arap mutfak kültürü ve en önemlisi Osmanlı mutfak kültürü Tarsus mutfak kültürünün özünün meydana getirmektedir. Tarsus mutfak kültüründe en önemli öge acı, ekşi ve çeşitli baharatlardır. Ayrıca buğday Tarsus mutfağının önemli unsurlarından biridir (Şahin Perçin ve Keskin 2019).

Tarsus mutfak kültüründe zeytinyağı ile yapılan yemekler Giritlerin mutfak kültüründen geçmiştir. Ayrıca Tarsus mutfağının ayrı bir lezzeti de tahindir. Tarsus çayı, Tarsus kentinin içinden geçmektedir ve Tarsus kent topraklarını beslemektedir. Bu sebeple bu topraklarda pamuk, incir, mısır, turunçgiller gibi çok çeşitli bitkiler yetişmektedir. Tarsus'un topraklarında yetişen kendine has üzüm pekmez yapımında kullanılmaktadır.

Tarsus kentine ait yöresel lezzetleri ise; Tarsus çöreği, fındık lahmacun, humus, şırdan, içli köfte, sini köftesi, analı kuzulu, tantuni, karın dolması, sıkma, mumbar, ciğer kebabı, kısır, sini köfte, babagannuş ve kuru patlıcan dolmasıdır. Tatlılarda; palıza, muska, baklava, kerebiç tatlısı, mamül, şam tatlı, karakuş tatlısı, halka tatlı, incir tatlısı, kabak tatlısı, şam tatlı, cezerye, tahin helvası, yayla bandırması ve karsambaçtır. İçeceklerden ise; boyan, şalgam suyu, kaynar, meyan şerbeti, menengiç kahvesi ve Tarz-ı hususi (Tarsusi) türk kahvesidir. Tarsus üzümü ve dikenli incirde Tarsus'un lezzetlerindendir (Şekil 42) (Torun 2014; Kibar 2021).

Humus

Fındık

Sıkma

Tarsus

İçli Köfte

Tantuni

Yayla Bandırması

Karsambaç

Cezerye

Şekil 42. Çalışma Alanına Ait Bazı Yöresel Lezzetler (Kibar 2021)

4.2.4.Festival Turizmi

Festivaller, insanların hayatında önemli bir yer sahiptir. Festivaller yapıldığı yörenin sosyal ve kültürel zenginliklerinin göstermekle birlikte ekonomik kalkınmayı da sağlamaktadır. Festivaller sosyal, kültürel ve dini farklılıkları tanıtmak, keşfetmek amacıyla ve insanların sosyalleşmesi için yapılan etkinliklerdir. Festivaller yerli ve yabancı turistleri çeken önemli rekreasyonel aktivitelerden birisidir. Festivalere katılmak insanların farklı insanları tanımaları onların kültürünü anlamalarını ve dünya hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlamalarına da katkıda bulunmaktadır (Cudny 2013).

Tarsus kentinin kültürel mirasın geliştirmek, yörenin kendine özgü özelliklerini göstermek ve nesilden nesile aktarımını sağlamak için festival turizmi önemli bir yere sahiptir. Bununla birlikte bu bölgede festivallerin yapılma sebeplerinden bir tanesi de ekonomik açıdan bölgenin kalkınmasını sağlamaktır.

Tarsus'ta düzenlenen festivaller ve şenliklerinden ilk olarak Tarsus Üzüm Bayramı ve Kültür Festivalidir. Tarsus'ta 120 bin dekar alanda üzüm yetiştirilmektedir. Festival, üzüm hasatını kutlamak amacıyla yapılmaktadır. Festivalde, çiftçilerin sorunlarının dile getirilmesi, bilinçlendirilmesi ve özellikle Tarsus yöresine özgü üzüm çeşidi olan Tarsus Beyazı'nın tanıtılmasının hedeflenmektedir (Şekil 43) (Anonim 2015a).

Şekil 43. Tarsus Üzüm Festivalinden Görünümler (Anonim 2011)

Tarsus Eshab-ı Kehf'te Hıdrellez Şenlikleri Eshab-ı Kehf Mağarasının bulunduğu alanda başlayıp Tarsus yarenlik alanında devam etmektedir. Şenlikler Tarihi Mehteran Takımı'nın töreni ile başlar ve bisiklet yarışması, karakucak güreşleri, Kur'an-ı Kerim dinletisi, Halil İbrahim Sofrasının kurulması ve gibi etkinlikleri şeklinde devam etmektedir (Şekil 44) (Anonim 2015a).

Şekil 44. Tarsus Eshab-I Kehf'te Hidrellez Şenliklerinde Görünüm (Anonim 2017)

Geleneksel Çukurova Karboğazı Zafer Şöleni kutlamaları da Tarsus'a bağlı Gülek Beldesinde yapılmaktadır. Geleneksel olarak her yıl yapılan Karboğazı Zafer Şöleninin amacı, Çukurova'nın düşman işgalinden kurtuluşunda önemli yere sahip 44 Kuvayı Milliyeci'nin bir tabur Fransız askerine karşı kahramanlık gösterdiği Toroslar'daki Karboğazı Geçidi'ni anmak ve kutlamak için yapılmaktadır. Düzenlenen şölende Bando gösterisi, konserler, tiyatro gösterileri, Kafkas oyunları, halat çekme, yoğurt ve simit yeme gibi yarışmalar, yöresel oyunlar, Akdeniz Mehter Takımı gösterisi, Atlı Akrobasi gösterisi gibi gösteriler düzenlenmektedir (Şekil 45) (Anonim 2015a).

Şekil 45. Geleneksel Çukurova Karboğazı Zafer Şöleni kutlamalarından görünüm (Anonim 2019b)

Tarsus Uluslararası Yarı Maratonu ilk olarak 2004 yılında yapılmaya başlamış ve her yıl Mart ve Nisan aylarında yapılan bir atletizm etkinliği olarak devam ettirilmektedir (Şekil 46). Bu faaliyette yarı maraton dışında halk koşusu da yer almaktadır. Tarsus Kaymakamlığı, Tarsus Belediyesi, Sağlık ve Eğitim Vakfı gibi çeşitli kurumların iş birliğinde yapılan etkinlik sivil toplum kuruluşları tarafından da desteklenmektedir. Uluslararası bir atletizm etkinliği olan yarı maraton koşusuna birçok ülkeden katılım sağlanmaktadır (Anonim 2015a).

Şekil 46. Tarsus Uluslararası Yarı Maratonundan Görünüm (Anonim 2018a)

Bunların yanında bölgede, Off Road Şenlikleri, Bisiklet Festivali, Karakucak Güreşleri, Cumhuriyet Güreşleri, Tarsus Yenice Barış ve Kültür Festivali, Uluslararası Karacaoğlan Şiir Akşamları, Uluslararası İşçi Filmleri Festivali, Karboğazı Doğa ve Spor Festivali, Gastronomi Günleri, Göçük Köyü İncir Şöleni, Tarsus İlyas Avcı Tiyatro Şenliği, Tarsus Uluslararası Türk Dünyası Tiyatro Günleri gibi her yıl festival havasında gerçekleştirilen pek çok etkinlik söz konusudur.

4.2.5.Yayla Turizmi

Tarsus kentinde yayla turizmi günümüzde hızla artmıştır. Tarsus kentinin kuzeyinde Bolkar Dağları yer almaktadır. Yaz mevsiminde Tarsus kentinde yazları sıcak ve kurak geçmesi sebebi ile halk bu sıcak ve nemli havadan kaçmak için yaylaları tercih etmektedirler. Tarsus ve çevresinde insanların yayla istekleri yayla turizmin oluşturmuştur. Yöre halkı bu sıcak ve nemli havadan kurtulmak için yaz aylarında yörenin yüksek kesimlerini oluşturan dağlık alanlardaki yaylalara yerleşirler. Bölgede, Gülek yaylası, Meşelik köyü, Olukkoyağı, Boztepe ve Çamalan yaylaları yaylacılık faaliyetlerinde en çok tercih edilen alanlardır. (Kelleboz 2019). Gülek yaylası, Tarsus ilçesinin kuzeyinde, Toros dağlarının ortasında konumlanmış ulaşımı oldukça kolaydır (Şekil 47).

Şekil 47. Gülek Yaylasından görümler (Anonim 2021r)

Çamlıyayla (Namrun), Mersin ilinin ayrı bir ili olmasına rağmen yöre halkı tarafından yaz aylarında tercih edilmektedir. Özellikle Çamlıyayla çevresindeki tarihi ve doğal güzellikler ile iç içe oldukça geniş bir alana yayılmaktadır. Yaylada çok fazla yazlık evler bulunmaktadır (Şekil 48).

Şekil 48. Çamlıyayla'dan Görünüm (Anonim 2019c)

Yöredeki kırsal mahallelerin nüfusu yaz aylarında artış göstermektedir. Yörede yaylacılık faaliyetinin gelişmesinde önemli faktör ise, Tarsus merkezde yaşayan insanların sıcak havdan uzaklaşma isteğidir. Şehrin dağlık kesimlerdeki kırsal mahalleleri doğa ile iç içe ve serin olduğu için yaz aylarının buralarda geçirmektedirler.

4.2.6.Sağlık ve Termal Turizmi

Tarsus ve yakın çevresinde sağlık turizmi yönünden Tarsus Keşbükü içmesi de Ulaş Köyü Keşbükü bölgesinde ve Tarsus'a 20 km uzaklıktadır. Çam ormanı içinde kaynayan suyun sıcaklığı 16 °C olup, acı ve iyotludur. Tarsus Akçakoca içmesi önemli bir yere aittir. Tarsus'un 10 km. kuzeyinden çıkan suyun sıcaklığı 16 °C olup acı ve iyotludur (Anonim 2014).

4.2.7. Yaz Turizmi

Akdeniz ikliminin hâkim olduğu Tarsus kenti iklimi, konumu ve doğal güzellikleri itibariyle deniz turizmi elverişli durumdadır. Ancak, Tarsus kenti Türkiye'nin en uzun doğal sahiline sahip olmasına rağmen bu alanda herhangi bir turizm faaliyetinden bulunmamaktadır (Torun 2014).

Geçmiş zamanlarda bu alanda turizm faaliyetleri için alt yapı planlaması, ulaşım ve diğer hizmetler için bazı çalışma kararları alınsa da günümüzde bu konuda yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Deniz turizmi için oldukça önemli bir potansiyele sahip Tarsus plajı şuan da bakımsız durumdadır.

4.2.8.İnanç Turizm

a) St. Paul Kilisesi (St. Paul Anıt Müzesi)

St. Paul Kilisesi üç nefli dikdörtgen plana sahiptir. Orta nefinin tavanında Hz. İsa, İncil Yazarları Yohannes, Mattios, Marcos ve Lucas ile bir göz motifi ve bir kuş figürünün freskleri yer almaktadır (Şekil 49) (Erçolak vd 2019).

Şekil 49. Kent Merkezinde Bulunan St. Paul Kilisesi’nden Görünümler (Özgün)

b) St. Paul Kuyusu

Eski Tarsus evlerinin olduğu alanda bulunan St. Paul’un evi olarak bilinen yerin avlusunda yer almaktadır. Bu kuyu St. Paul Kuyusu olarak bilinir (Şekil 50). Bu alanda yapılan kazı çalışmalarında bazı duvarlar bulunmuştur. St. Paulus’un Hristiyanlık dini için öneminden dolayı bu kalıntıların ve kuyunun Tarsus kentinde yaşayan Hristiyan dinine mensup insanlar için kutsal sayılmaktadır.

Şekil 50. St. Paul Kuyusu’dan Görünüm (Özgün)

Kuyunun çapı 1,15 m ve derinliği 38 m’dir. Ağız taşının silindirik şeklinde olmasına karşın, asıl kuyu gövdesi kare biçimindedir ve dörtgen kesme taşlarla yapılmıştır. Kudüs’e hacı olmak için giden Hristiyanlar, Kutsal saydıkları bu kuyudan su içmektedirler. Yaz kış kuyudan

bulunmaktadır ve suyun şifalı olduğuna inanmaktadırlar. St. Paulus Kuyusu ve yakın çevresinde yapılan arkeolojik çalışmalar sonucunda Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerine ait kalıntılar bulunmuştur (Erçolak vd 2019).

c) Tarsus Ulu Camisi (Cami-i Nur)

Bu yapı 1579 yılında Ramazanoğlu Piri Paşa Oğlu İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır. Türk-İslam sanatının önde gelen eserlerindendir. Caminin doğusuna türbe, kuzeyinde Kırkkâşık Bedesteni yer almaktadır. St. Piyer Kilisesi kalıntılarının üzerine inşa edilmiş bu yapı tamamen kesme taştan inşa edilmiştir. Cami-i Kebir ya da Cami-i Nur isimleriyle de bilinmektedir. Cami içiğinde genişçe bir avlu yer almaktadır (Şekil 51). Avlu taş levhalarla döşenmiştir. Avlunun orta kısmında ise Hicri 1323 tarihli onarım kitabesi bulunan bir şadırvan yer almaktadır. Caminin bir köşesinde bulunan saat kulesi 1895 yılında yapılmıştır. Caminin giriş kısmında toplamda tam 16 sütun bulunmakta ve bu sütunların üst kısımlarında kubbeler yer almaktadır (Uçar 2000).

Şekil 51. Tarsus Ulu Camii'nden Görünümler (Özgün)

Avlunun kuzeydoğu ve kuzeybatısında köşelerinde iki tane minare bulunmaktadır. Bu minarelerden kuzeybatı tarafında olan 1363 yılında yapıldığı ve başka bir camiye ait olduğu bilinmektedir. Diğer minare yani kuzeydoğu tarafındaki ise 1895 yılında saat kulesi olarak o zamanın valisi Ziya Paşa tarafından yenilemiştir (Uçar 2000).

d) Eski Camii (Baytemur Camii)

İnşa tarihi tahmini olarak 1102 tarihinde St. Paul Katedrali olarak yapıldığı tahmin edilmektedir. Eskiden kilise olarak bilinen bu yapı 1415 yılında Ramazanoğlu Ahmet Bey tarafından cami olarak değiştirilmiştir (Şekil 52). Bazı kaynaklarda ise 1360'da Seyfeddin Bay-Temur el Harizmi'nin bu yapıyı camiye dönüştürdüğü ve bu nedenle Baytemur Camii

adıylı anıldığı yazılıdır. Bundan dolayı bu yapı Eski Cami, Kilise Camii veya Baytemur Camii gibi farklı isimlerle bilinmektedir (Anonim 2017a).

Şekil 52. Eski Camii’nden Görünümler (Özgün)

e) Makam-ı Şerif Camii ve Hz. Danyal Peygamberin Kabri

Makam-ı Şerif Camii Tarsus kentinin merkezinde yer almaktadır. Cami adını içerisinde sanduka tipi mezarı bulunan Hz. Danyal Peygamberin kabrinden almaktadır (Şekil 53). Hz. Danyal Peygamber, M.Ö. 605 yılında Kudüs’te doğmuştur. Hz. Danyal İsrail oğullarına gönderilen peygamberlerden biridir. Başkenti Kilikia Kralı Syenesis, kıtlık yaşandığı zaman Hz. Danyal Peygamberi Tarsus'a çağırır. Tarsus kentine Hz. Danyal peygamberin gelmesiyle bolluk ve bereket gelmiştir. Tarsus'ta kaldığı süre zarfında vefat etmiştir. Bundan dolayı Hz. Danyal peygamberin kabri Tarsus kentinde bulunmaktadır. Makam-ı Danyal Camii girişinin güney tarafında Hz. Danyal Peygamber’e ait olduğu bilinen kabir bulunmaktadır. Caminin kuzey tarafına 1960'lı yıllarda ek olarak ibadet yeri yapılmıştır (Güley Tanrıverdi 2006).

Şekil 53. Makam-ı Şerif Camii’nden Görünümler (Özgün)

Makam-ı Danyal Camii 'ye daha sonradan ek olarak abdesthane yapmak için başlatılan çalışmalar sırasında kemerli bir yapının ortaya çıkması sonucu 2006 ve 2007 yılların da Tarsus

Müzesi tarafından kazı çalışması yapılmıştır. Kazı çalışmaları sonucunda, Roma Dönemine ait kemerli köprü ve duvarı, köprünün kuzeyinde VII. yy'a ait, dörtgen planlı, güneyde ve doğuda ikişer pencere açıklığı bulunan ve manastır tonozlu kubbesi XIII. yy'a ait bir türbe yapısı ile son cemaat bölümünde tonozlu mezarlar bulunmuştur (Anonim 2020i).

f) Ashab-ı Keyf (Yedi Uyurlar)

Ashab-ı Keyf, jeolojik bir olay sonucu oluşan toprak çöküklüğü sonucu mağara şeklini alması ile meydana gelmiştir. Ashab-ı Keyf, Tarsus kentinin kuzeybatısında 12 km uzaklıkta Encülüs Dağı eteklerinde bulunan Dedeler Köyü mevkiindedir (İmrek 2019).

Şekil 54. Ashab-ı Keyf Dağının Uzaktan Görünümü (Özgün)

Ashab-ı Keyf Mağarası dört köşeli kayadan oyulmuştur. Ayrıca mağaraya 15-20 basamakla inilir. Mağara 300 m² büyüklüğünde ve aşağı yukarı 10 m yüksekliğindedir. Ayrıca mağaranın içinde 3 adet tünel mevcuttur. Ashab-ı Keyf Mağarası'nın yanında Osmanlı Padişahı Sultan Abdulaziz tarafından 1873 yılında bir mescit yaptırılmıştır. Daha sonraki zamanlarda camiye iki minare eklenmiştir (İmrek 2019). Zamanla genişletilen cami günümüzde ibadete açıktır.

g) Bilal-i Habeşi Makamı ve Mescidi

Mescit Ulu Cami'nin güneybatısında yer almaktadır (Şekil 55). Mescidin tam olarak ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. İslamiyet'i ilk kabul eden kişilerden biri olan Bilal-i Habeşi aynı zamanda İslam'ın ilk müezzini olarak bilinir (Fayda 1992).

Şekil 55. Bilal-i Habeşi Mescidinden görünüm (Özgün)

Bilal-i Habeşi'nin Tarsus'ta ezan okuyup namaz kıldırıldığına dair rivayete dayanılarak inşa edilmiştir. Bundan dolayı kutsal sayılan bu yerde mescit ve kuyu yaptırılmıştır. 625 yıllarında Hz. Ömer zamanında İslam ordularının Tarsus'un içinde olduğu alana kadar geldikleri bilinmektedir. Bu sebeple Bilal-i Habeşi'nin Tarsus'ta olduğu düşünülmektedir (Fayda 1992).

ğ) Tarsus Şehitliği (Şehitler Abidesi)

Bu şehitlik anıtı 1957 yılında yaptırılmıştır (Anonim 2019ç). Bu anıt, Tarsus'un kurtuluş savaşında, Tarsus ve çevresini işgal eden düşmana karşı savaşılarak şehit düşen isimsiz kahramanlar adına yapılmıştır (Şekil 56).

Şekil 56. Tarsus Şehitliği'nden Görünümler (Özgün)

h) Türkistanlı Mencik Baba Türbesi

Türkistanlı Abdullah Mencik baba, Ramazanoğullarının bu havalide egemen olmalarından önce bölgeye gelen, Üç-ok koluna mensup Varsak Türkmenleri'ndendir. Anadolu'daki zulmü kaldırarak yerine adalet, dürüstlük ve Türk-İslam ahlakını yaymak için

gelen Alp-Erenlerindedir. 14. yüzyılda yaşamıştır. Mencik baba kurduğu tekkesiyle ilim, irfan yaymaya çalışmıştır (Güley Tanrıverdi 2006).

4.2.9.Doğa Sporları Turizmi

Tarsus kenti, barındırdığı yüksek dağlık alanlar ve doğal kaynaklar sayesinde, doğa sporları turizminin içerisinde değerlendirilen doğa yürüyüşleri (Treking), kamp ve karavan turizmi, kış turizmi, yamaç paraşütü, zirve dağcılığı, dağ ve kaya tırmanışı (Climbing) gibi turizm etkinlikleri için gerekli turizm potansiyeline sahiptir.

a) Doğa Yürüyüşü (Treking)

Dağlık bölümlerde doğa yürüyüşlerinin (trekking) yapılması bu sporu sevenler için doğa ile iç içe temiz, doğal ve ormanlık alanda keşif imkânı sunmaktadır. Toros dağları doğa yürüyüşlerinin yapıldığı, zengin doğal ve kültürel potansiyele sahiptir. Tarsus kentini kuzeyinde kalan Bolkar dağları önemli trekking rotalarının başında gelmektedir (Şekil 57).

Şekil 57. Bolkar Dağlarından görünüm (Anonim 2021s)

Tarsus ilçesinde bulunan doğa yürüyüşü rotalarında ilk olarak Karasu Şelalesi kanyonu, Torosların eteğinde yer alan Kadıncık Barajını besleyen Karasu kanyonu doğa ile içi içe bir alandır (Şekil 58). Boğazpınar köyü'nün yakınında bulunmasından dolayı Boğazpınar Kanyonunda denilmektedir (Anonim 2017b).

Şekil 58. Karasu Şelalesi Kanyonu'ndan Görünümler (Anonim 2017b)

Kurtçukuru kanyonu, Tarsus kentinin Kurtçukuru köyü yakınlarında bulunmaktadır. Yalamık köyünden başlayarak yapılan kanyon kadıncık barajına kadar devam etmektedir. Ayrıca Tekir yaylası-Gülek Kalesi doğa yürüyüşü, Kisecik-Saklı Cennet Kanyonu doğa yürüyüşü, Karboğazı Kanyonu, Yalamık-Meşelik Kanyonu, Keşbükü Kanyonu, Cehennemdere Kanyonu, Topaşır ve Sağlıklı köyü tarihi Roma Yolu'nda doğa yürüyüşleri yapılmaktadır. Bunların yanında Bolkar dağları önemli trekking rotalarındandır (Demir 2021).

b) Kamp ve Karavan Turizmi

Tarsus kenti kamp ve karavan turizmine yönelik uygun alanlar sunmaktadır. İlçede bulunan dağlar, yaylalar, deniz ve akarsu kıyıları kamp ve karavan turizmi için uygun alanlardır. Tarsus şelalesi, Tarsus Berdan Çayı, Keşbükü Çayı, Karboğazı, Boztepe, Karboğazı ve Çamlıyayla gibi alanlar doğa ile iç içe kamp yapma imkânı sunmaktadır.

Tarsus kentinde Çağlayan Mahallesi'nde Şelaleye kıyısı bulunan alanda 'Karavan Parkı' bulunmaktadır (Anonim 2021ş).

Şekil 59. Tarsus Karavan Park'tan Görünümler (Anonim 2021ş)

c) Kış Turizmi

Akdeniz ikliminin hâkim olduğu çalışma alanının iklim özellikleri kış turizmi için elverişli olmasa da Tarsus kentinin kuzey tarafında Toros dağlarının bir parçası olan Bolkar dağlarının yüksekliği 3000 metreyi aşmaktadır. Bu bakımdan Toros dağlarının parçası olan Bolkar dağları kış turizmi için önemli bir turizm alanıdır. Karboğazı kayak merkezi, Bolkar dağlarının yamaçlarında bulunmaktadır. Karboğazında henüz bir tesis bulunmamaktadır (Torun, 2014).

ç) Yamaç Paraşütü

Çalışma alanında Çanaktepe ve Kartaltepe mevkiinde Akdeniz yamaç paraşütü adrenalin sporları kulübü başkanı Hüseyin Atlı tarafından yamaç paraşütü eğitimi verilmektedir. Eshab-ı Keyf tepesinde ise yamaç paraşütü yapılmaktadır. Özellikle Eshab-ı

Keyf tepesinde yamaç paraşütü yılın 12 ayında yapılabilmektedir. Ayrıca 2013 yılında düzenlenen Hedef yarışları yine Eshab-ı Keyf'te yapılmıştır. Eshab-ı Keyfi tanıtmak, hava sporlarını sevdirmek, sosyal ve kültürel aktiviteyi yerine getirmek amacıyla düzenlenen yamaç paraşütü gösterisine birçok farklı şehirden paraşütçü katılmıştır (Atlı 2021).

Şekil 60. Eshab-ı Keyf Tepesinde Yamaç Paraşütü (Anonim 2012)

d) Zirve Dağcılığı

Bolkar dağlarının bir parçası olan Medetsiz Tepesi (3.524 m) zirve dağcılığı, dağ ve kaya tırmanışı (Climbing) turizmi için doğal kaynaklara sahiptir (Demir 2021).

Şekil 61. Medetsiz Dağı Tırmanışından Görünümler (Anonim 2016)

4.3.Tarsus İlçesi ve Yakın Çevresinin Turizme Yönelik Rekreatif Peyzaj Potansiyeli ile İlgili Halkın Bakış Açılarının Belirlenmesi

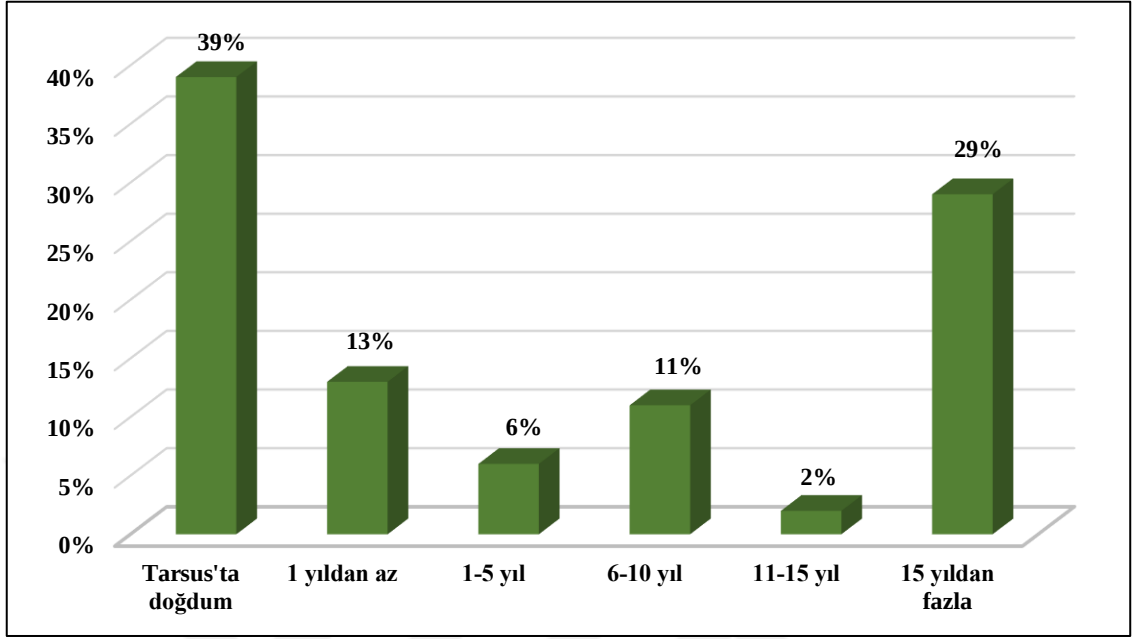
Mersin iline bağlı Tarsus ilçesinde yerel halkın ve ziyaretçilerin bölgedeki turizm ve rekreatif faaliyetleri değerlendirmesi açısından 19 Nisan- 17 Mayıs 2021 tarihleri arasında 100 kişiyle anket çalışması yürütülmüştür. Hazırlanan standart anket formları katılımcılarla birebir görüşülerek, yüz yüze uygulanmıştır. Yapılan anket çalışması sonucunda, Tarsus halkının turizme olan ilgisi, Tarsus'un turizm potansiyeli, bölge insanının turizmden beklentisinin ve isteklerinin neler olduğu, bölgedeki tarihi, turistik ve rekreatif faaliyetlerin önemi hakkındaki birçok bilgiye ulaşılmıştır.

Tarsus ilçesi ve yakın çevresinde tarihi, turistik ve rekreatif faaliyetlere karşı bakış açısını belirlemeye yönelik yapılan anket çalışmasında, katılımcıların demografik özellikleri Tablo 11'da yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi, katılımcıların %37'si erkek, %63'ü Kadın'dır. En yüksek yaş dağılımı 26-45 yaş aralığında (%48) görülmüştür. Katılımcıların %43'ü evli, %57'si bekârdır. En yüksek eğitim seviyesi oranı %52 ile lisans düzeyinde olurken, en düşük eğitim seviyesi ise yüksek lisans düzeyinde (%2) olmuştur. Ankete katılanların sosyal statü ve meslek gruplarına bakıldığında, %21'i öğrenci, %17'si ev hanımı, %13'ü serbest meslek ve memur şeklinde devam etmektedir. Aylık gelir dağılımları incelendiğinde ise, katılımcıların %41'i 0-2000 TL, %14'ü 2001-3000 TL, %17'si 3001-4000 TL, %16'si 4001-5000 TL ve son olarak %12'si 5001 ve üzeri gelir seviyesine sahip olduklarını beyan etmişlerdir.

Tablo 11. Tarsus Kentinde Ankete Katılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

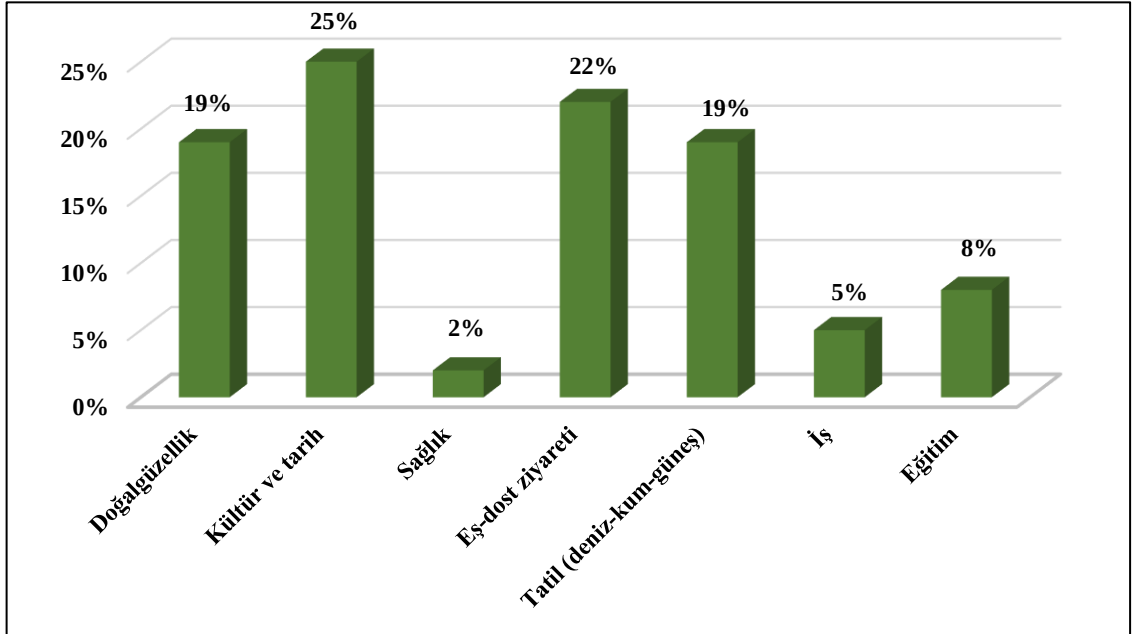
Bireysel Özellikler	Değişkenler	Yüzde (%)
Cinsiyet Dağılımı	Erkek	37
	Kadın	63
Yaş Dağılımı	18-25	33
	26-45	48
	46 Yaş ve Üzeri	19
Medeni Durumlarına Göre Dağılım	Evli	43
	Bekâr	57
Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım	İlköğretim	6
	Ortaöğretim	5
	Lise	23
	Ön Lisans	12
	Lisans	52
	Yüksek Lisans	2
Sosyal Statü ve Meslek Grupları Dağılımı	Öğrenci	21
	Serbest Meslek	13
	Memur	13
	Ev Hanımı	17
	Çiftçi	2
	İşçi	15
Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılım	Diğer	19
	0-2000	41
	2001-3000	14
	3001-4000	17
	4001-5000	16
	5001 ve Üzeri	12

Ankete katılanlara kaç yıldır Tarsus'ta yaşadıkları sorulmuştur. Bu soruya, %39'u Tarsus'ta doğdum, %13'ü 1 yıldan az, %6'sı 1-5 yıl, %11'i 6-10 yıl, %2'si 11-15 yıl, %29'u 15 yıldan fazla şeklinde cevaplar vermişlerdir (Şekil 62).

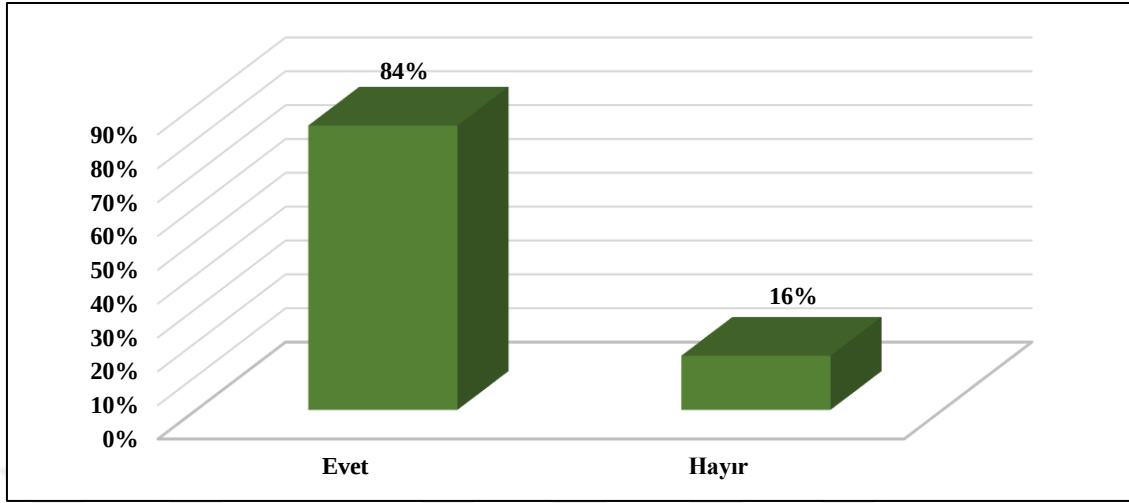
Şekil 62. Katılımcıların ‘Tarsus’ta kaç yıldır yaşıyorsunuz?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Ankete katılanlara seyahatlerini hangi amaçla yaptıkları sorulmuştur. Bu soruya, %19'u doğal güzellik, %25'i kültür ve tarih, %2'si sağlık, %22'si eş-dost ziyareti, %19'u tatil (deniz-kum-güneş), %5'i iş, %8'i eğitim amaçlı olduğunu belirtmişlerdir (Şekil 63).

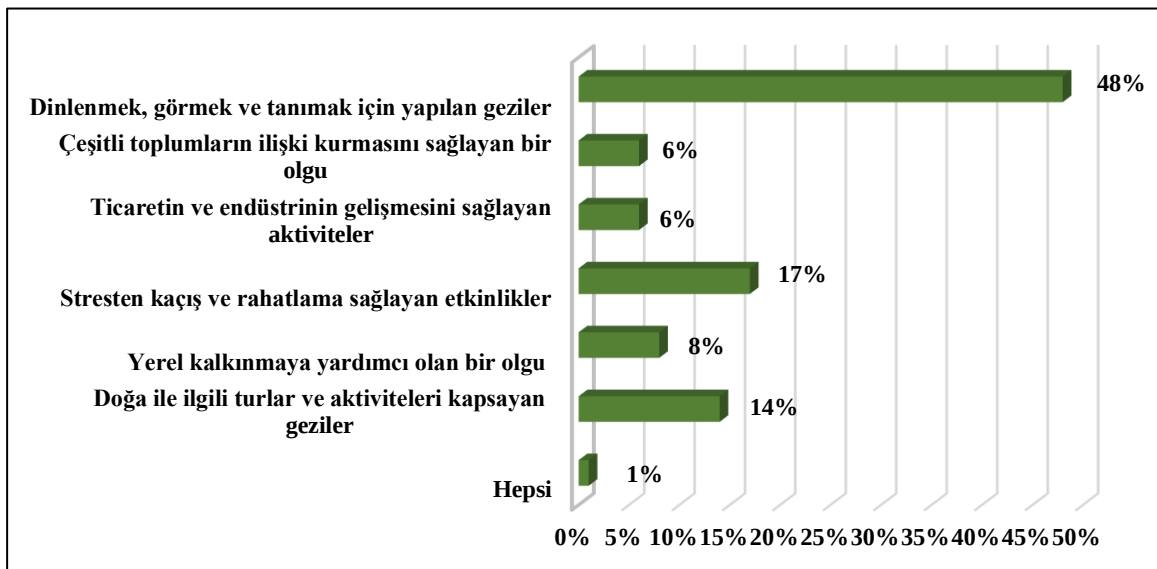
Şekil 63. Katılımcıların ‘Hangi amaçla seyahat edersiniz?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara daha önce eğlence, kültürel, tarih, doğa ile ilgili ya da farklı amaçlı bir turizm faaliyetine katılıp katılmadıklarına yönelik soru yöneltilmiş, bu soruya ankete katılanların %84'ü evet, %16'sı hayır şeklinde cevaplar vermişlerdir (Şekil 64).

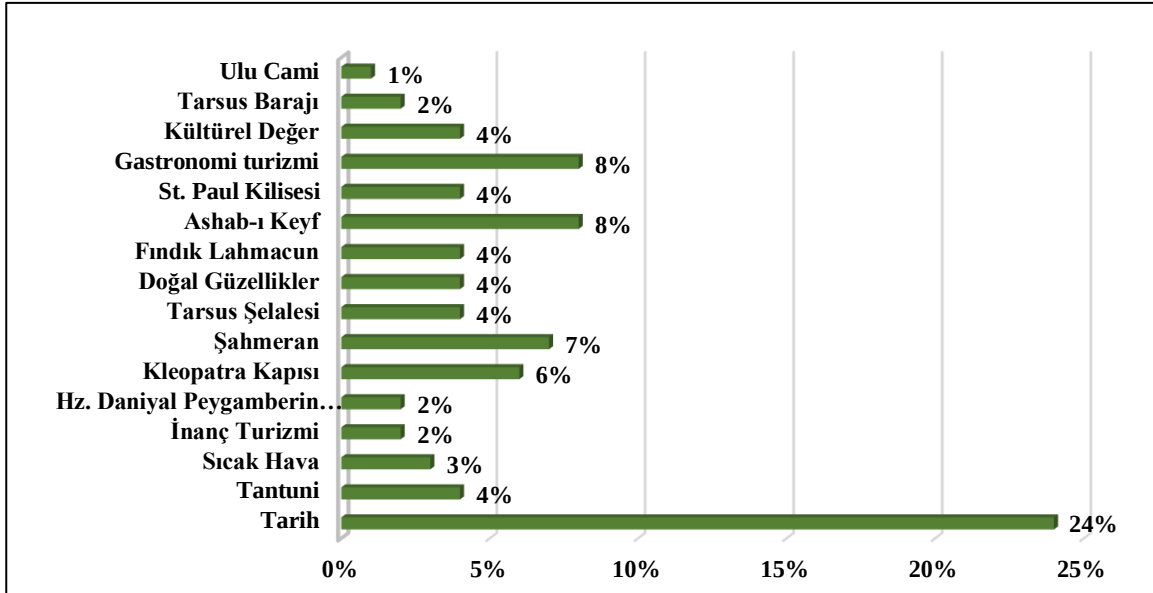
Şekil 64. Katılımcıları 'Daha önce, eğlence, kültürel, tarih, doğa ile ilgili veya farklı amaçlı bir turizm faaliyetinde bulundunuz mu?' sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara turizm kavramının ne anlama geldiğine yönelik yöneltilen soruya verilen cevaplar incelendiğinde, en çok tercih edilen seçenek (%48) dinlenmek, görmek ve tanımak için yapılan geziler olmuştur. Ardından %14'ü doğa ile ilgili turlar ve aktiviteleri kapsayan geziler, %17'si stresten kaçış ve rahatlama sağlayan etkinlikler olduğunu belirtmişlerdir. En az tercih edilen seçenekler ise çeşitli toplumların ilişki kurmasını sağlayan bir olgu (%6), ticaretin ve endüstrinin gelişmesini sağlayan aktiviteler (%6) ve yerel kalkınmaya yardımcı olan bir olgu (%6) seçenekleri olmuştur (Şekil 65).

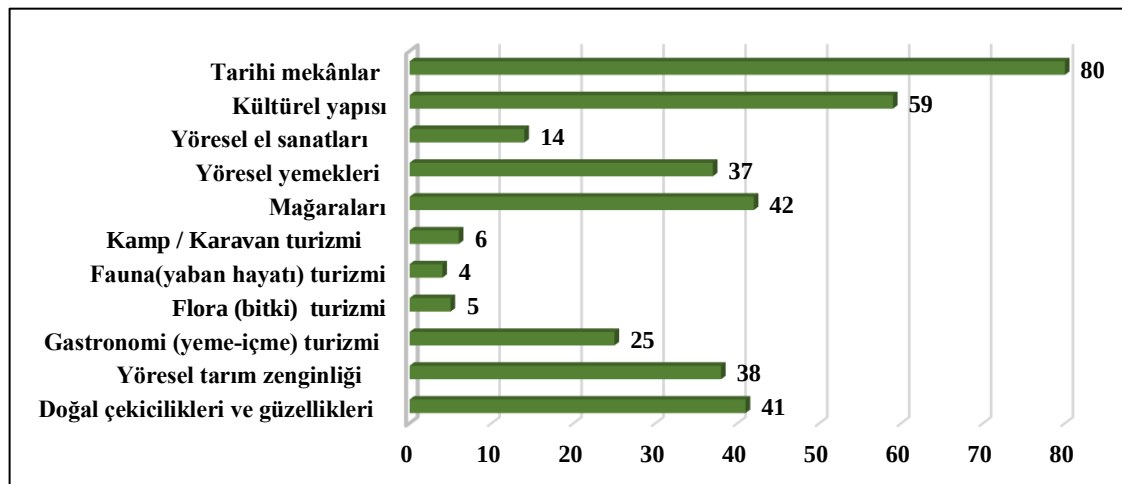
Şekil 65. Katılımcıların 'Turizm kavramı sizce ne anlam ifade etmektedir?' şeklindeki soruya verdikleri cevaplar

Tarsus halkından ankete katılan kişilere Tarsus ismini duyunca akla ilk gelen nedir şeklindeki sözel soruya farklı cevaplar Şekil 66’de yer almaktadır. Şekilde de görüldüğü gibi, En fazla tercih edilen seçenek Tarih (%24), Gastronomi turizmi (8) ve Ashab-ı Keyf (%8) olurken en az tercih edilen seçenek ise (%1) Ulu Cami olmuştur.

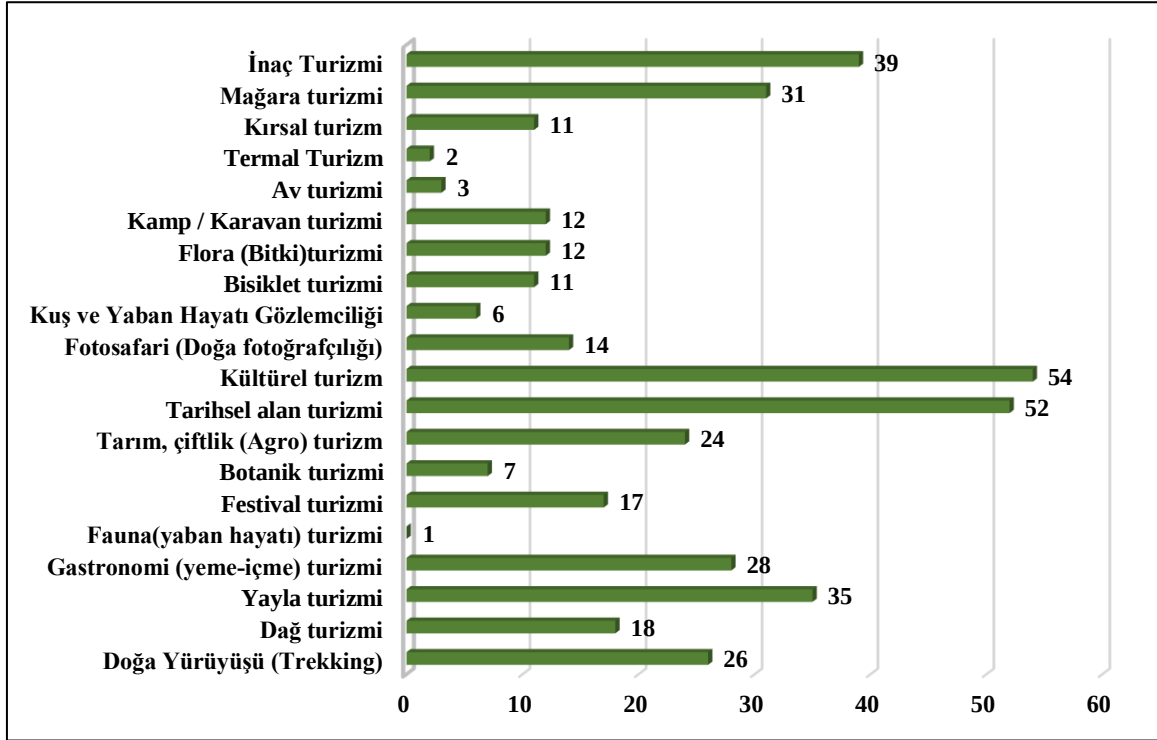
Şekil 66. Katılımcılara sorulan ‘Tarsus ismini duyunca aklınıza ilk gelen nedir?’ şeklinde sorulan soruya verdikleri cevaplar

Katılımcılara Tarsus kentinin turizm alanında (Tarihi mekânlar, Kültürel yapı, Yöresel el sanatları, Yöresel yemekler, Mağaralar, Kamp / Karavan turizmi, Fauna (yaban hayatı) turizmi, Flora (bitki) turizmi, Gastronomi (yeme-içme) turizmi, Yöresel zenginliği, Doğal çekicilik ve güzellikler) hangileri ile anıldığı sorulmuştur. Katılımcılardan bu seçeneklerden ilk üç tercihlerini sıralamaları istenmiştir (Şekil 67). Elde edilen sonuçlara göre en çok tercih edilen seçenek tarihi mekânlar (%80) olurken bunu sırasıyla, kültürel yapı (%59) ve mağaralar (%42) takip etmiştir. En az tercih edilen turizm etkinlikleri ise kamp / karavan turizmi (%6), Flora turizmi (%5) ve Fauna turizmi (%4) şeklinde olmuştur.

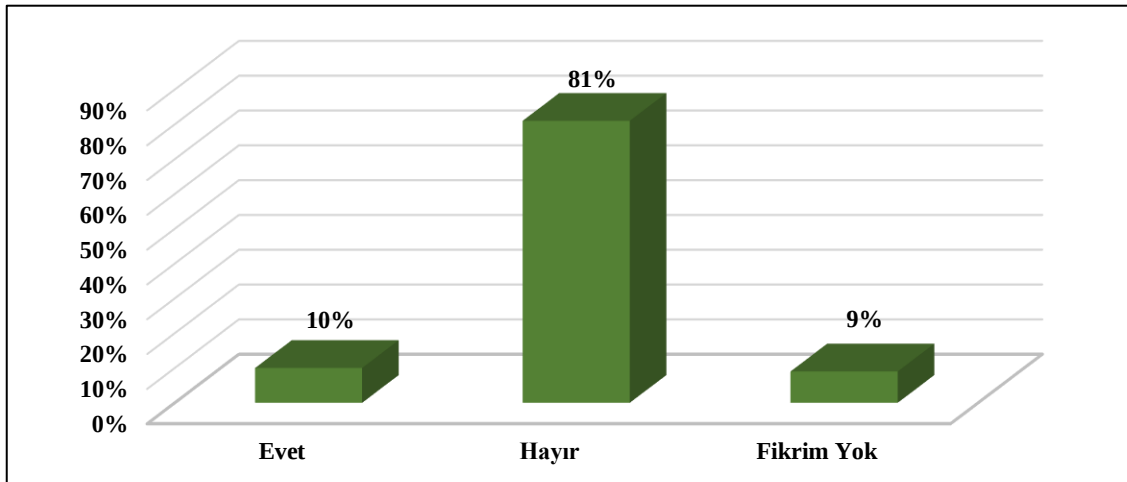
Şekil 67. Katılımcılar ‘Tarsus aşağıdakilerden hangisi ile anılmaktadır?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara Tarsus kenti hangi turizm türünün gelişmesine daha uygundur şeklinde yöneltilen soruda, ilk üç tercihlerini sıralamaları istenmiştir (Şekil 68). Buna göre en fazla tercih edilen turizm türleri sırasıyla, kültürel turizm (%54) ve tarihsel alan turizm (%52), İnaç Turizmi (%39), Yayla Turizmi (%35) olmuştur. En az tercih edilen turizm etkinliği ise % 1 ile Fauna (yaban hayatı) turizmi olmuştur.

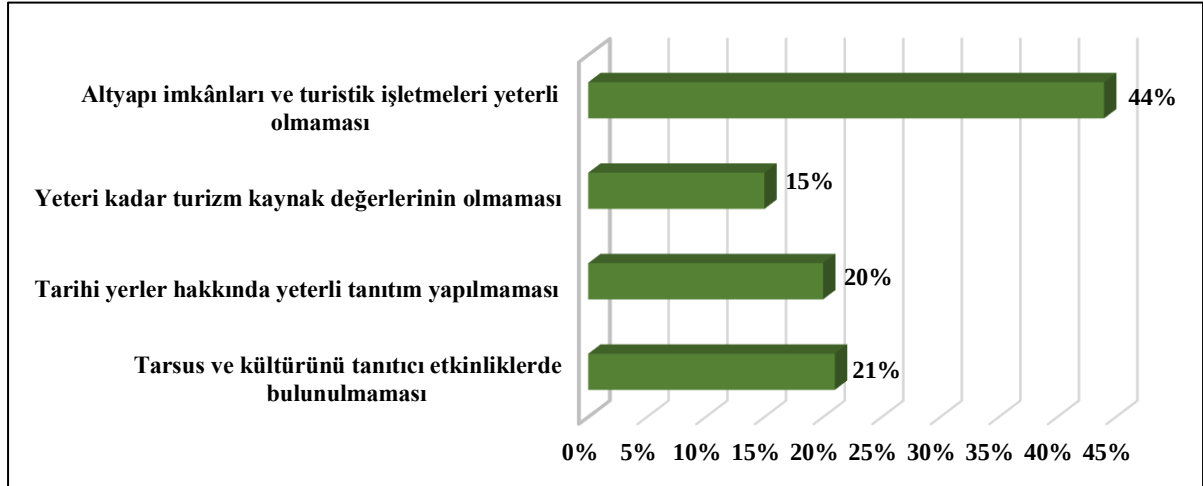
Şekil 68. Katılımcılara ‘Sizce Tarsus bölgesi hangi turizm türünün gelişmesine daha uygundur?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Tarsus kentinin yeterince tanıtımının yapıp yapılmadığı dair yöneltilen soruya verilen cevaplar incelendiğinde, katılımcıların %10’u bu soruya evet, %81’i hayır ve %9’u ise fikrim yok şeklinde cevaplar vermişlerdir (Şekil 69).

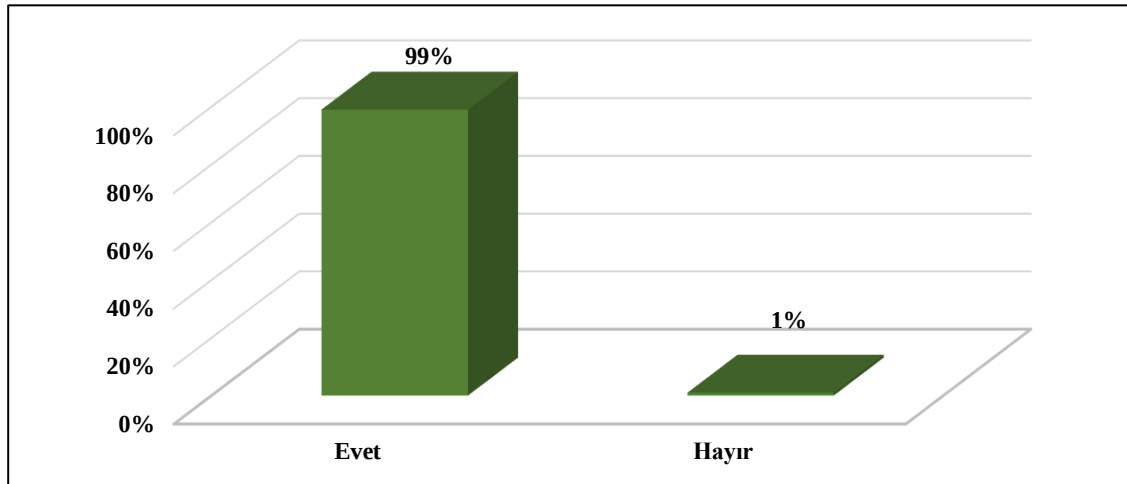
Şekil 69. Katılımcılara ‘Sizce Tarsus’un tanıtımı yeterince yapılıyor mu?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara, Tarsus ilçelerinde turistlerin kalış süresini olumsuz etkileyen en önemli faktör nedir şeklinde soru yöneltilmiştir. Anket sonucuna göre, %44 altyapı imkânları ve turistik işletmeleri yeterli olmaması, %21 Tarsus kültürünü tanıtıcı etkinliklerde bulunulmaması, %20 tarihi yerler hakkında yeterli tanıtım yapılmaması şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. Katılımcıların en son sırada ki tercihleri ise (%15) yeteri kadar turizm kaynak değerlerinin olmaması olmuştur (Şekil 70).

Şekil 70. Katılımcıların ‘Tarsus’ta turistlerin kalış süresini olumsuz etkileyen en önemli faktör nedir?’ sorusuna verdikleri cevaplar

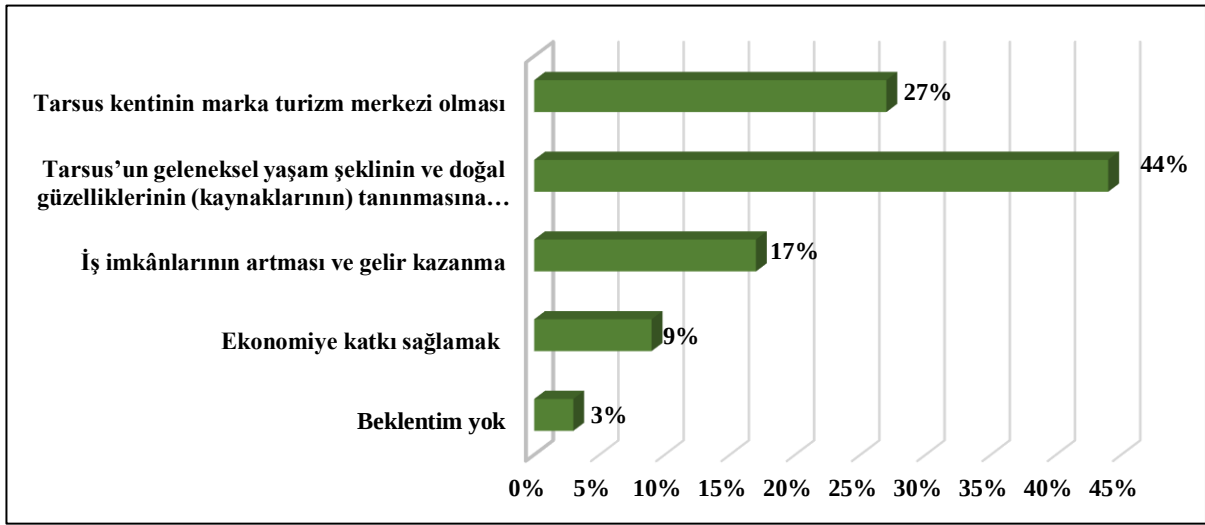
Katılımcılara Tarsus kentinin gelişmesini isteyip istemedikleri sorulmuştur. Ankete katılanların %99’u bu soruya “evet”, %1’i ise hayır cevabını vermişlerdir (Şekil 71).

Şekil 71. Katılımcılara ‘Turizmin ilçenizde gelişmesini ister misiniz?’ sorusuna verilen cevaplar

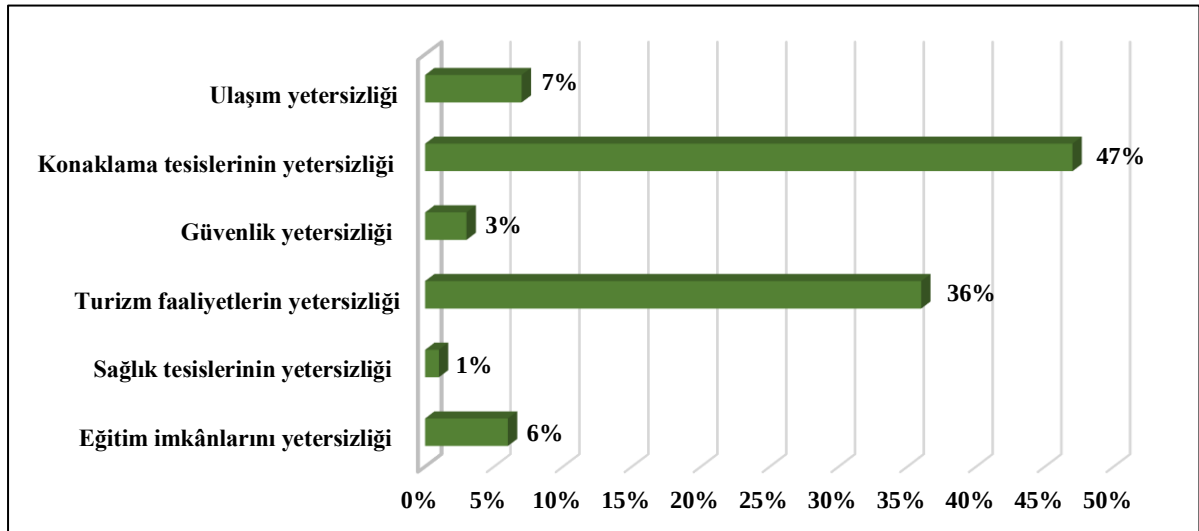
Katılımcılara Tarsus ilçesinde turizmin gelişiminden beklentilerinin ne olduğu sorulmuştur. Yöre halkının Tarsus kentinde turizmin gelişiminden en büyük beklentisinin (%44), Tarsus’un geleneksel yaşam şeklinin ve doğal güzelliklerinin (kaynaklarının) tanınmasına katkıda bulunmak olmuştur. Ardından sırasıyla, %27 katılımcı Tarsus kentinin marka turizm merkezi olması, %17’si iş imkânlarının artması ve gelir kazanma, %9’u

ekonomiye katkı sağlamak şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Ankete katılanların %3'lük kısmı ise ilçede turizmin gelişiminden hiçbir beklentisi olmadığını belirtmiştir (Şekil 72).

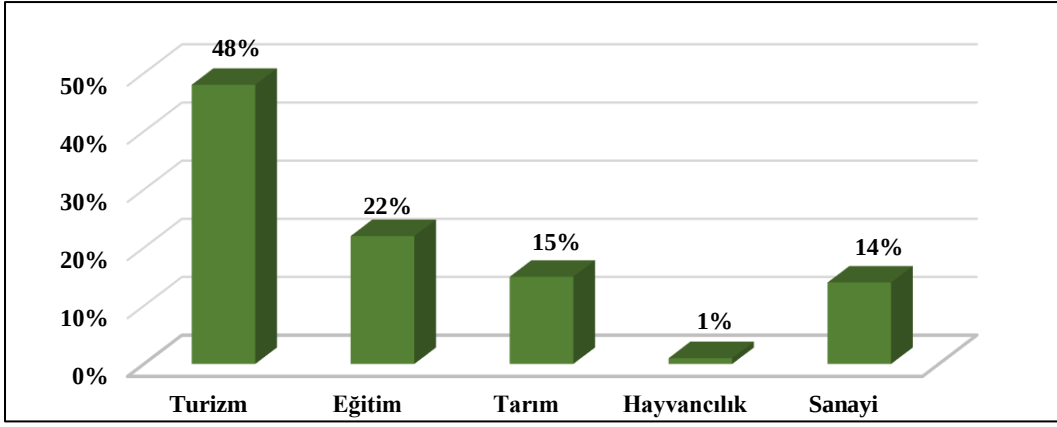
Şekil 72. Katılımcılara ‘Tarsus’ta turizmin gelişiminden beklentiniz nedir?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara Tarsus ilçelerinde hangi etkenlerin turizmin gelişimini olumsuz yönde etkileyebileceği sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde %47’si Tarsus ketinden en önemli olumsuz etkinin konaklama tesislerinin yetersizliği olduğu, %36’sı turizm faaliyetlerin yetersizliği, %7’si ulaşım yetersizliği, %6’sı eğitim imkânlarını yetersizliği, %3’ü Güvenlik yetersizliği şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Ankete katılanların %1’i ise sağlık tesislerinin yetersizliğini, turizmin gelişiminin önündeki en önemli engel olarak belirtmiştir (Şekil 73).

Şekil 73. Katılımcıların ‘Tarsus’ta aşağıdaki etkenlerden hangisi turizmin gelişmesini olumsuz yönde etkiler?’ sorusuna verdikleri cevaplar

Katılımcılara “Tarsus ve yakın çevresinde ilçenin kalkınmasında hangi sektörlere öncelik verilmelidir?” şeklinde sorulan soruya verdikleri cevaplar ise sırasıyla %48 turizm %22’si eğitim, %15’i tarım, %14’ü sanayi ve %1’i hayvancılık şeklinde olmuştur (Şekil 74).

Şekil 74. Katılımcılara ‘Tarsus ve yakın çevresinde ilçenin kalkınmasında aşağıdaki sektörlerden hangisine öncelik verilmelidir?’ soruna verdikleri cevaplar

Tarsus ilçesinin, turizm ve rekreasyonel açıdan potansiyelini değerlendirmeye yönelik hazırlanan anket formu 26 farklı değişkenle 5’li Likert tipi ölçekte ölçülmüş ve değişkenlerin T testi yapılarak ortamlarına ve standart sapmaları bakılmıştır. Ayrıca, ANOVA Testi ile de önem seviyelerine bakılmıştır. Ölçüm sonuçları Tablo 12’de yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi, %95 güven aralığında, yapılan T Testi ve ANOVA Testi sonuçlarına göre, Tarsus’taki tarihi niteliğe sahip yapılar aslına uygun olarak restore edilmesi gerektiği, Tarsus’un sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri ve alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli olduğu sonucu istatistiki açıdan ($p<0.05$) önemli bulunmuştur. Ayrıca, Tarsus’un çok çeşitli kültürlere ev sahipliği yaptığı, Tarsus yöresinde ve çevresinde bulunan fauna ve floranın zengin olması turizmi olumlu yönde etkileyeceği sonucuna varılmıştır. Yine aynı şekilde, Tarsus ilçe merkezindeki, Roma- Bizans eserleri ve Türk- İslam eserleri Tarih, inanç ve kültür turizmi açısından önemli olduğu, Kent merkezinin kuzeyinde yer alan Tarsus çayı ve Şelalesi doğa turizmi açısından fırsatlar sunduğu ve Yörede kaplıca, kür merkezleri gibi hizmetlerin sunulduğu doğal kaynak veya işletmeler bulunması sağlık turizmi açısından bir avantaj olduğu ortaya konmuştur. Elde edilen sonuçlar istatistiki açıdan ($p<0.05$) önemlidir.

Çalışma kapsamında ayrıca, Tarsus’un tarihi kent dokusu ve kimliğinin korunarak, turizm açısından yeniden canlandırılması ekonomik, sosyal ve fiziki alanların birlikte değerlendirilmesi gerektiği, Tarsus, Türkiye’de Akdeniz ikliminin sahip olduğu en uzun sahile sahip olup, bu özelliği turizm sektörü açısından yeterli düzeyde değerlendirilmediği, Eski Tarsus evleri geleneksel konut mimarisi ve mimari miras açısından değerlendirilmesi gereken öğeler olduğu ve Toros Dağlarını içerisinde yer alan ormanlık alanların eteklerinde düzenlenen trekking ve bisiklet parkurları, Eshab-ı Kehf Tepesi üzerinde yapılan yamaç paraşütü, Cehennem Deresi’nin oluşturduğu derin vadiler içerisinde yapılan rafting etapları, yine Toros Dağları eteklerinde yapılan dağcılık – kampçılık ve avcılık etkinlikleri ile bölge macera turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olduğu ortaya konmuştur.

Tablo 12: Tarsus ilçesinin turizm ve rekreasyonel potansiyelinin öneminin belirlenmesine yönelik değerlendirme

Değişkenler	Kişi Sayısı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma	Önem Derecesi*
	N	%	%	%	%	%			
Tarsus'taki tarihi niteliğe sahip yapılar aşlını uygun olarak restore edilmektedir.	100	10	24	33	14	19	3.060	2.116	0.011*
Tarsus'un sahip olduğu doğal ve kültürel kaynak değerleri turizmi için yeterlidir.	100	14	8	20	18	40	3.440	1.919	0.008*
Tarsus, alternatif turizm çeşitleri bakımından yeterli turizm potansiyeline sahiptir.	100	10	12	26	18	34	1.160	0.368	0.001*
Tarsus'un alternatif turizme yönelik destinasyon ve bölge tanıtımı yeterince yapılmaktadır.	100	35	21	29	8	7	2.740	1.973	0.334
Tarsus çeşitli festivallerinin yapılması için uygun bir merkezdir.	100	5	5	13	26	51	1.990	0.438	0.783
Tarsus'a özgü yöresel yemeklerin varlığı gastronomi turizmi için uygundur.	100	2	5	16	11	66	2.180	1.209	0.216
Tarsus çok çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmaktadır.	100	8	3	7	20	62	1.010	1.100	0.001*
Tarsus yöresinde ve çevresinde bulunan fauna ve floranın zengin olması turizmi etkilemektedir.	100	7	10	25	22	36	2.315	1.119	0.020*
Tarsus'ta turizmin gelişmesi için çevre daha fazla korunmalı ve geliştirilmelidir.	100	2	2	10	12	74	2.900	1.267	0.715
Tarsus ve çevresinin ulaşım imkânları turizm için uygun ve yeterlidir.	100	10	15	25	15	35	2.130	1.390	0.845
Tarsus ilçe merkezindeki, Roma- Bizans eserleri ve Türk- İslam eserleri Tarih, inanç ve kültür turizmi açısından önemlidir.	100	2	2	9	13	74	3.050	1.234	0.005*
Kent merkezinin kuzeyinde yer alan Tarsus çayı ve Şelalesi doğa turizmi açısından fırsatlar sunmaktadır.	100	3	4	12	15	66	3.610	1.428	0.011*
Yörede kaplıca, kür merkezleri gibi hizmetlerin sunulduğu doğal kaynak veya işletmeler bulunması sağlık turizmi açısından bir avantajdır.	100	3	8	19	22	48	3.530	1.329	0.011*
Toros Dağlarını içerisinde yer alan ormanlık alanların eteklerinde düzenlenen trekking ve bisiklet parkurları, Eshab-ı Kehf Tepesi üzerinde yapılan yamaç paraşütü, Cehennem Deresi'nin oluşturduğu derin vadiler içerisinde yapılan rafting etapları, yine Toros Dağları eteklerinde yapılan dağcılık-kampçılık ve avcılık etkinlikleri ile bölge macera turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.	100	2	5	8	15	70	2.330	1.223	0.268
Araştırma alanının kuzeyinde yer alan ve ortalama yükseltisi 3000-3500 metrelerde olan Toros Dağları kış turizmi için önemli rekreasyon alanlarıdır.	100	1	6	12	24	57	4.140	1.137	0.441

Tablo 12: Tarsus ilçesinin turizm ve rekreasyonel potansiyelinin öneminin belirlenmesine yönelik değerlendirme (Devamı)

Değişkenler	Kişi Sayısı	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma	Önem Derecesi*
	N	%	%	%	%	%			
Tarsus'un tarihi kent dokusu ve kimliğinin korunarak, turizm açısından yeniden canlandırılması ekonomik, sosyal ve fiziki alanların birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.	100	2	3	5	22	68	4.340	1.047	0.036*
Tarsus, Türkiye'de Akdeniz ikliminin sahip olduğu en uzun sahile sahip olup, bu özelliği turizm sektörü açısından yeterli düzeyde değerlendirilmemektedir.	100	2	7	18	14	59	4.250	1.218	0.005*
Tarsus'un, büyük şehir olmasa da mekânsal imkânın ve eğitimli kişilerin varlığı sayesinde yıl boyunca çeşitli sempozyumlara, konferanslara ev sahipliği yapması turizm açısından bir fırsattır.	100	2	4	14	23	57	3.700	1.367	0.006*
Neolitik çağdan kalma Gözlükule Höyüğü bakımsızlık ve tanıtım açısından yeterince ilgi görmemektedir.	100	3	4	16	15	62	4.540	0.892	0.001*
Nusret mayın gemisi son yıllarda turizm açısından ilgi gören faaliyetlerden birisi olan savaş müzesi şeklinde değerlendirilmelidir.	100	2	7	11	20	60	3.510	1.127	0.041*
Roma yolu, Kemeraltı, Roma Hamamı, Şahmeran Hamamı, Kleopatra Kapısı bölgenin önemli tarihi ve turistik zenginlikleridir.	100	2	3	6	13	75	4.550	0.978	0.763
Eski Tarsus evleri geleneksel konut mimarisi ve mimari miras açısından değerlendirilmesi gereken öğelerdir.	100	2	4	10	19	65	4.370	0.967	0.000*
Antik Tarsus Sokağı, tarihi ve kültürel yapısı ve her dinden insanların bir arda olmasına imkân tanıyan kültür mozaığının canlanması açısından önemlidir.	100	2	3	13	21	61	4.040	0.882	0.979
Tarsus ilçesinin sahip olduğu tarihi ve kültürel varlıklarının sürdürülebilir anlayışla korunduğu bir turizm planlaması yapılmalıdır.	100	3	1	11	14	71	4.450	0.109	0.067
Toros Dağlarını içerisinde yer alan ormanlık alanların eteklerinde düzenlenen trekking ve bisiklet parkurları, Eshab-ı Kehf Tepesi üzerinde yapılan yamaç paraşütü, Cehennem Deresi'nin oluşturduğu derin vadiler içerisinde yapılan rafting etapları, yine Toros Dağları eteklerinde yapılan dağcılık-kampçılık ve avcılık etkinlikleri ile bölge macera turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir.	100	2	5	8	15	70	4.290	0.099	0.000*
Araştırma alanının kuzeyinde yer alan ve ortalama yükseltisi 3000-3500 metrelerde olan Toros Dağları kış turizmi için önemli rekreasyon alanlarıdır.	100	1	6	12	24	57	4.510	1.066	0.000*

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma alanı olarak belirlenen Tarsus, Türkiye'nin güneyinde, Mersin iline bağlı bir ilçedir. Tarsus ilçesi, Mersin ilinin doğusunda yer almaktadır. Mersin ilinin ilçeleri; Akdeniz, Anamur, Aydıncık, Bozyazı, Çamlıyayla, Erdemli, Gülnar, Mezitli, Mut, Silifke, Toroslar, Yenişehir ve Tarsus'tur. Tarsus ilçesi Mersin ilinin en büyük ilçesidir.

Tarsus ilçesinin dağları, ormanları, yaylaları ve çayları gibi doğal varlıkları, Akdeniz kıyısında 0 m, kuzey bölgesinde 3000 m ye varan yükseltileri arasında farklılıkları olan topoğrafik yapıya sahiptir. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu, Tarsus ve çevresinde doğal bitki örtüsü birçok bitki zenginlikleri taşımaktadır. Ayrıca Tarsus ilçesi mağarası, tarihi yapıları ve sahip olduğu geleneksel yaşam ve sosyo -kültürel yapısı ile önemli bir turizm potansiyeline sahip olduğu bilinmektedir. Bu sebeple Tarsus ilçesinde yapılacak olan turizm faaliyetleri için bu doğal yapıların korunma- kullanma dengesi içerisinde sürdürülebilir bir anlayışla kullanılması gerekmektedir.

Turizmin oluşumunda ve gelişmesinde rol oynayan önemli faktörlerin başında doğal ve kültürel kaynaklar gelmektedir. Çeşitli milletleri ve ülkeleri birbirine yaklaştıran turizm; insanların hayat tarzlarında, gelenek göreneklerinde bir bilinçlenmeye ve farkındalığa yol açmaktadır. Burada özellikle turizm hizmetini sunan kişilerin sektörden olumlu ya da olumsuz etkilenme oranı turizmin yoğunluğuna, gelişim hızına, turistlerin sayısına, turizmin geçirmiş olduğu tarihsel sürece ve karşılaştıran toplumların gelişmişlik düzeyine ve farklılıklarına göre değişebilmektedir (Özmen 2007). Tarsus gerek tarihi gerek kültürel yapısıyla, doğal alanları ve gastronomi açısından turizme katkı sağlayabilecek şehirlerden biridir (Tablo 12). Bu bakımdan yeterli turizm çalışmalarıyla daha iyi bir noktaya taşınmalıdır.

Gastronomi turizmi yakın geçmişe kadar göz ardı edilen bir turizm türü iken, turizme ve bölge kalkınmasına olumlu etkileri bulunması nedeniyle bir destinasyonun pazarlanmasında kilit nokta haline gelmiştir (Perez Galvez *et al.* 2017). Tarsus kentinde tarih boyunca birçok farklı kültürlerden insanlar yaşamıştır. Tarih boyunca Tarsus'ta yaşayan medeniyetler kenti, kendi inançları ve kültürlerine uygun olarak yaşamış ve günümüzde farklı kültürlerde izler bırakmışlardır. Bırakmış oldukları bu izler Tarsus mutfağına da yansımıştır.

Çalışma alanını oluşturan Tarsus ilçesi ve yakın çevresi, turizm ve rekreasyonel potansiyelinin gelişmesi ve bölgenin kalkınması için yapılabilecek çalışmalarda aşağıda belirlenen hususlara dikkat edilmesi önerilmektedir:

Tarsus ilçesinde doğal kaynakların ve tarihi mekânların birbirine yakın olması ulaşım imkânının kolay olması turizm açısından bir avantajdır. Turizm ve rekreasyonel faaliyetler

açısından canlandırılması gereken bir ilçe olan Tarsus bu canlılığı kaldırabilir potansiyel sahiptir. Yerel halk, sivil toplum kuruluşları, tur rehberleri ve yerel yönetimler, katılımcı, korumacı ve akılcı yaklaşımlarla doğru planlama çalışmaları geliştirmelidirler. Nitekim yapılan anket çalışmasında da ilçelerinde turizmin gelişmesine olumlu yaklaşılmaktadır. Bölge halkının bu olumlu yaklaşımı, ilçede yapılacak olan turizm etkinliklerinin gelişmesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Nitekim Sinkovics and Penz (2009) yerel halkın turistlere karşı olumlu bakış açısı geliştirmeleri ve turistlerle yerel halk arasındaki ilişki durumu turistlerin seyahat etme isteğini artırdığını belirtmişlerdir.

Yerel toplumun turizm gelişimiyle ilgili görüş ve algıları, istihdam fırsatları ve dinamik ve aktif bir şekilde toplum katılımları sağlandığı zaman olumlu yönde gerçekleşecektir. Turizm planlanması ve turizmin kalkınmasıyla toplumda ekonomik, sosyal ve çevresel algılar değişiklik göstermeye başlamıştır (Jamal and Getz 1995). Tarsus ilçesinde halkın turizm gelişmesi ile birlikte turizmden ekonomik ve istihdam yönünden önemli beklentileri söz konusudur. Ankete katılan kişilere bölgenin ne ile anıldığı yönünde sorulan soruya verilen yanıtlar dikkate alındığında katılımcıların %80'i tarihi mekânlar ve %59'u kültürel yapısı şeklinde cevap vermiştir (Şekil 67). Bu sonuçlar dikkate alındığında bölgenin tarihi ve kültürel açısından önemli bir turizm potansiyel olduğu düşünülmektedir. İleride yapılacak turizm faaliyetlerinde bu sonuç göz önüne alınması gerekmektedir.

Turizmin gelişimi yerel ekonomik büyümeler sağlamakta, bu alanda ekonomik faaliyetlerin giderek öneminin artmasına yol açmaktadır. Birçok çalışmada turizmin gelişimi ve tanıtımında, sektörün yeni istihdam kaynağı, gelirler, ek vergi gelirleri, yabancı değişimler ve toplum alt yapısının gelişmesini sağladığı ve sırayla diğer endüstrileri de teşvik etmektedir (Ko and Stewart 2002). Karboğazı kayak merkezi Tarsus kış turizmi için önemli bir yere sahiptir. Ancak yeterli tesis alanı bulunmamaktadır. Bu bölgenin kış turizmi açısından gelişimi, farklı endüstrilerin de gelişimini teşvik edecektir.

Tarsus ilçesi ulaşım bakımından karayolu, demiryolu ve Mersin limanı sayesinde gelişmiş bir ulaşım alt yapısına sahiptir. Ayrıca inşaatı devam etmekte olan Çukurova Bölgesel Havalimanı'nda ulaşım yönünden önemli bir yere sahiptir.

Tarsus ilçesinde turizmin gelişmesi için, öncelikle tarihi mekânların orijinal halini koruyarak yapılabilecek restorasyonlar ve yeterli tanıtımlar yapılması halinde tarihi ve kültürel turizm açıdan daha fazla dikkat çekilmesi sağlanacaktır.

İnsanların refah düzeylerinin artması ve daha iyi koşullarda yaşaması ülkenin ekonomik büyümesi ile oldukça ilgilidir. Ekonomik büyümeyi sağlayan önemli etkenlerden biri üretim faktörleridir. Turizm sektörü daha az finansman ve yatırım kullanarak, daha kısa zamanda daha

iyi sonuçlar alınabilecek sektörlerden biri haline gelmektedir. Bu açıdan dünyanın en önemli endüstrilerinden biri olan turizm, ekonomik etkinliğin de hızla geliştiği sektörlerden biridir (Altun 2019). Yapılan anket çalışmasında ‘Tarsus ilçesinin kalkınmasında hangi sektörler öncelik verilmelidir?’ şeklindeki soruya ilk ve en çok tercih edilen seçenek turizm (%48) olmuştur. İkinci sırada ise eğitim (%22), üçüncü ve dördüncü sırada ise tarım (%15) ve sanayi (%14) yaklaşık oranda tercih edilmiştir. En son sırada ise hayvancılık (%1) yer almaktadır (Şekil 74). Bu sonuç Tarsus ilçesinde yapılan çalışmalarda turizm faaliyetlerine ağırlık verilmesini zorunlu kılmaktadır. Tarsus ilçesinde turizm faaliyetlerini artırmak için Tarsus Ovasında verimli tarım topraklarının yapılaşmaya kullanılmaması ve ilçenin doğal güzelliklerinin korunması gerekmektedir.

Zengin olan doğal, tarihi ve kültürel güzelliklerinin tanıtımının iyi yapılması gerekmektedir.

Tarihi Tarsus evleri yenileme çalışması ile müze olarak ya da ziyarete gelen turistler için konaklama alanlarına çevrilmelidir.

Deniz turizmi için oldukça önemli bir potansiyele sahip Tarsus plajı şuan da bakımsız durumdadır. Yapılacak yatırımlar, tanıtımlar sayesinde ülke ekonomisine önemli bir kaynak, bölgesel ve uluslararası ölçekte ise önemli bir deniz turizmi alanı olabilecek durumdadır.

Tarsus ilçesinde bulunan Bac köprüsü tarihi bakımdan önemli bir yapı olması sebebiyle turizm faaliyetlerine kazandırılmalıdır.

St. Paul Kilisesinin bulunduğu Şehit Kerim Mahallesi birçok tarihi evleri bünyesinde barındırmaktadır. Tarihi evlerin bulunduğu bu alanda restorasyon çalışması yapılarak hem turizme kazandırılması hem de var olan evlerin korunması bakımından önemlidir.

Tarsus ilçesinde bulunan Nusret mayın gemisi, Birinci Dünya Savaşı’nın seyrini değiştiren dünyanın mühim ve şanlı savaş gemilerinden biridir. Bu sebeple bir park müzesi değil de savaş müzesi bünyesinde hizmet vermelidir.

Altından geçme (Roma Hamamı), Tarsus kenti için önemli bir yere sahip olan bu Hamam kalıntısı, Roma İmparatorluk dönemine ait olduğu bilinmektedir. 1.derece arkeolojik sit alanının içeresindedir. Günümüze kadar çok fazla zarar gören yapıdan geriye sadece iki ana blok kalmıştır. Turizm için korunması gerekmektedir. Ayrıca turizm faaliyetlerine kazandırılması gerekmektedir.

Topluluk temelli bir turizm hedefine ulaşmak isteniyorsa, ziyaretçilerin etkileşimde bulunduğu yerlerden yerel yaşam (barınma, hizmetler) ve yaşanmayan (peyzaj, güneş) yerlerle bir ekosistem yaklaşımı benimsenerek değerlendirilirse ancak bu doğrultuda bir turizm ürünü

oluşturulmalıdır (Jamal ve Getz 1995). Turizm için yeterli potansiyele sahip Tarsus ilçesinde konaklama faaliyetlerini yetersiz seviyede olması turizmi olumsuz etkilemektedir.

Gülek kalesi, Tarsus kentinin 65 km kuzeyinde bulunan Gülek mahallesinin 8 km yukarısında yer almaktadır. Orta Çağ'ına kadar uzanan bir geçmişi bulunmaktadır. Tarihi geçmişi ve doğal manzarası ile dikkat çeken Gülek kalesi ve çevresi I. derecede arkeolojik sit alanı içindedir. Bölge halkı için ulaşım konusunda yeterli imkânın olması ve dış turizm için yeteri tanıtımının yapılarak turizme kazandırılması gerekmektedir.

Tarsus kentinin Tekke Mahallesinde yer alan Donuştas I. derece arkeolojik sit alanı içindedir. Tarsus kentinde bulunan en eski anıt olarak bilinmektedir. Tapınağın olduğu alan bakımsız ve terkedilmiş görünümü Tarsus kenti için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu tapınağın tarihi önemi sebebi koruma altına alınması gerekmektedir.

Tarsus ilçesinde belirli alanlarda (Çanaktepe, Kartaltepe ve Eshab-ı Keyf tepesinde) Yamaç paraşütü yapılmaktadır. Bu alanların geliştirilmesi ve tanıtılması Tarsus kentinde yamaç paraşütünün gelişmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca Tarsus Eshab-ı Keyf tepesine yamaç paraşütünün yapıldığı alana ulaşım sıkıntısı bulunmaktadır. Bu sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Rekreasyon ve turizm potansiyeli açısından önemli bir kültür mozağine sahip olan Tarsus ne yazık ki pek çok açıdan bugün hak ettiği yere ve öneme sahip değildir. Tarihi eserleri tahrip edilmeye açık olması, herhangi bir koruma statüsünün bulunmaması, bilinçsiz kullanım gibi pek çok olumsuzluğun önüne geçilmelidir. Ayrıca, Tarsus kentine ilk defa gelen turistler için Tarsus kentinin kültürü ve tarihinin daha doğru şekilde tanıtılması için turizm noktasında gerekli altyapı çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Tarsus ilçe merkezindeki, Kırkaşık Bedesteni, Atatürk treni, Gözlükule, St. Paul Kuyusu, St. Paul Kilisesi, Şahmeran, Hz. Daniyel Aleyhissalam Kabri Şerifi, Kleopatra Kapısı, Roma Yolu, Eshab-ı Kehf (Yedi Uyurlar) ve Taşkuyu mağarası gibi dini, kültürel ve tarihi yapıların tanıtımı yapılarak turizme kazandırılması gerekmektedir.

Tarsus şelalesi, ilçenin doğal güzelliklerindendir. Ayrıca Tarsus şelalesi II. derece arkeolojik ve doğal sit alanı içerisinde yer almaktadır. Bu gibi doğal güzelliklerin tanıtımının yapılması rekreasyonel ve turistik faaliyetlere kazandırılması gerekmektedir. Tarsus şelalesine gelen turistler için otopark, güvenlik vb. ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli alt yapı ve üst yapı imkânlarının sağlanması gerekmektedir.

Yedi Uyurlar Efsanesi gerek varyantlarıyla gerek kült mekânlarıyla değerlendirildiğinde yüzyıllardır pek çok farklı kültürü derinden etkilemiştir ve günümüze kadar güçlü bir şekilde

yaşatılarak gelmiştir. Yedi Uyurlar efsanesi Dünya’da ve Türkiye’de onlarca mekâna sahiptir. Halk sevgisini ve sahiplenmesini efsaneyi yaygın anlatarak göstermekte ve bu yolla birer efsane kahramanı olan Uyurlar’a makamlar yapılmaktadır. Öte yandan efsanenin zengin mitolojik ve dini kodlara sahip olması sebebi ile dini açıdan önemli bir yere sahiptir (Uğureli 2017). Nitekim Tarsus ilçesinde bulunan Eshab-ı Keyf (Yedi Uyurlar) ve Taşkuyu mağarasının birbirine yakın notlarda bulunması rekreasyon ve turizm faaliyetleri açısından önemlidir. Bu iki önemli turizm noktalarının aynı noktalarda olması sebebi ile çevre planlamasının yeniden yapılarak gelen ziyaretçiler için yemek, alışveriş, park alanı ve çeşitli kişisel ihtiyaçlarının karşılanması için mekânlar oluşturulması ve buna yönelik bütüncül bir planlama anlayışının geliştirilmesi gerekmektedir.

Gözlükule Höyüğü, Tarsus’un ilk kurulduğu yerleşim bölgesi olarak bilinmekte ve günümüzde Tarsus Kentinin merkezinde bulunmaktadır. Tarihi, kentsel, doğal ve arkeolojik sit alanları içinde yer alan Gözlükule birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Şuan ise bakımsız ve ıssız olması sebebi ile terk edilmiş durumdadır. Bu alanların tekrardan turizme kazandırılması gerekmektedir.

Tarsus, sağlık turizmi bakımından değerlendirildiğinde doğal kaynakları açısından oldukça yoksundur. Sağlık ve termal turizm için geniş çaplı bir araştırma ve geliştirme çalışmaları olmadığı için var olan sağlık ve termal turizm potansiyeli de gün yüzüne çıkarılmamıştır.

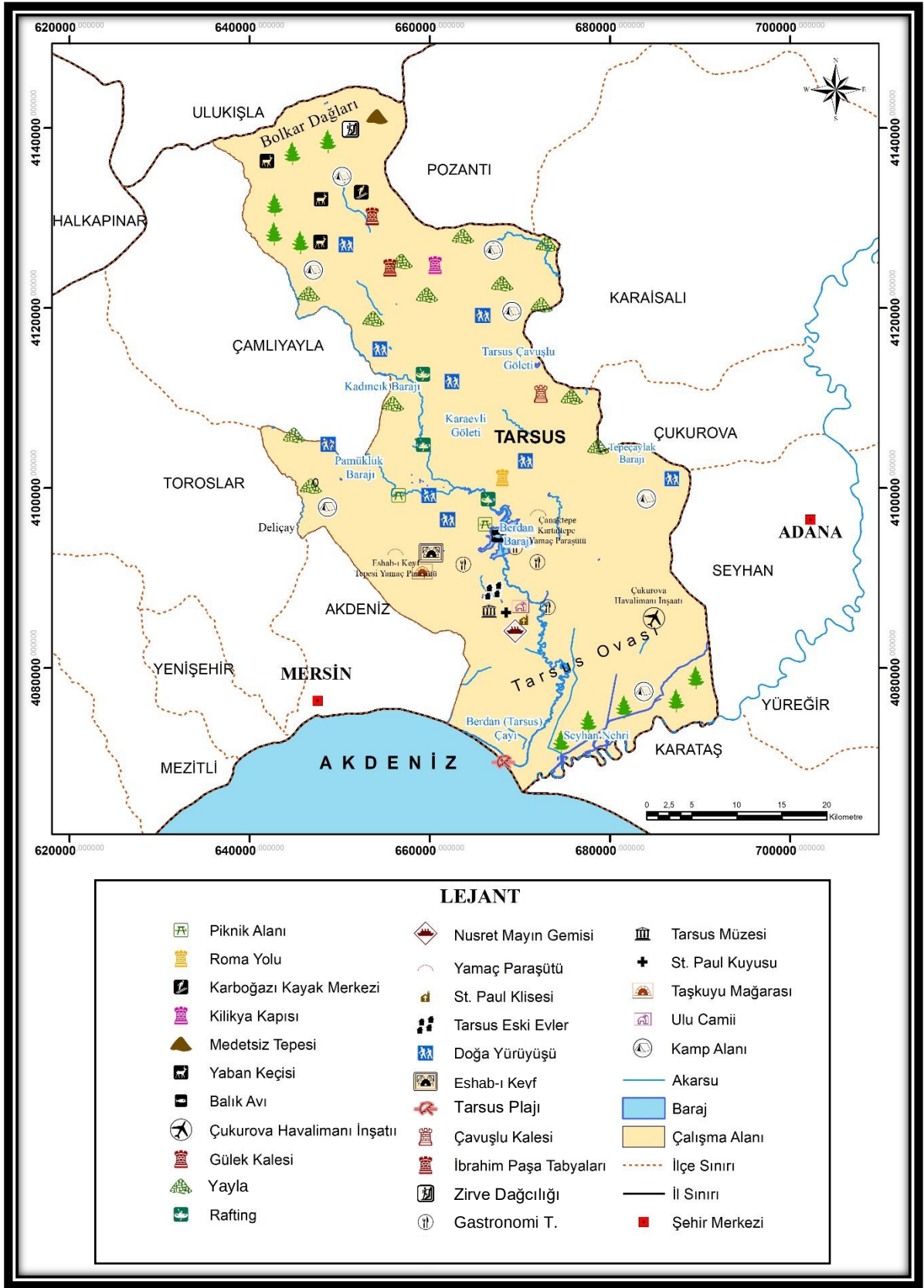
İyi bir şekilde uygulanan ekoturizm faaliyetleri ve tasarlanan eğitici programlar ile turistlere o bölgenin yöresel kıyafetleri ve mutfağı gibi kültürel zenginlikleri tanıtılıp, onlar için eşsiz bir tatil deneyimi sunma imkânı vermektedir. Ayrıca yerel halkın bilgi, beceri ve yaşam tarzlarının ve o bölgenin kültürel değerlerinin sürdürülebilir olmasını sağlar (Boyd and Butler 1996). Tarsus kentinin kuzeyinde Bolkar Dağları yer almaktadır. Bu alanlar, yayla, festival, kamp karavan ve flora ve fauna gözlemleme, doğa yürüyüşü (trekking) gibi çeşitli ekoturizm faaliyetleri için önemli bir zenginliktir. Ayrıca, dağlık kesimlerde doğal güzelliklere zarar verilmeden yöre halkının da yararlanmasını sağlayacak şekilde mesire alanları yapılması rekreasyonel faaliyetlere imkân tanıyacaktır. Özellikle bu alanlardaki ulaşım sıkıntısı giderilerek, gerekli altyapı çalışmaları sağlanmalıdır.

İlçede trekking faaliyetleri için uygun yerlerden biri olan Medetsiz Tepesinin (3524 m) tanıtımının yapılarak ilçeyi trekking turizmine kazandırılması, ayrıca ilçede trekking etkinliğinin yanı sıra bisiklet turları, kamp ve karavan turizmi için ilçenin kuzeyinde kalan Toros Dağları etekleri, dağlık ve ormanlık bölgeler turizme kazandırılmalıdır. Trekking ve bisiklet parkurları içim Tarsus Çayı’nın oluşturduğu vadiler bu amaç için uygun olabilir.

Şu anda kısmen de olsa Cehennem Dere, Tarsus Çayı, Kadıncık Deresi'nin Toros Dağlarında oluşturduğu sarp vadi kısımları rafting turizmi için kullanıma uygundur. Yine aynı şekilde Berdan ve Kadıncık Baraj Gölleri de rafting, kano ve benzeri turizm etkinliklerine kazandırılabilir.

Tarsus ilçesi ve yakın çevresinin turizme yönelik rekreasyonel peyzaj potansiyelinin belirlenmesi, turizme yönelik faaliyetlere ilişkin değerlendirmeler yerinde yapılan gözlem ve incelemelere dayanılarak yapılmıştır. Çalışma kapsamında oluşturulan öneri rekreasyon ve turizm etkinlikleri haritası Şekil 75'de yer almaktadır.

Şekil 75: Araştırma Alanının Öneri Rekreasyon ve Turizm Etkinlikleri Haritası

Tarsus ilçesinin turizm açısından hak ettiği yerde olabilmesi için sahip olduğu kültürel değerler ve doğal peyzaj özelliklerinin öneminin ortaya konması ve turistik değerlerinin tespit edilerek tanıtılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, yapılan çalışma kapsamında Tarsus ilçesinin doğal, tarihi ve kültürel değerleri tespit edilerek, Tarsus'un turizmine uygun olarak gelen ziyaretçilere yönelik farklı rotalar Şekil 75'teki gibi çizilmiştir. Şekilde de görüldüğü gibi Tarsus ilçesinde bulunan tarihi yapıların birbirine olan yakınlığı sebebi ile ulaşımı oldukça kolaydır. İlçe merkezindeki Kleopatra Kapısı'ndan başlanılarak yürüme mesafesinde bulunan Gözlükule Höyüğü ziyaret edilebilir. Yine ziyaretçiler, ilçe merkezinde bulunan St. Paul Kilisise, St. Paul kuyusunu görebilir ve St. Paul kuyusunun bulunduğu alanda yer alan Tarsus eski evler ve antik yolu ziyaret edebilirler. Ardından Bilal-i Habeş Camii, Ulu Cami, Kırkkaşık Bedesteni, Kubat Paşa Medresesi, Eski cami, Roma Hamamı kalıntıları, Hz. Daniel peygamberin türbesi, Şahmeran hamamı şeklinde birbirine yakın olan tarihi mekânları yürüme mesafesinde ziyaret edilebilir. Ayrıca Tarsus kentinin kuzeybatısında 12 km uzaklıkta bulunan Ashab-ı Keyf ve Taşkuyu Mağarasını ziyaret edebilir ve Ashabı Keyf tepesinde yapılan yamaç paraşütü etkinliklerini gerçekleştirebilirler. Aynı zamanda ilçe merkezinden gelen ziyaretçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek alanlar, alışveriş mekânları ve Tarsus ilçesinin yöresel yemeklerini yapıldığı mekânlar ziyaret edilebilir. Kısacası, Tarsus ilçesi ve yakın çevresi, dağları, tepeleri, dereleri, ırmakları, geniş ormanlık alanları, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik oluşumları ve tarihi, kültürel yapıları ve 14 km'lik alanı kapsayan geniş sahil şeridi ile görülmeğe değer olup, bu şirin ilçe ziyaretçilerini beklemektedir.

KAYNAKLAR

- Akın, A. (2017). Akdeniz Ülkelerinde Turizm Potansiyellerinin ve Gelirlerinin Makroekonomi Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Aklanoğlu, F. (2010). Geleneksel Yerleşmelerde Kültür Turizmi: Beypazarı Örneği. Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 10 (2), 125-136.
- Akpınar Külekçi, E. (2012). Oltu Ve Olur (Erzurum) İlçeleri Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum.
- Alkan, C. (2015). Sürdürülebilir Turizm: Alaçatı Destinasyonuna Yönelik Bir Uygulama. Yaşar Üniversitesi Dergisi, 10/40, 6692-6710.
- Altıntaş, K. N. (2021). Tarsus Hayvanat Bahçesi Nerede? <https://www.kuponall.com> (Erişim Tarihi: 17.01.2021).
- Altun (2019). Türkiye’de Turizm Gelirleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisinin Farklı Zaman Serisi Teknikleri ile Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Kırklareli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı.
- Anonim (2011). Tarsus’ta Üzüm Festivali Coşkusu. <https://www.haberler.com> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).
- Anonim (2012). Eshab-ı Keyf Tepesinde Yamaç Paraşütü Festivali. <https://www.haberler.com> (Erişim Tarihi: 14.11.2021).
- Anonim (2014). Mersin Kaplıcaları/Hamamları-İçmeleri-Termal Kaplıca Otelleri Pansiyonları. <https://www.termalkaplicaotelleri.com> (Erişim Tarihi: 08.09.2020).
- Anonim (2015). Say Köy ve Bağcılık. Çiftçi Kulübü. <https://www.ciftcikulubu.net> (Erişim Tarihi: 12.11.2020).
- Anonim (2015a). Festivaller, T.C. Mersin Valiliği. <http://www.mersin.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17.03.2021).
- Anonim (2016). Medetsiz Dağı Tırmanışı (3.524m) rotası-Wikiloc. <https://tr.wikiloc.com> (Erişim Tarihi:19.10.2021)
- Anonim (2017). Hıdrellez Eshab-ı Keyf’te Coşkula Kutlandı, T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi. <http://tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi:10.11.2021).
- Anonim (2017a). Tarsus Eski Camii – Mersin, Kültür Portalı. <https://www.kulturportali.gov.tr> (Erişim Tarihi: 07. 11.2020).
- Anonim (2017b). Karasu Şelalesi ve Kanyon Yürüyüşü, Mersin Zirve Dağcılık. <http://zirvedagcilik.com> (Erişim Tarihi:04.11.2021).
- Anonim (2018). Elif Hatun Konağı. <http://www.elifhatunkonagi.com.tr> (Erişim Tarihi:13.11.2020).
- Anonim (2018a). Tarsus Yarı Maratonu,Tarsus Belediyesi-Haberler, T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi. <https://tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi: 09.11.2021).
- Anonim (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Değerlendirme Raporu, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı (Erişim Tarihi: 07.01.2022).
- Anonim (2019a). Tarsus-Özgürlük Yazıtı-Mersin, Tarihi Mekanlar, Yanuktepe Org., <http://www.turkiyenintarihieserleri.com> (Erişim Tarihi: 05.10.2021).
- Anonim (2019b). 19. Geleneksel Çukurova Karboğazı Zafer Şöleni, Mersin-Tarsus. <https://festivall.com.tr> (Erişim Tarihi:09.11.2021).
- Anonim (2019c). Mersin Çamlıyayla Deprem. <https://www.deprembilgisi.com> (Erişim Tarihi: 08.11.2021).

- Anonim (2019ç). Tarsus Şehitliği- Şehit, Şehitlikler. <http://www.sehit.net> (Erişim Tarihi: 24.10.2020).
- Anonim (2020a). Ödemeler Dengesi Nedir? (Ödemeler Bilançosu)-Fikir.Gen.Tr. <https://www.fikir.gen.tr> (Erişim Tarihi:02.09.2020).
- Anonim (2020b). Turizmin Altyapı Üzerine Etkisi. <https://www.dersimiz.com> (Erişim Tarihi:27.12.2020)
- Anonim (2020c). Turizminde Üstyapı Üzerine Etkisi. <https://www.dersimiz.com> (Erişim Tarihi: 27.12.2020)
- Anonim (2020ç). Sanayi ve Tarım, T.C. Tarsus Kaymakamlığı. <http://tarsus.gov.tr> (Erişim Tarihi: 13.11.2020).
- Anonim (2020d). Tarsus'ta 'Aataturk Treni' İlk Kez Halkın Ziyaretine Açıldı. <https://www-milliyet.com.tr> (Erişim Tarihi: 26.10.2020).
- Anonim (2020e). Nusret Mayın Gemisi ve Başına Gelenler. <https://bilgikumbaram.com> (Erişim Tarihi:18.10.2020).
- Anonim (2020f). Mersin Tarsus Müzesi, Turkish Museums. <https://turkishmuseums.com> (Erişim Tarihi: 26.12.2020)
- Anonim (2020g). Roma Yolu (Sağlıklı). T.C. Tarsus Kaymakamlığı. <http://www.tarsus.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.12.2020).
- Anonim (2020h). Gülek Boğazı Tanıtımı. <https://www.gezipedia.net> (Erişim Tarihi:15.11.2020).
- Anonim (2020i). Gülek Kalesi - Mersin. Kültür Portalı. <https://www.kulturportali.gov.tr> (Erişim Tarihi:15.11.2020).
- Anonim (2020ı). Danyal Peygamberin Makamı, Kültür Portalı -Mersin. <https://www.kulturportali.gov.tr> (Erişim Tarihi: 19.11.2020).
- Anonim (2021). Tarsus Coğrafi Konumu, T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi, <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi: 08.01.2021).
- Anonim. (2021a). Tarsus'un Doğal Yapısı- Tarsus Belediyesi. <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi: 17.03.2021).
- Anonim (2021b). Gözlükule, Tarsus'ta Bir Höyük. <https://tr.m.wikipedia.org> (Erişim Tarihi: 19.02.2021).
- Anonim (2021c). Bitki Örtüsü-Tarsus. <https://tarsusum.wordpress.com> (Erişim Tarihi: 20.01.2021).
- Anonim (2021d). Cazip Kent Tarsus, T.C. Tarsus Kaymakamlığı İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü. <http://www.tarsus.gov.tr> (Erişim Tarihi:19.10.2021).
- Anonim (2021e). Karabucak Ormanı. <https://tr.m.wikipedia.org> (Erişim Tarihi: 23.01.2021).
- Anonim (2021f). İklim, Bitki Örtüsü. T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi. <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi: 25.01.2021).
- Anonim (2021g). Meteoroloji Genel Müdürlüğü Mersin. <https://www.mgm.gov.tr> (Erişim Tarihi:28.01.2021).
- Anonim (2021h). Berdan Irmağı. <https://tr.m.wikipedia.org> (Erişim Tarihi:12.02.2021).
- Anonim (2021i). Cehennem Dere. <https://tr.m.wikipedia.org> (Erişim Tarihi:10.02.2021).
- Anonim (2021ı). Tarsus Kenti'nin Tarihçesi, T.C. Tarsus Kurumsal İnternet Sitesi. <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi:14.03.2021).
- Anonim (2021k). Tarsus Kenti'nin Ekonomisi, TC. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi. <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi:18.01.2021).
- Anonim (2021m). Coverage viewfinderpanoramas, [http:// www.viewfinderpanoramas.org](http://www.viewfinderpanoramas.org) Sitesi (Erişim Tarihi: 15.05.2021)

- Anonim (2021n). Turizm ve Tanıtım, T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi. <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi:23.02.2021).
- Anonim (2021o). Karboğazı Kuvayi Milliye Anıtı-Mersin, Kültür Portalı. <https://www.kulturportali.gov.tr> (Erişim Tarihi:20.02.2021).
- Anonim (2021ö). Kaleler, Hisarlar ve Tabyalar, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. <https://mersin.ktb.gov.tr> (Erişim Tarihi:05.10.2021).
- Anonim (2021p). Berdan Barajı (Tarsus Barajı), T.C. Tarsus Kaymakamlığı. <http://www.tarsus.gov.tr> (Erişim Tarihi:21.02.2021).
- Anonim (2021r). Gülek Yaylası. <https://mapio.net> (Erişim Tarihi:12.11.2021).
- Anonim (2021s). Bolkar Dağları. <https://tr.m.wikipedia.org> (Erişim Tarihi: 11.11.2021).
- Anonim (2021ş). Karavan Park. T.C. Tarsus Belediyesi Kurumsal İnternet Sitesi, <https://www.tarsus.bel.tr> (Erişim Tarihi: 14.11.2021).
- Anonim(2022). Türkiye Tesisleri Veri Servisi (TÜBİVES), <http://194.27.225.161/yasin/tubives/index.php> (Erişim Tarihi:12.1.2022)
- Atlı, H. (2021). Akdeniz Yamaç Paraşütü Adrenalin Sporları Kulübü Başkanı, Tarsus/Mersin (14.11.2021).
- Aydemir, B., ve Kılıç, S. N. (2017). Dünyada ve Türkiye’de Üçüncü Yaş Turizmi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (3).
- Aziz, A., and Zainol, N. (2009). Local and Foreign Tourists’ Image of Highland Tourism . Pertanika Journal of Social Sciences & Humanities, Vol. 17(1), 33-45 .
- Bahar, O., ve Kozak, M. (2013). Turizm Ekonomisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi. 1. Baskı,(s. 4-201).
- Bandeoğlu, Z. (2015). Türkiye’de Kültür Turizmi Potansiyeli Üzerine Bir Değerlendirme. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 5(2), 155-168.
- Barut, C., ve Yıldız, Z. (2013). Sosyo-Ekonomik Kalkınma Açısından Bitlis İli Turizm Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi. BEU SBE Dergisi, 2(1), 25-50.
- Başçı, A. (2011). Türkiye’de İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Pavlus’un Yeri Önemi ve Turistik Ürün Potansiyelinin Değerlendirilmesinde Tanıtım Faaliyetlerinin Rolü. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Boyd and Butler (1996). Managing Ecotourism: An Opportunity Spectrum Approach. Tourism Management, 17(8), s (557-566).
- Bıçkı, D., Özgökçeler, S., ve Ak, D. (2013). Avrupa’da ve Türkiye’de Sosyal Turizm. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31, 49-73.
- Bozlak, A. (2008). Tarsus’un (Mersin) Beşeri Ve Ekonomik Coğrafya Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı, Konya.
- Bulu, M., ve Eraslan, İ. H. (2008). Bolu Turizm Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Analizi. Uluslararası Rekabet Araştırma Kurumu Dernegi (URAK). İstanbul.
- Civelek , A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 331-350, 13 (1-2).
- Cudny, W. (2013). Festival Tourism – The Concept, Key Functions And Dysfunctions In The Context Of Tourism Geography Studies. Geographical Journal 65 (2), s(105-118).
- Çelik Uğuz, S., Topbaş, F., ve Kaya, İ. (2010). Uluslararası Ticaret ve Dış Turizm İlişkisi. 11. Ulusal Turizm Kongresi . Kuşadası: Detay Yayıncılık.
- Çepel, N. (1988). Peyzaj Ekolojisi: Ders kitabı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları.

- Çimen, H. ve Kılıç, G., 2003. Kış Turizminin Bölge Ekonomisine Katkısı. Türkiye'nin Alternatif Turizm Potansiyeli ve Güncel Sorunları Konferansı, 3-4 Mayıs-2003, Çankırı.
- Çıplak , N. (2007). Tarsus Kültürünün Tanıtımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 16, Sayı 1, s.185-196.
- Çokan, N. (2017). 10 Bin Yıllık Tarih, Turizm Haberleri. <https://www.sabah.com.tr> (Erişim Tarihi:14.03.2021).
- Demir, A. R. (2021). Mersin Zirve Dağcılık Kulübü Kulüp Başkanı, Tarsus/Mersin (14.11.2021).
- Demir, S. (2019) Türkiye'nin Tarihi, Doğal ve Kültürel Peyzaj Karakterlerinin Sınıflandırılması. 4.Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, Yalova, (412-427).
- Diedrich, A., and Canela, S. A. (2016). Exploring The Potential Impacts of Tourism Development on Social and Ecological Change in The Solomon Islands. *Ambio A Journal of Environment and Society*, 45, 808-818.
- Dikmetaş Yardan, E., Dikmetaş, H., Coşkun Us, N., ve Yabana, B. (2014). Türkiye ve Dünya'da Sağlık Turizmi. *Sağlıkta Performans ve Kalite Dergisi*, 8 (2), 27-42.
- Dinç, A. (2009). Tarsus Çayı Havzası'nın Coğrafi Etüdü. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Konya.
- Doğanay, M. (2019). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Tarsus Müzesi'nde Bulunan Lüleler. Konya: Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Sanat Tarihi Bilim Dalı .
- Doğaner, S. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Emekli, G. (2006). Coğrafya, Kültür ve Turizm: Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi*, 15, 51-59.
- Engin , R. (2004). Tarsus'da Dini Hayat. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri (Din Sosyolojisi) Anabilim Dalı.
- Erçolak, G., Tanrıseven, C., & Pamukçu, H. (2019). İnanç Turizmi Kapsamında Aziz Paulus'un Önemi ve Tarsus Turizmine Etkisi. VIII. National IV. International Eastern Mediterranean Tourism Symposium, (s. 535-546). Anamur/Mersin.
- Erdoğan, N. (2003). Çevre ve (Eko)turizm. Ankara: Pozitif Matbaacılık.
- Erkul, H. (2012). Tarsus: Tarihin Başkenti. Tarsus Belediyesi .
- Esenyel, İ. (2019). Gençlik Turizmi Önemi ve Alternatif Turizm Modeli. Kıbrıs Gazetesi. <https://www.kibrisgazetesi.com> (Erişim Tarihi:27.09.2020)
- Eskier, U. (2017). Rekreasyon Nedir? (Tanımı, Özellikleri, Faydaları)-Makaleler.com. <https://www.makaleler.com> (Erişim Tarihi: 31.12.2020).
- Eşitti B. ve Duran E. (2018). Karbon Ayak İzi ve Turizm İlişkisi: Çanakkale Destinasyon Örneği, 2.Uluslararası Farkındalık Kongresi, (1021-1030).
- Fayda, M. (1992). Bilâl-İ Habeşi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 6 Cilt. <https://islamansiklopedisi.org.tr> (Erişim Tarihi: 25.02.2021).
- Gökdeniz, A. (1996). Uluslararası Turizm Hareketleri İçerisinde Dinsel Amaçlı Seyahatler ve Türkiye. *Anatolia: Turizm Araştırma Dergisi*, 7 (1), 101-103.
- Göktaş , L. S., ve Türkeri, İ. (2016). Turizmin Kültürel ve Ahlaki Etkisi: Şanlıurfa İlinde Uygulamalı Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 12, 104-117.
- Göktaş, L. S. (2016). Şanlıurfa ve Konya İllerinin İnanç Turizmi Potansiyelleri ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından İki İlin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Konya.

- Güdü Demirebulat , Ö. (2012). Turizmin Sosyal ve Kültürel Etkilerinin Turist Rehperleri Tarafından Algılanması Üzerine Bir Araştırma: Trabzon İli Örneği. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 1, 53-75.
- Gül, A. (2000). Peyzaj-İnsan İlişkisi ve Peyzaj Mimarlığı. Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Seri: A, Sayı:1,ISSN:1302-7085, 97-114.
- Güley Tanrıverdi, H. (2006). Tarsus'ta Türk İslam Mimarisi. Kayseri: Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı.
- Güngör, T. (2018). Kongre turizmi, Dünya Gazetesi. <https://www.dunyacom> (Erişim Tarihi: 24.12.2020).
- Gürani, F. Y. (1999). Tarsus Evlerinin İç Mekan Organizasyonunda 1800-1998 Yılları Arasında Meydana Gelen Değişimlerin Analizi. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İç Mimarlık Anabilim Dalı.
- Hocaoglu, B. (2003). Tarsus ve Çevresinin Fiziki Coğrafyası. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı.
- Iloranta, R. (2019). Luxury tourism service provision - Lessons from the industry. Elsevier, Tourism Management Perspectives 32.
- İmrek, H. (2019). Eshab-ı Kehf, Yedi Uyurlar Mağarası. <https://www.evrensel.net> (Erişim Tarihi: 22.01.2021).
- İskender, A. (2019). Boş Zaman ve Rekreasyon İle Turizm Arasındaki ilişki Üzerine Akademik Bir Araştırma. Ankara Turizm Fakültesi Dergisi, 50-59.
- Irmak, M. A. (2008) Erzurum İli ve Yakın Çevresinin Flora Turizmi Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Erzurum.
- Issı, Y. (2011). Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri. DergiPark, İstanbul Üniveristesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 47 (1-4), 115-131.
- Jamal and Getz (1995). Collaboration Theory and Community Tourism Planning. Annals of Tourism Research, 22 (1), s (186-204).
- Karahisar, E. (1999). Turizm- Belediye İlişkisi ve Belediyelerin Türk Turizmindeki Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Blimler Enstitüsü, Turizm Anabilim Dalı.
- Karaküçük, S. (2014). Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme, 7 Baskı. <https://books.google.com> (Erişim Tarihi: 23.01.2021).
- Kaynak, E., and Marandu, E. E. (2006). Tourism Market Potantial Analysis in Bostswana: A Delphi Study. Journal of Travel Research, 227-237.
- Kelleboz, Y. E. (2019). Mersin İli Tarsus İlçesi Çevresinde Doğal Ortam ve İnsan İlişkileri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Ana Bilim Dalı , Afyonkarahisar.
- Kervankıran, İ., ve Çuhadar, M. (2017). Türkiye'de İç Turizm Gelişimi ve Mekansal İstatistik Yöntemlerle Analizi. Turizm Akademik Dergisi , 4 (2), 1-18.
- Kibar, F. (2021). Mersin Mutfak Kültürü, Mersin Yemekleri:Mersin'in En Meşhur 13 Yöresel Yemeği. <https://blog.biletbayi.com> (Erişim Tarihi:12.11.2021).
- Kılıç Benzer, A. N. (2006). Bolu-Göynük Ve Yakın Çevresi Doğal Ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Kınay, Y. (2018). Kültür Turizmi Nedir?, Yeni Alanya Gazetesi. <https://www.yenialanya.com> (Erişim Tarihi: 08.11.2020).
- Kızılırmak, İ., ve Mugan Ertuğral, S. (2012). Sosyal Turizmin Gelişiminde Yerel Yönetimlerin Rolü ve Yapılan Uygulamalar. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 1(2), 33-53.
- Ko and Stewart (2002). A Structural Equation Model of Residents' Attitudes for Tourism Development. Tourism Management, 23, s(521-530).

- Kolcu, İ. H. (1993). Doğal, Tarihi, Kültürel Açidan Turizm Potansiyelini Değerlendirme Modeli: Ayvalık Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koyuncu, İ. (2012). Rekreatyon Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma; Aksaray Güzel-yurt İlçesi. Yüksek Lisans Tezi. Akara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Kozak, N., Akoğlan Kozak, M., ve Kozak, M. (2014). Genel Turizm: İlkeler-kavramlar. Ankara: Detay Yayıncılık, 15. baskı.
- Kumar, M., Arora, N., and Gautam, P. K. (2021). Sustainable Development of Recreation and Tourism. E3S Web of Conferences 296, 05014 (2021) .
- Lai, P. H., and Nepal, S. K. (2006). Local Perspectives of Ecotourism development in Tawushan Nature Reserve, Taiwan. Department of Recreation. Park and Tourism Sciences, Tourism Management 27 (2006), 1117-1129.
- Matzarakis, A., and Nastos, P. (2011). Analysis of Tourism Potantial for Crete Island, Greece. Global NEST Journal, Volume:13, No: 2, 141-149.
- Mavlonov, A. M., Mirzoeva, I. E., Nematov, A. N., and Jalilova, C. Z. (2021). Grouping and Assessment of Tourism and Recreation Resources of Bukhara Region. EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR) Vol (7), No:6, 66-68.
- Okumuş, E. (2019). Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Turizmin Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Erzurum.
- Okuyucu, A., ve Somuncu, M. (2013). Türkiye’de İnanç Turizmi: Bugünkü Durum, Sorunlar ve Gelecek. International Conference on Religious Tourism and Tolerance, (s. 627-643). Konya.
- Olimovich, D. I. (2015). Tourism Potential of Uzbekistan. Lucrarile Seminarului Geografic 'Dimitrie Cantemir', Cilt: 40, 125-130.
- Oliveira, E. (2014). The Tourism Potantial of Northern Portugal and its Relevance for a Regional Branding Strategy. Advances in Hospitality and Tourism Research Journal, 2(2), 54-78.
- Öner, E., Hocaoglu, B., ve Uncu, L. (2005). Tarsus Ovasının Jeomorfolojik Gelişimi ve Gözlükule Höyüğü. Türkiye Kuvaterner Sempozyumu, Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü, İTÜ Avrasya Yer Bilimleri Enstitüsü, 82-89.
- Özdamar, K. (2003). Modern Bilimsel Araştırma Yöntemleri . Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, M. (2020). Turizmin Özellikleri. Mesut Özdemir: <https://mesutozdemir.org/turizmin-ozellikleri-nelerdir/> (Erişim Tarihi: 15.08.2020) adresinden alındı
- Özel, A. E. (2004). Çanakkale İli Doğal ve Kültürel Potansiyelinin Turizm ve Rekreatyonel Kullanım Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Özer, S. (2019). Tekirdağ Kenti Doğal Ve Kültürel Değerlerinin Turizm ve Rekreatyon Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı.
- Özkurt, H. (2007). Sağlık Turizmi Tahvilleri. Maliye Dergisi, Sayı:152, 121-142.
- Özmen (2007). Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri Akçakoca Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm ve Otel İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Öztürk, Y. (2018). Boş Zaman, Rekreatyon ve Turizm Kavramları Arasındakilişkinin Karşılaştırılmalı bir analizi. Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 1(2), 31-42.
- Pearce, D. G. (1992) Alternative Tourism. Concepts, Classifications, and Questions. Tourism Alternatives. Potantials and Problems in the Development of Tourism, UK. P, 23-26.

- Perez Galvez, Lopez Guzman, Buiza, and Medina Viruel (2017). Gastronomy as an Element of Attraction in a Tourist Destination: The Case of Lima, Peru. *Journal of Ethnic Foods*, 4, s (254-261).
- Prideaux, B., and Cooper, M. (2009). *River Tourism*. Wallingford, CABI, 2009.
- Sakar, S. (2019). Kentsel Arkeolojik Alanların Algılanabilirliğinde Çevresel Etkenler: Roma Ve Tarsus Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı. Mersin.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç'ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 1-18.
- Sayan, M. S. (1998, Kasım). Antalya Kıyı Bandındaki Bazı Turizm Amaçlı Tesislerin Peyzaj Mimarlığı Yönünden İrdelenmesi Üzerinde bir Araştırma. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Soysal, A. (2017). Sağlık Turizmi: Tehdit ve Fırsatlar Bağlamında Türkiye Açısından Bir Durum Değerlendirmesi. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2, 169-187.
- Sinkovics and Penz (2009). Social distance between residents and international tourists—Implications for international business. *International Business Review*, 18, s (457–469)
- Syamsuddin Amin, M. A., and Priansah, P. (2019). sMarketing Communication Strategy To Improve Tourism Potential. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, Volume: 2, No: 4, 160-166.
- Şafak, İ. (2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri: A, Sayı:2, 133-148.
- Şahin Perçin, N., ve Keskin, S. N. (2019). Tarsus Mutfağına Özgü Bir Lezzet: Cezerye. 4. Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi, UGTAK cappadocia, s(164-168).
- Şahin, S., ve Ünal, A. (2016). Uluslararası ve Ulusal Turizm Kuruluşları, XI. Bölüm. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayıncılık.
- Şahiner, T. (2012). İnanç Turizmi Potansiyeli ve Halkın İnanç Turizmine Bakışı Açısından Karaman. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Karaman.
- Tan, A. (2013, Ocak). Samsun kenti ve yakın çevresinin doğal ve kültürel peyzaj özelliklerinin turizm potansiyeli açısından irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Tavası, S.-Y., Gao, M., Kim, H., Shah, K., Pei, S.-L., and Chiang, P.-C. (2018). Advances and Challenges in Sustainable Tourism Toward a Green Economy. *Science of The Total Environment*, volume 635, 452-469.
- Tekin, C. (2014, Aralık). Alanya ilçesindeki turizm faaliyetlerinin peyzajın sürdürülebilirliği açısından irdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Temur, H. (2011). Turizmin Çevreye Etkileri, *Dünya Gazetesi*, <https://www.dunya.com> (Erişim Tarihi: 25.09.2020).
- Tontuş, H. Ö. (2017). Sağlık Turizmi Nedir?, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Turizm Daire Başkanlığı, SATURK Yayını. <https://shgmturizmdb.saglik.gov.tr> (Erişim Tarihi: 17.10.2020).
- Torun, E. (2014). Tarsus'un Tarihi-Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Turizm Potansiyeli. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Niğde.
- Tunç, A. ve Saç, F., 1998. Genel Turizm, Gelişimi ve Geleceği. Detay Yayıncılık: 2, Turizm Dizisi: 2, Ankara.

- Uçar, M. M. (2000). Tarsus'ta Korunması Gerekli Bölgesel Kent Dokusunun Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uğureli (2017). Kültür ve Mekân Etkileşiminin Halk Bilimsel Çözümlemesi: Türkiye'deki Yedi Uyurlar Mağaraları. Yüksek Lisans Tezi, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uluslan, Y. (2009). Alternatif Turizm Çeşitlilerinin Turizm Potansiyeline Etkisi: Konya Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı.
- Uslu, A., ve Kiper, T. (2006). Turizmin Kültürel Miras Üzerine Etkileri: Beypazarı/Ankara Örneğinde Yerel Halkın Farkındalığı. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, (3), 305-314.
- Usta, K. M. (2005). İnanç Turizmi Potansiyeli Açısından İznik'in Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı , Balıkesir.
- Vainikka, V. (2013). Rethinking Mass Tourism. University of Oulu, Finland, Department of Geography, Tourist Studies 13(3), 268-286.
- Winter, P. L., Selin, S., Cervený, L., & Bricker, K. (2020). Outdoor Recreation, Nature-Based Tourism, and Sustainability. Sustainability 12(1),81.
- Winterbach, C. W., Whitesell, C., & Somers, M. J. (2015). Wildlife Abundance and Diversity as Indicators of Tourism Potential in Northern Botswana. Plos One, 10 (8), 1-14.
- Yanılmaz, B. G. (2000). Tarsus Sungurlar Evi. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yazıcıoğlu, Y. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yıldırım, H. M. (2008). Türkiye'de Turizmin Ekonomik Kalkınma Üzerine Etkisinin Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Yıldırım, S. (1997). Üçüncü Yaş Turizmi ve Bunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, (1-2), 77-81.
- Yılmaz, M. (2019). XIX. Yüzyılda Tarsus Şeriye Sicillerine Göre Giyim Kuşam Ve Ziyet Eşyası. Ankara: Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yücel, Ş. (2012). İbrahim Paşa Tabyaları'na Restore İsteği. <https://www-haberler-com> (Erişim Tarihi:05.10.2021).
- Zengin, M. A. (2010). Eyüp Kentsel Sit Alanının İnanç Turizmi Kapsamında Değerlendirilmesi ve Yerleşim Dokusunun Korunması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.
- Zhong, L., Deng, J., Song, Z., and Ding, P. (2011). Research on Environmental Impacts of Tourism in China: Progress and Prospect. Journal of Environmental Management, Volume 92, Issue 11, 2972-2983.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı:	Sümeyye Gencer
Doğum tarihi:	
Doğum Yeri:	
Uyruğu:	
Eğitim	
Lise:	
Lisans:	
Yüksek Lisans:	
Yayınlar	
1. KÜLEKÇİ, E. A., SEZEN, I. ve GENCER, S., (2019). Erzurum Kentinin Turizm Potansiyelin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Kent Akademisi, Volume 12 (40), Issue 4, Pages 714-728. 2. KÜLEKÇİ, E. A., GENCER, S., A New Approach to Entertainment Places Within Sustainable Urban Components; Theme Parks, Erzurum Teknik Üniversitesi, PACE-2021	